

An abstract painting of a forest scene. In the foreground, a red animal, possibly a fox or a dog, is lying down. The background features several trees with thin trunks and dense foliage in shades of green and blue. The overall color palette is warm, with yellow and orange tones dominating the scene.

Křížová cesta kočárového kočího

Eda Kriseová

Křížová cesta kočárového kočího

Eda Kriseová

Znění tohoto textu vychází z díla [Křížová cesta kočárového kočího](#) tak, jak bylo vydáno nakladatelstvím Atlantis v Brně v roce 1990.

Podle [předlohy](#) z fondu [Moravské zemské knihovny v Brně](#).

§

Text díla (Eda Kriseová: Křížová cesta kočárového kočího), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), je vázán autorskými právy a jeho použití je definováno [Autorským zákonem](#) č. 121/2000 Sb.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uvedte původ-Nevyužívejte komerčně-Zachovejte licenci 4.0 Mezinárodní](#).

Verze 1.0 z 2. 10. 2026.

OBSAH

I.....	7
1. zastavení.....	7
2. zastavení	7
3. zastavení.....	8
4. zastavení.....	9
5. zastavení.....	10
6. zastavení.....	11
7. zastavení.....	11
8. zastavení	12
9. zastavení	12
10. zastavení.....	13
11. zastavení	13
12. zastavení.....	14
II	16
III	32
IV	44
V	63
VI.....	74
VII.....	95
VIII	112
IX	130

*Tuto knihu připisuji své matce
Zdence Kriseové*

Jsou jisté meze, za kterými rozum, šilhaje, žije v pohádkách.
Autor Realismu Krásného Budování,
psychiatrická léčebna v H.

I

1. zastavení

Když jsem před dvěma lety vybíral brambory, vyoral ten traktorista brambor, a ten měl nejmíň tři čtvrtě kila.

Šla kolem nás nemocná Panna Maria s křížkem.

Já měl ten brambor v ruce, koukám na něj, jakej je velikej, a vtom, jako by šla kolem moje matka z kostela. Přes hlavu měla přehozenou plenu a povídá mi: Vem ten brambor, bude dobrej pro slepice.

Já jsem ji neposlech, dal jsem brambor traktoristovi a už je mrtvej. Tak teď přemýšlím, co rozhoduje o životě a smrti.

Bůh? Duch? Vzduch?

2. zastavení

Já jsem kočárovej kočí, u Frydrycha na zbytkovém statku. Napište si třeba – s šesti koňma najednou k biřmování. A dávejte pozor, jeden černej vpředu a jeden vzadu, bílej vpředu a na koso.

Já dával vždycky koňům jetel a večer mi moje žena povídá: Nelez na hůru; uhodíš se tam potmě o trám. Já tam vylez a uhodil jsem se.

Já měl koně rád, kruci tyrkn, ono se to lesklo. Manželka si ke mně sedla na kozlík a povídala mi: Koně kočárový jsou na lehčí práci, ty se k nim šikneš. Já měl ženu, jižní typ, černý vlasy, černý oči, třicet šest let jsem ji neviděl, vlak sem nejede a na motorce se ona bojí.

Za mnou utíkaly holky zdaleka tančit. Měl jsem proužkovany kabátek, tři nitě. Žlutý - pšenice, černý - dráha, modrý - lihovary. To byla látka přímo z Humpolce.

Dneska já koukám na patologii a vidím, klouby mají vyschlý, to je nedostatek česneku, a mrtví vládnu světem. Jsou pod zemí a vydávají rozkazy, někdy vám dávají i majetek, člověk to ani nechce.

3. zastavení

Vedle zámku, na bramborách, přišlo na maminku bolení. Ani nedoběhla a já jsem se narodil, třetí jmenovec, jako František Josef Třetí. Kmotrem mi byl maršál Radecký, ještě mám po něm v zámku dva pokoje, ale ani tam nejdu.

Když jsem byl malej, tak tři roky starej, matka mě ještě kojila. Pak si namazala prsa viksem, já to smazal a cucal jsem vesele dál. Já se nedal. Ona potom chodila do chlíva, nadojila od nejlepší krávy a svrchu, to tučné, mi dala. Hospodář jí říkal, nedávejte mu to, ještě dostane nějakou nemoc, ale maminka mávla rukou a povídala:

- I kdepak, zlý zelí nezahyne.

Ale já ležel na sýpce na černej tyfus. Třicet panskejch dětí pomřelo, ale můj táta mě zachránil.

Vy nevíte jak? Hm, hm.

Vzal si modrou zástěru, uvařil tabák s medem a já přišel k sobě. Vy nevíte, co je to černej týfus? To napřed kašle a pak zčerná.

Tatínek mě zachránil a já se ptám: Na co a k čemu? Vidět světovou válku a nakonec to skončit v blázinci?

Když mi bylo pět let, tak otec válel hroudy na poli a já mu spadl z kozlíku rovnou pod válec. On mě přejel i s koňma a myslel, že jsem mrtvej. Ale to nebylo všechno, teďka sestra chodila do školy a dva bratři taky a já chtěl s nima. Brali mě asi půl roku s sebou, naučil jsem se tam počítat, ale rozbili tam okno a svedli to na mě.

Když jsem pak chodil do školy, dobře jsem se učil. Proto jsem dostával úlevu a už dva měsíce před prázdninami jsem moh nosit močku od bejků a pásat husy. Dneska to chodí do školy furt a ani si nevypucujou sami boty. Ona se vdá a ani neuvaří.

Dnešní svět má špatnej začátek a na začátku jsou vždycky učitelé. Dřív měl jednotřídní učitel devadesát šest žáků a dneska jde kolem člověka jako bulík. Věra Čáslavská, to byl otrok svého těla, chtěla vidět svět. Já dělal celou cestu s ní, řídil jsem to a dohlížel. Dával jsem pozor hlavně na hotely, aby maso nebylo zkažený. Jiný si s novinami vytřou zadek a já to všechno vystříhal.

4. zastavení

Ve čtrnáctém roce přišla válka světová a já byl odvedenej. 14. října ráno jsme rukovali do Písku a pak jsme jeli do Uher. Lágrovali jsme tam u Kynžáku.

Před Vánoci jsme měli velikej hlad, chleba nebyl, bylo tam moc vojáků našoupanejch. Po Vánocích se šlo na Trident, na italskou frontu. Tam jsme přišli do vesnice, kterou Italové rozbili, když ustupovali. Třikrát tam a třikrát zpátky. Trčela tam jedna osamělá zeď, vprostředku byla díra po granátu a po jedné straně té díry visel svatej Josef a po druhý Panna Maria. Z ruin vyběh pes, tři dny nežral, tak jsme mu dali chleba.

Když byla ofenzíva, tak naříkali, že mě táta zplodil, že já se musím na tohleto dívat. Můj táta měl sedum dětí a já měl jenom dvě, aby se už na to nemusely dívat. Kdybych se znovu narodil, tak bych to semeno ze sebe vyndal, jak se člověk narodí v lese, tak to vítr rozpráší a je pokoj.

Já bych semeno vyndal a žít bych už taky nechtěl. Ten samej život už nebude, bude málo lidí, bude chemie a technika. Ani vrána už nebude sedat k vráně. Dneska už to je. Úřednice si bere šoféra nebo vojáka, černej si nevezme černou, ale blondýnku. Změna rasy, podobenství. Zita měla devět dětí po Karlovi. Proč? No, kdyby měla potraty jako dneska, tak by je neměla. Za císařství museli bejt plnoletí, když se vdávali.

5. zastavení

Včera mi namíchli, tak jsem napsal dopis, samý měkký i. Já byl už třikrát přeloženej a oni mě zase chtějí přeložit. Jak se starej strom přesadí a kolem vysype škvárou, tak je s ním konec.

Proč mi tohle všechno dělají?

Já sloužím od roku třicet dva, ani jednou jsem neutek a jedenkrát jsem přišel opilej. Nejsem tu sám. Je tady se mnou učitel angličtiny a doktor filozofie. Ota Přemysl má nůž z doby císařské, ten má takhle dlouhou střenku a na každé straně sedum bílejš teček.

Pan Nováček dělá do parlamentu a do vlády. Leží vedle mne a pořád tam něco sepisuje, má na to vysokou školu. Dneska se musíte bránit, abyste nebyl trhnutej, to je těžký úřad, těžká služba. Mají dneska prostředky, že vám to roztrhne mozek.

Slíbit je móda, dát je škoda. Já, sluha Karlův, a Karel, můj pán. Ted'ka dostáváme noviny, za protektorátu jsme neměli ani kousek

papíru, bolely nás zuby a neposlali nás k doktorovi. Teď máme kartáček a pastu každé, jenže nemáme zuby.

6. zastavení

Za Masaryka a Švehly, to bývala dřevěná podlaha, kleknout a dvakrát do tejdna se to rajbovalo. Přišívaly se knoflíky a teďka si toho ani nevšimnou.

Takhle to vypadá s tím životem. Ono je to jedno umřít za plotem nebo před ním, to je životopis.

Pán nepán, hlásal Zápotocký. On si musel vzít podávky, aby přiskočil potok. A bylo ještě kolik prezidentů jako lesní bůh a pan prezident Novotný. Ten je ještě pořád živej a už máme jinýho.

Mně se to nelíbí, tolika prezidentů na malej národ. To nemá žádnej stát, to není kultura. Když jsme to mohli vydržet my, tak to mají vydržet taky.

7. zastavení

Tady? Berou nám krev jako lasičky. Přece proto, aby věděli, jak žijeme, jestli máme krev černou, tak to je zkažená, krev se nechá zkazit. Přijdete do krámu, vidíte černou krev, tak to je nezdravý maso. Proč to dělají? No, v první řadě, aby měli co dělat, a v druhý, aby viděli, jak žijeme. Aha, a jsme u toho, bratrství, odebírají krev, tělo slábne, radost, rozum odchází. Podebral se mi prst, uspali mě, a od té doby jsem blbej. Vlečenej s koňma, vidíte, co všechno člověk zažije.

Tatínek mě zachránil a já se ptám: Proč? Vidět světovou válku a nakonec to skončit v blázinci? V tepláčkách?

Tady člověk přijde o zuby. Já povídám, pane doktor, to je vražda, co děláte, mě ty zuby nebolejí. Ale on, že je to nařízení, že všechny zuby musí pryč. Tady hrajou lidovou stranu křesťanskou, ale je to zvěřinec.

8. zastavení

Nejlepší má, když si ho Pámbu odklidí pryč. To šli lidi do Německa na práci, měli vlasy a zuby, a doma o ně přišli. Po čempak jsou lidi tak bosí na hlavě? Protože mají špatnýho holiče. To se musí brát zezadu, a ne zpředu, jako se malý stromky neporážejí na kraji lesa. Vítr by pak vzal i vysoký les, kdyby ho nechránily. Na pokoji dostal žloutenku, doktor přišel, a hned že mu píchnu taky injekci. Já ho prosil, mně nic není, nechte mě, zkazí se chleba. Já jsem hospodářskej, tělo čistý. JZD, Ježíš Založil Družstva.

Vy tomu nerozumíte? Hm, hm.

Chleba, když kyne, tak jsou v něm dětské šlápoty.

Ještě tomu nerozumíte? Už vám dala včelička žihadlo? Tak tělo je z chleba a rozum z alkoholu.

Oni mají všelijaký prostředky, aby člověk nepřišel zbytečně o život, a jinýho zas zbytečně nekrmili. Na Boha zapomněli, v Krista Pána nevěří, a teďkon to honí práškama. Inu, jiná vláda, jinej hospodář. Dřív měly ženský nohy chlupatý a koukám, vy máte sodovku.

9. zastavení

Já se starám o zvířata a vydělám korunu za den. Norky za mnou chodějí jako za tátou. Já přijdu do hospody na dvůr a slepice tam na mne mávají křídly.

Teď je celej svět popletenej autama. Pánem je rosa, rosou padne plyn na zrní a ono zhořkne. Já to vidím na slepici. Ona mi to zrno sezobne, drží ho v zobáku a zase ho vyplivne. Je hořký.

Ono je leccos hořký, ono je leccos sladkýho. To máte den a noc, takhle je to hospodářství. Na Boha zapomněli. Ať se zeptají vola. Ten volá Bůh, nevolá člověka, ale Boha.

10. zastavení

Je to tejden, povídám, bude pršet, bolí mě pravá ruka, co jsem do ní kousnutej od hřebce. Kous mě hřebec, půl třetího roku starej, on mu nedal žádněj žrát ani v poledne, ani večer. Já mu dal napřed seno a potom oves a on se naštvál. Nebo to bylo tím, že mu slepice nakadila do žlabu, a to ho rozzlobilo, já nevím. Ale ta svařená ruka účinkuje, jak na ni jde vzduch. Přijdu do lesa a oteče.

Takhle to máte u koní. Opil koně, na cestě z Havlíčkova Brodu jim dal pivo. Do rána koně vystřízlivěli, chytli ho hubama za zadnici, až byl z toho marod. Já měl koně lehký, kočárový, ty se nesmějí krmit syrovýma bramborama. To klesnou na nohy, zrovna jako po syrovým žitu.

Lidi zvířatům nerozumějí. Já říkám pořád správci, nechte tam tý slepici nějaký vajíčko, ale on jí je vždycky všechny sebere. Nic jim nenechají, aby měly zvířata radost.

Lidi mají život věčnej jako mouchy, ale já nevím, co je to za rok. Vrabci se v srpnu pojímali a hned nosili na hnízdo. On se u nás nažere chlebička, vypije pomeje a pak je z toho janek. Tady u nás v blázinci máme už přes pět tisíc vrabců.

11. zastavení

Já jsem voják. Udělal jsem důstojníka a u Havlíčkova Brodu jsem zastavil generála Koněva s trémem a s vozatajstvem. Proč, inu, měli veliký rozestupy, šli daleko za sebou. Já byl tehdá bezpečnostní orgán a on v tom neměl pořádek. Podal jsem mu ruku a kamarád, co uměl rusky, to překládal.

Já měl válečnej kříž císaře Karla a radím každému: Dělej, co ti tvůj představený nařídí, pak máš čistý svědomí a delší život.

Nedají si říct.

Aha, a takhle to pak vypadá. Pili a nevěděli co, jedli a nevěděli co. To říkal můj táta i děda. A tyhle se soudili o kousek trávy, o kousek meze, že už se ani zajíc nemá kde schovat.

Výchova musí bejt. Poslouchat musíš, jinak do tebe nic není. On si zláme ruce, zláme si nohy, hraje si s rozbuškou, jako kozlík poskakuje. Když neposlechne a je mu tak devět let, tak ať se zabije, voják z něj už stejně nebude.

12. zastavení

Já přišel do ústavu zdravej, nepolitickej. Chtěl jsem sloužit lidu a tomu nahoře, co to všechno řídí. Řídit svět? To by bylo jednoduché, kdyby mi vrátili ty dva bochníky chleba, co jsem rozdal v roce

čtyřicet pět hladovým Rusům a Němcům na stavitelově louce v Havlíčkově Brodě.

Vy jste nebyla v Havlíčkově Brodě na Prvního máje? To jste měla vidět, deset tisíc holubů a každý letěl domů. Proč nepošlou člověka domů. Nemůžou mu říct, odkud ses narodil, tam si běž? To je zákon u vojáka, že bojuje a pak se musí vrátit domů.

Já viděl válku, ostnatej drát, sedum osum řad, voják musí mít kleště a jít pořád dopředu. V Havlíčkově Brodě mi rozstříleli míšeňský jablko pod krkem. Tam to bylo dobrý, veselý, u lesa. Dřív to šlo, hranice jsme udělali nový, povstání v Košicích, ono se řekne voják, ale co všechno musí člověk vytrpět a znát.

Křížová cesta, to je úpadek člověka. Jde po ní, až padne. Vojáci nosili kamení, až padli.

Tak vidíte, a jsme u konce.

II

– Ono to není všechno, spát s mužským, povídala paní Kadlečková rozšafně, jako mluvívala vždycky, když chtěla vyjádřit svůj názor.

Zapálila si partyzátku a opřela se o kuchyňský stůl. Na něm, za jejími zády, byla televize, pečlivě zabalená v plátěném pytlíku. Kdyby jí nebylo, mluvil by pan Kadleček na paní Kadlečkovou a ona na něho a bylo by bývalo všecko v pořádku.

Je slyšet, jak se silná smrková polena pomalu sesouvají v kamnech a vydávají přitom šílené vedro, které se šíří v soustředných kružnicích uspávacím vlněním. Na rozpálených plátech stojí hrnec s vodou a poklička pravidelně ukapává. Voda se odpařuje a sráží na oknech v pomalý a nepřetržitý déšť. Pan Kadleček tady sedává polonahý na zeleném kanapi, ruce v klíně, pozoruje televizi a nemluví. Paní Kadlečková natáhla kouř z tenké partyzátky, natáhla si i nohy a tím získala dobrou polohu pro řečnění.

– Já udělala chybu, to uznávám, ale když bylo v televizi pořád vo milování, tak jsem to už jednou nevydržela a povídám:

Jo, milování, kde to všechno je.

Táta mlčel, já se na něho vohlídnu, kouknu a vidím, takový smutný voči měl, ale já ještě neměla dost a znovu:

Ach jo, milování, kde to všechno je.

Seděl na otomanu do půl těla svlečenej, náš táta hodnej, a povídá tichounce:

Milování není, holka, jen to, nač ty myslíš.

Měla jsem bejt zticha, ale já jsem místo toho řekla:

Já na to nemyslím, co bych taky myslela, když ty stejně nemůžeš. Anebo chodíš jinam a namlouváš si.

Zrudnul jako hadr na bejky a od té doby nemluví. Já toho lituju, já mu už stokrát řekla, že jsem s tym nic zlého nemyslela, že to bylo ze srandy, ale on se urazil a je to. Náš táta je hrdej, leta jsme se nehádali, a teď to máš. Na dovolenou, ráno odejde, bůh ví, kde chodí, domů nejde, jenom když je tu vnouček, to přijde a mazlí se s ním. Bejvá uplakanej, voči jako angorskej králík, co s ním mám dělat s tímhletím, copak já věděla, že jsou mužský tak hákliví?

Před patnácti lety měla silné vrkoče obtočené dvakrát kolem hlavy, široký měkký obličej, bílý a růžový, dlouhé zuby a nos trošinku zvednutý, jako by tady zrovna příroda ukončila své dobré dílo a udělala z radosti tečku. Paní Kadlečková mívala široké, plodné boky a pěkně okrouhlá ramena, bývala podobná lánu zralého žita a také tak voněla. Moukou a sluncem.

Ošklivé ženské a chlapi, kterým dala košem, o ní neřekli nikdy nic pěkného. Když nic, nemohli jí odpustit, že měla prvního kluka s kýmsi jiným, a že se přesto tak dobře provdala. Pan Kadleček byl muž jako cukrátko a svou ženu si choval. Že nepřišel první, mu nevadilo, přišel druhý a měl dost. Čtyřicet let se udiveně ptával: Za co by se styděla, za to, že byla k světu?

Paní Kadlečkové to také nevadilo. Než se jí podařilo provdat se i s dítětem, mívala sny a všude o nich vypravovala.

– Bylo léto, ve žních, právě poledne, já stojím na poli a koukám, z nebe se spouští dlouhý provazový žebřík, rozvinuje se, rozmotává a konec dopadne těsně k mým nohám.

Chopila se, bezbožnice, žebříku oběma rukama a ke zděšení všech přítomných spořádaných a zbožných ženiček po něm šplhala.

– Blížím se k nebi, povídá, z rozpáraného mraku vycházela záře, až mi oči blikaly, a tam svatý Josef už mi ruku podává, pojd', Mařenko, pojd' ke mně, já tě budu mít rád. Stoupám, stoupám, už skoro

dosahuji jeho ruky, vidím mu do svaté tváře a nahlížím do modrých očí, a vtom se mi zachtělo čůrat.

Ještě rouhavější sny vykládala a smála se jim vysokým smíchem, jak stála s kýmsi u oltáře, a pan farář už jim žehnal, už jim ruce vázal, ona se usmívala a byla šťastná, a vtom se jí stalo totéž, co prve. Smála se, všemu se smála, a že pláče, o tom nikdo nevěděl. Plakala často až do doby, než se objevil pan Kadleček a sny ji přestaly trápit.

Za co by se styděla, za to, že byla k světu?

Pan Kadleček ani tři děti ji nepoškodili, byla pořád pěkná, i za deset let po svatbě se za ní každý mužský musel ohlídnout, byl-li to vůbec chlap. Až fabrika, ta jí dala.

Na nohy nemůže, má je chudák jako z Kašparovy krávy. Když vstane ze židle, zůstanou tak, jak jsou, jako by nebyly ohýbavé. Obličej má pokreslený spoustou maličkých, mělkých vrásek a uprostřed té vyhořelé vesnice se výsměšně blyštějí tři zlaté zuby. Smutný je úradek boží a ještě k tomu ztratila hlas.

Ještě teď slyším, jak se nádherný, plný hlas paní Kadlečkové nese srpnovou žíří, jak přehlušuje drkotání žebříňáků po rozpálené silnici. Překřičela i mlátičku.

A jak si krásně nadávala s paní Poláčkovou přes dva dvorky. Vyjížděla do nikdy neprohraných bojů vyzbrojena armádou těžko-oděných slov. Proudů nadávek, který z ní nepřetržitě vycházel, kralovala vždy jedna, a ta byla: Futrál všech hajzlů.

– Já se hádat umím, povídá paní Kadlečková s jistotou, že je čemu se naučit. Sama nezačnu, ale jak někdo začne, tak si to sežere. Poláčková tenkrát začala řvát, že je Honza nemanželskej. A ona? Válela se s chlapama po všech stodolách na okrese. Můj s ní mluvil, a když se to dozvěděl, tak přestal. No, Bohouš si ji vzal, protože je..., každéj jinej by se na ni...

Paní Kadlečková se po letech jemňounce usměje, složí si vějířky vrásek kolem očí, které jsou náhle plné něhy, jako bývají luční studánky plné nebe, a řekne:

– Já jsem hodná ženská, ale jak mě někdo napadne, je ze mne Sirhán. Ale to nebylo všechno, ona si šla stěžovat na národní výbor, že jsem jí nadávala do krav a do sviní. Starosta si mě volal přes plot, prej pojďte sem, soudružko Kadlečková, rád bych si ten případ vyšetřil. Ale já mu dala: Nepleťte se do ženských a do jejich drbů a radši se podívejte, jak vám vypadá hasičská zbrojnice.

To bývaly hádky, povzdechne si zhluboka, celá vesnice stála na špičkách, hasičská siréna troubila, protože někdo myslel, že hoří, a my jely.

Vojtěchová a Mázlová stály jednou na rohu a drbaly, když můj Honza šel domů v novém skautském klobouku a v košili. Cestou se pošťuchovali s Toníkem a ty dvě, jak tam stály, tak Toníka poňoukaly: Jen mu dej, jen mu naper, parchantovi. Honza přišel domů s utrženým rukávem. Já, jak jsem to viděla a slyšela, tak jsem vylítla od plotny a už mě tam měly:

Vy důry jedny, co ho navádíte, copak si myslíte, že ty peníze seru?

Mázlová couvala do svejch vrátek, ale Vojtěchová se nedala. Co prej by nenaprav parchantovi.

A už ji měla. Já ti dám parchanta, já byla ženská k světu, ale ty jsi byla jak habakuk, kdopak by si tě vším. Co let ti to trvalo, než si vyprdla Tonku, chudáka šilhavýho, nedomrlýho. Podívej se, jak máš špinavý paty, povídám jí, špína se ti z nich jen loupe, a pak jsem jí to dala až po futrál.

Já si nic líbit nenechám, zatočím s nima i ve fabrice hned příští tejden. Jsou samá politika, kafičko a chlast, ale aby mi vyměřili důchod, to ne, jsem doma šestej tejden a ještě mi neposlali korunu. Z čehopak mám bejt živá, když se mnou táta nemluví. A paní

Kadlečková sklopí smutně hlavu a řekne hláskem nakřáplým jako sojčí vajíčko: – ... skrz to milování. Já mu říkám, že jsem s tím nic zlého nemyslela, ale on nejde domů a oči má červený. Má divný řeči, že už je život u konce a copak my dva ještě uděláme a že by bylo snad lepší... a paní Kadlečkové se zlomí hlas, jako by někdo šlápl na sojčí vajíčko, a tak bylo s konečnou platností rozhodnuto, že se promáčí do země, že je vsákne mech a nevyroste pták.

V kuchyni tikají plechové hodiny, odměřují čas práce a odpočinku, jako by v životě nebylo nic důležitějšího.

Tikaly takhle už tenkrát, před patnácti lety, když děti rostly, paní šlapávala na kole do fabriky a pan Kadleček jezdil ještě dál, až ke dráze. Teď chodí do lesa a nikdo neví, zda počítá stromy, stopuje zvěř nebo zkoumá cosi tajemného až za prahem bolesti, kam za ním nikdo nemůže a nesmí.

– Tak já jsem doma šestej tejden a ještě jsem se nezastavila. Měla jsem tady měsíc kluka od Jany, zvážila jsem ho, jak mi ho přinesli, a potom, a rozdíl dělал jeden a půl kila. Poslala jsem s ním k mámě jeden a půl kila banánů a jeden a půl králíka. A dopis sedmistránkovéj. Táta si ten dopis přečet, a ten tak plakal, holka, tys měla bejt spisovatelem.

Já Janě napsala:

Kluk váží dvanáct a půl kila, přibral kilo a půl. Je hodnej, opovažte se ho prát. Kaká jednou za den nebo za dva dny, a jak bude srát víc, tak se vám nespraví, to je špatná životospráva. Ráno mu dávám vajíčko, chleba s máslem, kakao, perník, svíčkovou nebo dobrou polívku, když mám. Dědeček mu koupil čtyři kila banánů, a ty sněd. Vodpusťte si kouření a kupte mu, kluk rád.

Má všechno zašitý a vypraný. Co se mi nelíbilo: Měl šatičky zapraný a rozdrbaný kolem direk. Kup si prací prášek TIX, vše vyper a zašij. Nemusíš čumět pořád na televizi.

Kluk poslechne po dobrým, ale bojí se, že dostane. Naprali jste mu, že rozbil hrníček, a co vy? Ztrácíte peněženky, utrácíte za chlást a cikarety.

Člověk se tu s ním sere jako s hovnem, přijedu se podívat, jestli ho máte v pořádku. Nepřejte si mě. Jestli budete chtít, tak mi napište. To vám píše máma, která to s váma myslí dobře. Dejte si říct, líbám vás.

Sedum stránek toho bylo a táta tolik plakal. My spolu pláčeme každou chvíli, třeba když mluví prezident, to řveme jak telata. Tak pěkně jsme si žili, krásný manželství měli, až teď kon... dyť je to normální, povídám mu, jednou to muselo skončit, já toho mám za celý život taky dost. Byl na jaře s tamtím nemocný, dostal horečku a musel ležet. Nechtěl pro doktora, protože se styděl, ale já ho zavolala přeci. Musel do nemocnice, operovali ho, a od těch časů... Já mu říkám každý den, že se mu na to milování..., ale mužský... a tak já půjdu do fabriky, aspoň se tam umlátím a nebudu pořád myslet, kde je a co asi dělá.

Myslela na černou halu, odkud Hlaváček vždycky vyběhl a zvracel. Ta v ní zůstane nadosmrti jako tmavá, horká a zející prohlubeň, jako cosi mrtvého a neměnného, co zarostlo do všeho živého kolem, a všechno živé to vždycky bude muset obcházet.

Ta hala ji připravila o nohy, zuby, vlasy i o hlas. Mělo se tam podle předpisů pracovat v plynových maskách, ale pak by asi nebylo možné splnit normu, a tak si dělnice oblékaly masky na zrudlé a upocené obličej, jen když měla přijít kontrola.

Hala snad vzala paní Kadlečkové mládí, ale dávala jí po dvacet let systém a řád. Často ani nechodila domů, přespávala v šatně na lavici, aby nezmeškala ranní směnu, když napadl sníh a nemohla jezdit na kole. Dvacet let šla z jednoho do druhého a až teď, od toho dne před šesti nedělemi, kdy tam šla naposledy, měla čas, aby

o tom všem mohla přemýšlet. Vzpomíná na ni se studeným smutkem jako na drahou zesnulou. Zkazila jí i oči a průdušky a jeden uhlík, když se jí přiškvařil k tělu, stačil na to, aby jí otrávil všechnu krev. Všechno jí odpustila a nemohla si zvyknout bez ní žít.

Obrovitý sporák hučel jako parní loď a vítězně plul kuchyní. Černý lomoz, v němž se paní Kadlečková na chvíli octla, se pomalu zmenšoval, jako když televizní obraz uniká do nenávratna a zvuk slábne, až docela zmizí. Hala se opět umístila ve své původní zmenšené podobě v nitru paní Kadlečkové, připravena kdykoli vyvřít, obstoupit ji a dýchnout jí do tváře svůj zkažený, horký a životu nebezpečný, ale přesto omamující dech. Vnouček ležel pod sporákem a tahal kočku za ocas. V popelníku čoudila zapomenutá partyzánka.

– Ale já tady zas mám kluka od Aleny, povídá paní. Tak von sněd ráno vajíčko, trojúhelníček sýra, chleba s máslem a banán. Děda mu koupil taky tři kila banánů jako tamtomu. Ten kulil oči, von taky rád. Babička se zahledí láskyplně ke skleněným dveřím s mosaznou lesklou kličkou a dvěma průsvitnými, etamínovými záclonkami. Tam spí dvouleté dítě sladkým odpoledním spánkem jako pocukrovaný koláč na bílém ubruse.

– Kde ten táta je, ptá se paní Kadlečková a přejíždí neklidně rukou po stole, cosi tam v rohu na hromádce přerovnává a pak najde štůsek fotografií.

– Podívej se, řekne, tohle je Alenina svatba.

– Ta má ale fešáka, pochválila jsem Alenina muže.

– Má, přisvědčila paní, trochu hubenej, ale šikovnej je. Nalistovala fotografii, ukázala mi ji a povídá:

– Koukej, nevypadá tadyhle naše Alena jako Kennedy?

Za okýnkem šestsettrojky je to opravdu víc zesnulý prezident než moje kamarádka z dětství.

- Zatracený neřadí, řekne paní Kadlečková měkce, jako by je všechny pohladila po hlavách. Já se neumím mazlit, mužský vždycky říkali, že neumím, ale pro holky jsem se nabřečela, že ani tolik nevázejí. Tam bylo fotografů, jeden za ní lez až do auta. Zrovna šli apoštolově, tak tam byl houf cizinců a vyfotili ji. Ale to je už svatba Jany, bůhví kde všude fotky po světě jsou.

Mohla dostat něco lepšího, holky měly vejnavu, každá dostala obývací a ložnici, dohromady dvacet tisíc. Já tady vypadám taky dobře, podívej, nohy uříznutý. Ony se mi vždycky vypantějí, vypadnou mi v kolenou z jablek, já to řekla doktorovi a ten se mi nasmál.

Hledím na Aleninu fotografii, a tu se rozlétnou skleněné dveře a dovnitř se vpotácí její syn. Táhne za sebou ošumlanou plenu a skučí: Babí, babičko.

- Jak jsi těžkej, chce vědět babička.

- Jako pachno, řekne kluk.

- Bahno, bahno, raduje se babička, a podívej, jaký má břicho. Stáhla nešetrně dítěti kalhotky, z kterých vyskočilo břicho jako pumlíč.

- Co jsi babičinej, ptala se a poplácala mu zadničku, která zrovna vyvažuje ten protilehlý pumlíč, aby se nevznesl.

- Miláček, odpověděl.

- Miláček, miláček, jákala babička a líbala Alenina kluka, který byl sametový a ještě voněl miminkovinou.

- Jestli mi ho máma v neděli odveze, tak jdu v pondělí dělat, co bych si tu počala.

Rozhlédla jsem se, a opravdu, všechno je hotové. Podlaha čistě vydrbaná, okna umytá a na nich kvete pokojně muškát a begonie, roste tam rozmarýn a mučenka a všem se jim daří, protože rostliny, stejně jako malé děti, potřebují klid a pohodu. Přes květiny hledí paní Kadlečková ráda na silnici, dívá se skrz dlouhou, průsvit-

nou záclonu a nic jí neujde. V koutě je teď zelený rozkládací gauč s háčkovanou dečkou v záhlaví, ale kdysi tam bývala bíle natřená postel. Jednou, v časném jaru, na ní ležela paní Kadlečková a vedle ní cosi červeného, scvrklého vrnělo a škytalo. Narodila se Jana. Na té posteli umřel dědeček a babička a narodily se na ní všechny děti. Odtud, z kuchyně, vyvedla paní Kadlečková mladé do světa, rodiče odtud vynesli a postel dali na půdu. Paní Kadlečková se rozhodla, že umře na zeleném kanapi, jestli ji ovšem, všiváci, nedají do nemocnice.

Povlaky a záclony z ostatních místností v domě jsou vyprané, šuplata uklizená, celer a petržel vykopané a uložené ve sklepě do písku. Dříví s tátou rozřezali a složili pod kůlnu. Kam by jinam paní Kadlečková šla než do fabriky. Tam, kde oči pláčí a krk svědí, pálí se guma a na všechny usedá mastný černý prach, tam bude spokojená.

– Já dělala dvacet pytlů za den, povídá pyšně, to máš čtyřicet pět kalandrů, dohromady sedum a půl hodiny čistého času, ani nejíst, ani vyčůrat. Andula šponovala normu na sedumadvacet tak dlouho, až si koupila auto. Ona měla auto a my měli hovno, ale já chytla mistra za flígr, však mě znáš.

Jednou se poprala i s mužským v autobuse, slípka to pověděla slípce a za chvíli toho byla plná ves. Chlap se v zatáčce ohnal a uhodil paní Kadlečkovou za ucho, ona vyskočila a takovou mu lupla, až mu spadla čepice. Ti, co to viděli, a byl jich plný autobus, se ptali sami sebe, zda je zrak neoklamal: ženská pere mužskýho na veřejnosti? Paní Kadlečková se po tom činu zvysoka posadila, několik vteřin seděla nehnutě jako Ramses a pak teprve pocítila, jak přichází třes. Trásla se chuděra jako hnízdo vylíhlých myší, když se nad nima proboří zem, a ještě než došla domů, i napětí se propadlo a narazilo na pláč, hluboký, zoufalý a vytrvalý.

– Co jsem to udělala, co jsem to udělala, ptala se paní Kadlečková, když ještě v kabátě vstoupila do ložnice, kde ležel její muž nemocný s tamtím.

– Pro Ježíše Krista, volal, cos to holka vyvedla, to si ženská, že se pereš s chlapama v autobuse? A pohladil ji po hlavě, jako by říkal: Ty jsi má беруška zlatá, nic se neboj, já tě nikomu nedám.

Ale teď slezla ze štokrlete, dokolébala se ke kamnům a vytáhla odtud vnoučka za nohy.

– Má dvě brady, parchant, řekla láskyplně, já se se svejma nikdy takhle nesrala.

To byla pravda. Alena mívala vždycky u nosu zelenou nudli, a když jí někdy vlastní vahou upadla, bylo vidět, že má mezi nosem a horním rtem červený, naduřelý kanálek. Měla jsem ji moc ráda, protože žila spravedlivě podle Rychlých šípů a uměla vymýšlet hry. Bývala vždycky hubená a slabá, ale statečně bojovala s naší tlustou babičkou. Když ji babička v době oběda neomaleně posílala domů po sto desáté, vykukovala po sto jedenácté Alena za zídkou a vydávala řadu signálů, že tam ještě je.

– Přišla před dvěma měsíci, že se budou stěhovat a že by potřebovala ještě půjčit. To jsme s tátou ještě mluvili, já mu to povídám a on, náš zlatej táta, že by jí těch deset tisíc dal.

Tak jí je dej, když chceš, řekla jsem mu, ale on s tím nebyl spokojenej, přál si, abych řekla:

Tak jí, tatínku, těch deset tisíc dej.

Alena plakala a táta taky plakal, co oni se naplakali.

Ale kde ten táta je, rozpomněla se. Z kulatých očí jí vyhrkly dvě velké bílé a kulaté slzy, přetekly přes okraj, přišly druhé a další a ona je nechávala volně ukapávat všude, kudy chodila.

V duchu se mi šine pan Kadleček na svém monstrózním kole. Je léto a západ je červený a on se sune jako koráb v Rudém moři,

pomalů přendává nohu přes zadní sedadlo a tiše, na centimetr přesně přistává předním kolem v mezeře mezi vrátky. Vrátky se otvírají a on pomalu a důstojně vede své kolo do dvorka. Pes zaštěká, paní Kadlečková vybíhá na zápraží, Alena všeho nechá a pádí domů, děti křičí, koza mečí, slepice kdákají. Pan Kadleček je doma. Co pamatuji, takhle přijížděl.

Paní Kadlečková uhodí čímsi o poklici, snad na znamení, že truchlení skončilo, utře si obličej do zástěry, zažmolí špičku nosu, jako by utáhla matku na porouchaném stroji, a povídá:

– Ale Honza, to je hajzl, tos neviděla.

Přivez nám pilu na dříví, smontoval ji, a než odešel, tak utrousil, že by nám ji mohla přivézt Jana, tý prý dáváme nejvíc, Aleně míň a jemu, Honzovi, nic. Ale já mu to dala:

Tobě jsme koupili motorku, když byly ještě holky malý, stála hromadu peněz, jednou nový kolo, jindy lampu, furts něco chtěl. Cos dával ty mně, že se tak ptám. Co? Před vojnou jsem od tebe viděla hovno a po vojně druhý. Táta se vždycky ptal, jestli jsi přines peníze, a já že jo a dala jsem je ze svýho. On člověk leccos překousne, aby měl doma klid, seš můj kluk a já tě nevošidím. Ale tohleto tátovi řeknu, abys věděl. V cizině jste byli kolikrát, máte obývár a ložnici, kuchyň, pračku, ledničku, ústřední topení, a abys poslal holku k babičce s čekuládou na narozeniny, to tě ani nenapadne. Mně nejde vo čekuládu, ale vo vzpomínku.

Paní Kadlečková vyběhla na zápraží, protože zaštěkal pes. Nechala dveře otevřené, a tak vnikl do místnosti vlahý večerní vzduch. Byly v něm vůně zralých kopřiv, suchých polních cest, zapařených kurníků a těžké pachy smutných sešlých psů, kteří se toulají noce-mi začínajícího podzimu. Stmívalo se a Kadlečkův podvraták se asi polekal nějakého psího tuláka, sovy nebo netopýra. Pan Kadleček nešel.

– Jestli není v hospodě, napadlo mě, ale paní Kadlečková zavrtěla hlavou. Jen aby ho myslivec nepostřelil, začínají hony.

– K Honzovi už nepůjdu, vzpomněla si, tam mě už nikdo neuvidí, a k Janě taky nepojedu, nemůžu se ani podívat na její tchýni. Ta prodává v trafice a nemá tam nic lepšího na práci než si lepit oči a malovat se. Tahá se s nějakým Láďou, se svým nežije, žere jako týgr a domu nedá korunu. Všechno, co vydělá, dá kartářkám, ty to vyčíhly a jezdějí k ní z celý republiky, vědí, jak na babu, tak jí vykládají, že si ji Láďa veme. Když jí vyloží, tak je dává spát k Janě do obývacího, a já říkám: Že to dovolíš, aby se ti tam ty ludry válely. A ona, Jana, se jenom třese: Když si, mami, představím, že jí ty kartářky řeknou, jak ji tady pomlouváš a já s tebou.

– Jak by se to dozvěděly, ptám se, snad už jim taky nevěříš.

Venku se zdvihl večerní vítr a pahýl růže zaškrábal na okno. Odjakživa odíral ten růžový keř omítku mezi dvěma předními okny a za ten čas tam udělal světlejší půlkruh. Nechali ho, protože v létě kvetl tmavě rudými, sametovými růžemi, na nichž se usazovaly rosné krůpěje. Ten keř připomínal večerní představení v opeře, měl samet, i vůni, i perly.

– Honzíček taky papá, pochvalovala si paní Kadlečková, měl polívky po vobroučku a sedum morkovejch knedlíčků, žere jako lyon. Od zítřka je posvácení a já koupila dvě kila řízků, játra na knedlíčky, hovězí do polívky a ještě kus telecího. Dala jsem za to skoro dvě stovky a táta zabil ještě dva králíky.

Pes začal výt a nepřestával, jako by kohosi úporně volal.

– Co je s tym psem, chtěla vědět paní, vyšla na zápraží a křikla na něho. Nepřiběhl, zůstal někde vzadu pod kůlnou a vyl dál, snad ještě divočeji. A tu paní Kadlečková jen tak, jak je, ve starých vyrudlých šatech s ušitými rukávy, s nahýma bílýma rukama, rozpařená od plotny, vybíhá ven, kulhá, kolébá se jako

kachnička, ale přesto běží a míří kamsi dozadu pod kůlnu, odkud se ozývá psí nářek. A spatří tam, ve svitu časných třaslavých podzimmých hvězd, rozporku, za kterou se v zimě přivazuje prase za nohy. A vedle provazu visícího z hůry, tam pod kůlnou, se rýsuje v začínající tmě ramenatá postava. Paní Kadlečková stojí před tím obrazem jako bezduchá, pes se jí tře o nohy, strká do ní čumákem a bázlivě kňučí, králíci poděšeně dupají v kotcích a slípka občas vykřikne ze sna. Na vesnici se položil rychlý soumrak a štiplavá mlha smíšená s kouřem táhne údolím.

– Táto, řekne tiše paní Kadlečková a její hlas jako by se divil slovu, které pronesl. Ale první slovo už pluje vzduchem a paní se ho chytá, drží se ho, jako by cítila, že z něho vzejdou další, neboť to slovo oplodnila vši svou láskou, celou svou vděčností k tomuto muži a šíleným strachem o něho. Třásla se pod ní kolena, jako by na ni někdo naložil náklad, který už nemůže unést, a je to poprvé, kdy to musí přiznat před sebou i před světem. Stáli tam proti sobě a dívali se na sebe. Mezi nimi se klímbala rozporka a v paní Kadlečkové se znovu vzedmula vlna lásky a něžnosti, neboť uviděla svého muže tak, jak ho vídala kdysi před dávnými časy, když si vzal napolovic z její krásy a hanby. A tu cítí, jak se v ní zároveň rozhořívá starý oheň, v tom plameni se kují slova a z dálky ohlašuje trubka bitvu, již není možné prohrát:

– Co to tu vyvádíš, spustí paní Kadlečková, tak ty takhle, zatračenej chlape bídnej, já se tady s tebou tluču skoro čtyřicet let z ruky do huby, celý čas se dřeme, nic nemáme a žádný lenoši nejsme. Já to s tebou táhnu a ty bys mě v tom nechal? Pane Bože, pane Bože, podívej se na něj, co si vůbec myslí. Já se tady dřu, do fabriky chodím, šetřím, prase krmím, brambory jsem vykopala, chalupu uklidila a teď ty klucí vod holek a von by se na to vysral. Nechal by mě v tom.

Paní Kadlečková vzhledne nahoru, kde je na trámu uvázaný silný provaz, ale pak jen mávne rukou, nechá rozporku rozporkou, provaz míří k zemi jako kyvadlo na věky zastavené, vezme si svou stoličku dojačku, která patří do síně, sebere ji, přitiskne pevně k prsům a řekne:

– Tak a dem.

Jdou, pan Kadleček s pokrčenými koleny, prostovlasý, směřuje poslušně za ženou do kuchyně.

V síni leží vedle sebe vyrovnané železné pekáče a kastroly a v nich voní maso a zvolna, vlastní vahou odpadává od kosti. Na polévce uстыdl tuk v silnou krustu a u dna sedí desítky žlutých knedlíčků. Na almárce trůní, na sobě složeny ve válečný kříž císaře Karla, plechy posvácných koláčů.

– Tak ty bys mě tu nechal, hučí dosud paní Kadlečková jako rozpálená plotýnka, s tímhle vším bys mě tu nechal?

– To bylo skrz to milování, odpoví zkroušeně pan Kadleček, ale já to tak nemyslel.

– Já se ti na milování vyseru, vyjádřila se paní Kadlečková, a co děti, na ty si nepomyslel?

– Ty myslíš pořád na děti, řekl pan Kadleček, nikoliv bez výčitek.

– A kdo by na ně myslel, rozkatila se paní Kadlečková, jinej než rodiče.

– Třeba přijedou na Vánoce, řekl pan Kadleček.

– Proto musím jít dělat, řekla žena, abych pro ně měla na Vánoce.

A začala válet na prkýnku houskový knedlík, aby měla na večer.

– Já to tak nemyslel, řekl tiše pan Kadleček. Lehl si na zelené kanape s háčkovaným záhlavím a přikryl se novinami, aby na něho nelezly mouchy a taky aby mu nebylo vidět do obličeje.

Nazdar Mášo,
posílám ti pozdrav a vzpomínku! Přání k Vánocům a hodně zdaru v novém roce. Jsem v léčebně v R. a spolupracuji. Léčí prý srdce a plíce, byl jsem na rentgenu a 40krát přijal injekci. Práci žádali již 250 str. Gymnázium jsem opustil v r. 1932, potom jsem odjel do Švýcarska, kde bylo třeba nadací postavit město, továrny a školy, byl jsem členem Evropského literárního klubu, neboť v té době jsem psal už 145 hodin týdně, bez zaplacení přesčasů. Hrál jsem fotbal v národním mužstvu, v roce 35. jsme byli v Los Angeles, v 36. jsem vyrovnával v Londýně na 6:4. To jsem měl první zranění v hotelu (škrčení), na červenec a srpen přišlo Švýcarsko, bomby a tanky, to jsem ještě stále odvracel válku, a tak alkoholici a zbrojaři stáli proti nám. Když jsem šel v noci domů, tak mě nějaká ženská z Varieté Praga znásilnila, aby se invalidita prodlužovala. Měl jsem vedoucí funkce v OSN, v USA na starosti státní pětiletku, primařoval jsem, sekundařil, dva roky jsem byl policejním úředníkem v léčebně, a na to mám legitimaci Zbraň k obraně. Vypomohl jsem jim v padesátém roce za prezidenta Gottwalda s novoročním projevem a též v roce 1956 za prez. Zápotockého.

Mášo milá, vzpomínám na tebe často a rád bych, abychom se zase viděli. Podnikám výlety – Hluboká, Konopiště, byl jsem zas doma, v rodišti, a rozhodl jsem se pro H. Je to místo velké vládní výstavby. Potom doufám v pokojík, nejdéle za pětiletku, ve svém rodišti. Zůstanu zatím ve vládě a v předsednictvu, čtyři poslední novoroční projevy v tisku jsou ode mne. Přes nečisté snahy jsem obstál a nebyl jsem dán do penze. Co asi přinese pětiletka? Poslední rok jsem byl v Anglii a předtím v Dallasu smrtelně poraněn mezi prezidenty. Šestnáct ran mezi prsty, jeden prst syntetický. To jsem překonal, příště mám náladu na jižní Čechy a rodnou Vysočinu.

Mášo drahá, rád bych tě viděl a s Tebou si pohovořil a vzpomněl si na všechna ta leta, která jsme spolu v dětství prožili. Přeji příjemné svátky vánoční a mnoho zdraví.

*V plné úctě Jan Nováček, č. 7105,
kontrolní policejní úředník,
spisovatel a sportovec*

III

Nic snad nemiloval pantáta Kácha víc než sprosté anekdoty. Ale co sprosté, oplzlé musely být, aby je mohl mít rád. Vyprávěl je nejraději mladým ženám, které se při tom odvracely, a to on právě měl rád. Dával je k lepšímu, když jezdil s kravami k bejkovi anebo s prasnicemi ke kanci. Po celém okrese vyhledával nejlepší páry, dohazoval dobytčí protějšky hospodářům a oni ho brávali s sebou, když se jelo na věc. Přítomnost pantátova zaručovala dobrý výsledek, a tak se nakonec ani koza bez něj neobskočila. Však on věděl, jak na každou, i když byla prvnička, tak se zasloužil o zdravá a bujará stáda, která se popásala všude kolem vsi. Avšak při tom nezůstalo. Pantáta využíval těch zajížděk a plnil na nich ještě jiné poslání – dohazoval děvčata chlapcům a chlapce děvčatům, dělal to leta a dařilo se mu to rovněž. Když minulo některému muži třicet let, vzal ho pantáta do svých rukou a pustil ho z nich až ženatého, i kdyby se měl vypravit za hranice okresu pod záminkou, že tam hledá plemenná zvířata.

Telata vytahoval pantáta rukou jistou a lehkou a nejednou se mu podařilo obrátit i polohu, byl u toho, když se kotily kozy a prasily prasnice, na svatby chodil jako družba a na křtiny jako kmotr. Zvali ho k šťastným výsledkům námluv, které sjednal, a on byl spokojen, neboť si připadal trošku jako stvořitel. A tu se při hostinách hodily sprosté anekdoty. Svým jednostranným humorem jako by pantáta Kácha popouštěl ventily a odváděl kamsi napětí, které provází každou svatbu. Nikdo tam většinou na nic jiného nemyslel než na to, co se bude dít večer, až všichni odejdou a nevěsta a ženich budou sami, a každému se ulevilo, když to kdosi vyslovil nahlas. Pantátova slova uklidňovala jako první hrom před bouří.

Měli ho rádi, protože se mohli, přistiženi, uvolněně smát anebo se slastně zardívat.

Za svou společenskou činnost nesklízel pantáta Kácha nic krom všeobecného uznání, a to mu bylo nade vše. Nesnesl, aby se mu někdo pletl do řemesla, a žárlivě střežil tajemství svých úspěchů. Rolničením se živil a dohazovačstvím se bavil a stávalo se, že pro druhé zanedbával první, a tu se panímáma Káchová zlobila: Náš táta není na práci, je na žvanění.

– Ale mlč, okřikoval ji pantáta, lidi si rádi poslechnou, co já zažil, kdopak dnes může říct, že zkusil tolik, co já, válku světovou a tři operace.

Na základní vzorec života pana Káchy, který tvoří válka a tři operace, se váží i sprosté anekdoty, které má v takové oblibě. Starší z anekdot pocházejí z první světové války a mladší z nemocnice, kde strávil pantáta dohromady asi polovinu padesátých let. Zbytek posbíral po vsích, když tudy jezdil, aby naplnil své poslání. Od svých osmdesátých narozenin a poslední operace pantáta už nikam nejedí, chodí jen do konzumu, kde leccos sjedná, i v hospodě cosi zařídí, ale jiní už mu vyrvali řemeslo z rukou, mladí a zdravější. Pantáta ztratil kontrolu nad sexuálním životem zvířat a lidí a od té chvíle konečně zestárl.

Když někdo přijde dnes ke Káchům, pozná, že sem nikdo nechodí. Slepice se rozlítnou se zběsilým kdákáním přes celý dlouhý dvorek, těžce plachtí na krátkých křídlech, řvou jako tučné helikoptéry a žuchnou na konci dvorku v kůlně, kde hrůzou vlezou husám na záda.

– Neplašte nám ty slepičky, řekne mírně panímáma, ony jsou zvyklé jenom na nás, i kozičku máme plachou.

V tmavém chlívě leze po černé, vlhké stěně, kopýtky škrábe a úzkostně mečí bělounká koza prvnička, koza anděl a koza víla.

Jen čuně je statečné, to proto, že nevidí. Mžourá z temného kotce proti světlé výseči dveří, až bude větší a tlustší, bude muset v chlívků jen sedět. Každé prase, co jich Káchovic měli, sedělo na doživotí, protože chlívek je pro dospělé prase příliš malý. Kdyby prasata mohla ožít, byl by to pěkný průvod dávno snědených prasat, všechna pěkně ve tvaru chlívků jako z konzervy vyklopená. Co jsou spolu, panímáma ještě nebyla bez prasete a zlatou svatbu měli předloni.

Možná, že ukážou ještě zadní zahrádku. Prochází se tam stodolou, která stojí napříč k chalupě, a visí v ní spořádaně kosy a srpy, jsou tam složeny stroje, které pantáta už nikdy nebude potřebovat a které si kdysi, po dlouhém šetření koupil: pluh a brány a čistič máku. Za stodolou je zahrádka, která vypadá jako vysoký kompost nebo hromadný hrob, neboť vystupuje zřetelně nad okolní povrch a krajnice musel pantáta vyztužit kameny, aby mu půda neodtékala na okolní luku. Každý z vesnice ví, co se tady stalo, někteří se tomu smějí, ale jiní na to hledí s pietou jako na důkaz, že člověk, když chce, všechno dokáže.

To s tím polem začalo před čtvrt stoletím, když se dospělý Fanouš rozhodl, že bude mít motorku. Chtěl si ji koupit z prvních vydělaných peněz, ale protože to byl hodný syn, svěřil se s tím napřed otci.

– Dali jsme tě studovat, Fando, řekl před čtvrt stoletím pantáta, jsi pán. Ale vyšel jsi odtud, tohle tě živilo skoro třicet let a tohle si od tebe něco žádá. A tak, Fando, nekupuj tu motorku, ale kup nám to pole po Kopšový. Než by ses ty umlátil na motorce, to se radši my s mámou umlátime na tom poli.

Fanda byl hodný syn a pole rodičům koupil, ale sotva pantáta půdu s láskou vyhnojil, přišli, že založí JZD. Rozhodl se znovu čelit neštěstí jako tenkrát, když nenadále začala válka, které nerozu-

měl a která od něho žádala něco, nač neměl čas ani sílu. Tentokrát se tedy také rozhodl a svůj záměr provedl do důsledků. Pomalu a pečlivě, den po dni seškrabával své pole z povrchu země, svou půdu nakládal na kolečko a vozil ji, hroudu po hroudě, za stodolu na svoji zahrádku. Převezl své pole. Přemístil část povrchu zemského a snad si tím dokázal, že není bezmocným, směšným dědou, který hrozí do nebe holí a volá boží hněv a spravedlnost. Sejmul tvář svého pole, jako by mu vzal posmrtnou masku, a jeho podobu převezl na svoji zahrádku. Pak se upokojil, protože oni tu vrchní, nejlepší část neměli. Měl od té doby v duši mír a nohu chromou. Když ráno vstane, aby si šel zase lehnout, to panímáma, když je vyspinkaná, běhá jako čamrdička a noha, kterou si loni zlomila, jí srostla rychle jako dítěti.

– Moje, ta nepojde, chlubí se pantáta.

– To je mé nejvroucnější přání umřít až po něm, přeje si stará žena, on by beze mne zašel. Prosila jsem sestru, jestli by šla k Fandovi, kdyby se se mnou něco stalo, ale ona mi povídá: Abych to řekla spravedlivě, ne. A tak se denně modlím, aby umřel dřív.

V tu červnovou neděli svítila omítka sluncem a v zahrádce před domem opadávaly tiše bílé plátky pivoněk. Bylo jich nastláno jako za starých časů o Božím těle.

Světnice voněla mlékem, Tarasem Bulbou, a někde dole v té vůni vzlínalo cosi bylinkového. Panímáma otevřela vyhlídku do vinných listů a přiložila do kamen.

Růžové muškáty v úzkém vysokém okně vydávaly slabounkou cinkovou záři. Jejich květy byly drobné a něžné na rozdíl od červených, které vybuchovaly v ohnivých a necitelných koulích. Stála tam mořská cibule, klidná, užitečná a sebevědomá, a v okýnku do dvora visel vánoční kaktus, vřetenovitý jako panímáma, se stejným vystouplým žilkováním. Zato pantáta, ten má kůžičku mastnou, knírek

zrzavý, užmolený do špičky. Očka mu mžourají na svět vesele a hravě. Na nic se pantáta Kácha nedívá raději než na mladé ženské.

Mezi dvěma předními okny mají Káchovic několik hřebíčků a na nich visí pár nezbytných věcí: nůžtičky, otvírák na lahve, gumičky od zavařenin a štouchák na fajfku. V rohu stojí veliká, dubová, fortelná postel, která zaujímá čtvrtinu kuchyně. Na té spí manželé Káchovic od své svatby a fotografie, jak tenkrát vypadali, visí nad čelem toho lože. Je na ní pantátova mastná, kulišácká tvář pod bohatou, světlou, furiantskou kšticí, knírek zatočený do špiček, jako by si s ním zrovna hrál, bílý naškrobený límec a klopý saka z jemného sukna drobně proužkovaného. Oči nad mlsnými knírky září. Jak by ne, když vedle něho je nevěsta tučná jako kachnička, s kulatýma očima a s dvěma dolíčky ve tvářích. Musí to být paní Káchová, ač není podobná nikomu, kdo je teď ve světnici přítomen. Za těch časů se do postele vedle pantáty ještě málem nevešla, avšak od těch šťastných časů jí ubývalo až ke dnešku, kdy vyhlíží jako malé dítě navlečené do šatů po někom dospělém. Není na ní ani stopy po dřívější mladosti a baculatosti ani po nocích strávených za onoho času po boku manžela. Ach, jakou kulaťoučkou panímámu to tenkrát pantáta objímal.

– Já předtím sloužila u židů, povídá panímáma a přejede si suchou dlaní po vrásčitém obličejí, až to zašustí, jako by jeden uschlý list narazil na druhý. A u židů, tam se nejedlo nikdy nic starého.

– Já měl u nich důvěru hned na začátku, chlubil se pantáta. Když přijel šéf z Prahy do Ouholic, tak já jediný směl čekat u vlaku. Vystoupil a dal mi nést tašku plnou peněz. Byly v ní platy pro zaměstnance a já mu celou dobu tu tašku nes.

– Jednou se tatík objevil s tou taškou ve dveřích, zapípala něžně panímáma. Já chtěla vždycky na venkov, sirotka v Praze nic pěkného nečekalo, a tak příští léto byla svatba.

Pracovali spolu na těch úzkých, dlouhých políčkách, v létě barevných jako šátek, dojili dvě krávy a zapřahali je do povozu. On oral, vlácel a ona za ním sila. Tvaroh a máslo odnášela panímáma na trh a byla pyšná, že překupník nechával její máslo, čisté a voňavé, jen pro učitele. Pracovali, ona víc a on míň, protože mu stále víc času zabíralo žvanění, jak ona říkala jeho dohazovačství. Neznal nic lepšího než lásku tělesnou, jak tomu říkal, a snad proto, že na nic jiného nemyslel, vytvářel kolem sebe jakési ovzduší, v němž se lásce dařilo. Všechno se to milovalo a množilo a on byl rád.

A tu ho zastihla válka. Nevěděl, proč a kdo si ji vymyslel, ale považoval ji od začátku za útok na sebe a začal se bát.

Snad otec v něm vypěstoval takovou hrůzu, neboť od něho slychával: Válka je největší svinstvo a neřádstvo a kurvárna.

Tatínek mu kdysi, v dávno mrtvém dětství, slíbil, že ho nikdy do války nevezmou. Snad si tak našel dobrou výmluvu pro to, že mu nedal spravit zmrzačenou ruku. Šetřil v přesvědčení, že všechno zlé je pro něco dobré. Prostředník si malý Kácha uřízl na rezačce a na prsteník upadl ze stoličky. Ten naražený prst se zlomil do pravého úhlu nad uříznutým prsteníkem a vytvořil tak z ruky státní znak. Otec se nad tím dlouho nerozmýšlel a o léčení se nestaral, mínil, že hoch aspoň nebude vojákem. Měl dojem, že s tímhle nemůže střílet, v tom měl pravdu, jenže na sanitu nepomyslel.

Panímáma, jak se tu zprávu dozvěděla, běžela na Modrý, natrhala tam divných bylin a z těch uvařila čaj. Rozuměla rostlinám a věděla, která způsobí, že člověk zblbne, mluví nesmysly a není pro armádu k použití. Padlého na hlavu, ale živého ho chtěla, protože ho milovala. Namíchala mu, vypil koření, a nic se nestalo.

Panímáma, obtěžkaná malým Fanouškem, neviděla nic než vlak, když odešel.

- Dvě paní mě držely v Ouholici na trati a jedna z nich byla moje teta.

- A já vykládal už na Wilsonce vlaky s raněnými. Byl tam pan hrabě Thun a jeho sestry, hraběnky, tam dělaly nemocniční sestry. A teď přijel vlak plnej úplavice, to si, dítě, nepřej jít mezi ten vlak, když oni tam nahý, po obou stranách, srali.

- Ale kdepak je náš Fanouš, podivila se panímáma, že nejede, a podívala se na hodiny s kukačkou, které ukazovaly půl druhé odpoledne.

- K večeri jsme měli oloupaný brambory a hrneček kafe. Mně se to všechno vrazilo do hlavy, byl jsem čerstvě ženatý, svatbu jsme měli v Praze, takhle na straně, jak se to tam jmenovalo?

- U Jindřicha, řekla panímáma.

- U Jindřicha, zaradoval se pantáta.

- Krásnou svatbu jsme měli, zlatou. Fanouš pro nás poslal auto a dal dělat zlatý věnečky. Všichni, co tam byli, plakali, ani číšník v hotelu se nezdržel.

- Máme hodnýho syna, řekl pantáta vděčně.

- Já odcházel do války a měl jsem osmdesát pět kilo, a když jsem se vrátil, já měl čtyřicet šest a ještě jsem byl k tomu na hlavu. Dali mě hlídat četníkama i na poli, kde jsem kupil seno.

Rozhodl se, že nebude žít, a dodnes nikdo, snad ani on sám, neví, zda to bylo doopravdy. Povídá se, že mu panímáma, ta stará čarodějka, nosila každý týden do Prahy lektvar, po němž ho měl opustit rozum. Nikdo neví, zda to bylo po bylinkách, anebo proto, že pantáta nebyl uzpůsoben k tomu, aby mohl být vojákem, jistě je, že usiloval o své bezživotí a na to ho nakonec z té vojny pustili.

- Živýho, ale blbýho, říkaly sousedky, to ona mu navařila, aby zblblnul.

Nabíhal na zeď a ležel potom v nemocnici na Karlově náměstí.

– Já mu přinesla pugét bílejších lilijí z naší zahrádky, ty voněly, hraběnkám se tolik líbily, ale tatík, ten mě nepoznal. Já šla od-tamtud a neviděla jsem nic než Vltavu. Chodila jsem po Palackýho mostě a říkala jsem si, jak nám to povídal náš pan farář: Pane Ježíši, panenko Maria svatohorská, dejte mi trpělivost, však on mě tatík zas pozná.

– Nikdo neví, co to bylo za smrad, ty lilije, stěžoval si pantáta. V čase míru jsem znával jednoho hejtmána, a ten říkal: Drž se mě, neprohloupíš, za chvilinku budeme v Rusku zajatý. Ten taky nechtěl bejt ve válce, ten chtěl bejt zajatej. A taky jo. Pěkně pás u sedláka koně, a když je někdy přišli rekvírovat, schoval se na záchod.

– Já se měla u pánů dobře, vzpomněla si panímáma, a já jim řekla na schůzi JZD: Byla bych špatná, kdybych nadávala na pány, nic zlého mi neudělali.

– Přijela kolikrát na návštěvu, řekl pantáta, to byla, pane, panička, šla brázdou a já jí nesl vlečku.

– A o Fandovi řekla, že bude pán; jak ho viděla, tak povídá: Ty budeš něco lepšího než tvoji rodiče. A je. Ale že nejede, divila se panímáma.

– Asi má nějaký počítání, myslel pantáta, náš Fanda je tuze dobrý počtář.

– Taky sis mohl vzít lepší kalhoty, když přijede, vadila se panímáma.

– Ale, mluvilas hned ráno o kanálku.

Panímáma si zatkla suché ruce do hubených boků, takže vypadala jako okousaná rybí kost: – Kanálku ses ani nedotk, přes tejden nic neuděláš a v neděli si lehneš na otoman. A pořád jenom v těch špinavých kalhotách. Náš táta není na práci, zanaříkala panímáma tenkým hláskem, je na žvanění.

– Sedmnáct je jich na pomníku u potoka, tesknil pantáta, a samý hodný lidi.

– Fanouši, už zase chčije, upozornila panímáma, když vyhlédla okýnkem ve vinných listech. A opravdu, přihnala se černá, májová čmouha, zakryla slunce a padla krátká, teplá rosička. Neměl bys jít obrátit seno suchým dolů?

V kuchyni pokojně tikaly hodiny, z vlhkých listů strásal vítr poslední kapky a pantáta si toho nevšímal, dlel kdesi ve starých časech, zabloudil tam a nevracel se:

– Borovička, ten měl funus, řekl, když odkudsi vyplul. Přišla mu tam celá kumpanie, vojenská kapela, vojáci měli kvéry nablejskaný, a když ho vynášeli z domu, tak vypálili čestnou salvu. Hasičstva měl čtyři sbory, přišli i odjinud, tak ho měli rádi. Krásnej pomník má, všichni jsou tam vyfotografovaný.

– Já myslela, že tatík letos v zimě umře, připravila jsem mu už šaty do truhly, ty černý s bílým proužkem, co měl na zlatý veselce, i zlatý řetízek jsem mu k tomu dala. Ležel sedum dní, nehnul se, nejed, doktor říkal, že jestli se k tomu přidá zápal, je konec. Náchystala jsem mu šaty a běžela k autobusákovi, aby přivezl prášky proti zápalu. Přivez a tatík osmej den vstal.

– Já na prášky věřím, řekl pantáta, ale moje, ta je hodí pod kamna a zase si dá mokrá hadry.

– Ten by sežral i Lucifera, kdyby mu ho doktor předepsal, ale je teď hodně mrtvic. Když přijede Fanouš z Prahy, vždycky vypravuje, koho zas ranilo. Osmadvacetiletý v noci vstal, že dá dcerušku na nočník, pad a bylo po něm. Ředitel, co sem jezdil z Prahy, vyšel ráno na zápraží, pad a bylo taky. Ale kdepak je Fanoušek, už by tu měl být, vzpomněla si panímáma a pohlédla na hodiny, na kterých bylo už půl třetí.

- Ty mlč, řekl pantáta, užmoulal si v tlustých prstech partyzánu a strčil si ji do bledého, odulého obličej. Bafl, natáhl si pod stolem nohy a povídá spokojeně:

- Největší neřádstvo, neštěstí a kurvárna je válka. Já sloužil u oficíra, ten byl v civilu majitelem budapeštských jatek. Hodnej pán to byl.

- Ženský ho docela zkazily, zničily, až umřel, vzdychla panímáma a sepjala své tmavohnědé kostnaté ruce před obličejem. Ale pantáta si nažmolil knírek, oči mu zaplály a tváře zrudly:

- To byl drapák, holečku. Měl prýmek, šavli a ženský, jak ho viděly, už se mohly zbláznit. Já jim pak nosil psaníčka, taky jedný slečně, co prodávala v drogérii za Národním divadlem, ten si uměl vybrat dýnstfrau. Jak jsem přines dobrou zprávu, najal si hned pokoj, koupil láhev vína, kus salámu, aby měli na zakousnutí, a už to jelo.

- Někteří si namlouvali a taky tím zahynuli, povídala suše panímáma. Ale pantáta zářil jako zlatý dukátek a pochvaloval si:

- Pane, ten si uměl dát berdo. Druhej den si pak obvazoval přirození a my se na to chodili dívat.

- Táto, vykřikla zoufale panímáma.

- No, no, řekl pantáta a oči se mu potáhly opět starobnou mžurkou. Dyť byl mladej, musel se vyíbovat. Oholil jsem mu hlavu mašinkou, aby mu víc rostly vlasy, a on mi dal z vděčnosti krabici pěkných cikaret a desetikorunu. Já se na vojně naučil lazírovat.

- A řekni, jak tady byl hajnej, žadonila panímáma.

- Hajnej, řekl pantáta, to byl pán, ten se nebál ani halbubra. A mě se zeptal: Kde jste se naučil takhle holit, vaše ruka je náramně lehká.

Panímáma se usmála, vstala, vytáhla z trouby kozí koláč a nakrájela ho, ještě teplý, na veliké kusy, položila na talíř a rukou pocukrovala. Pak vypláchla dvě skleničky a natočila do nich čistou vodu z vodovodu.

– Máme darling, řekla. Fanouš nám ho koupil, máme moc hodnýho syna. Ale kdepak dneska je, divila se a hleděla na hodiny, které ukazovaly už skoro pět hodin. Kousek schováám Fanouškovi, rozhodla se, a kus koláče přikryla čistým hadříkem, aby neokoral. Když se ženil, tak mi spadla žehlička na nohu a já se nemohla dostat do žádných botek. Seděla jsem tady v kuchyni a celej den jsem proplakala, aby se trefil. Abych to řekla spravedlivě, já měla strach, aby nedostal nějakou rajdu, náš Fanouš je pytel dobroty.

Na fotografii mezi okny držel Fanouš za ocas telátko a nebylo mu víc než čtyři roky. Pan učitel jim kdysi řekl: Fanoušek, to je hlava, toho byste měli dát dál. Jářku, my to nepředržíme, říkali, když ho dávali prvním rokem na akademii. Nenamazali si celý rok chleba máslem, prase vykrmili a prodali, rok minul, a ten učitel zase povídá: Dejte mu ještě jeden rok, nebudete litovat. My to nepředržíme, naříkali znovu, ale vydrželi i ten druhý a třetí rok, pantáta přestal kouřit a panímáma zhubla na čtyřicet pět kilo. Fanouš je pán.

– A mě má rád, řekl pantáta a oči mu zvlhly, já byl po operaci celej voteklej a on nade mnou stál a plakal, že už nebudu. Já myslel taky, plakali jsme voba a já najednou zase voplask.

– Bez dětí je člověk vopuštěnej jako panská alej, řekla panímáma, děti jsou nejdůležitější. Však on, Fanoušek, ještě přijede, slibovala a pohlédla na hodiny s kukačkou.

– Já myslel, že tu bolest předržíím, ale nejhorší bylo, že já nemoh močit, tak jsem s tím musel jít. Pan primář hned vzal elektriku, dívá se do mě, dívá a povídá: Tak tohle budu operovat sám.

Pan Kácha vstal a přinesl z police ohmatanou krabičku, otevřel ji, a uvnitř ležel kamínek, žlutohnědý, veliký asi jako koroptví vajíčko a rozlomený na dvě půlky. Tohle dali pantátovi po operaci a přijel se na to podívat pan profesor z Prahy. To je zvláštní, to je

zvláštní, říkal a ten kamínek v ruce potěžkával. Tohle by nevy-močil ani tygr, řekl mu pantáta, a on se jen usmál a souhlasil.

- Všude ho ukazoval, až o něj přišel, řekla panímáma. Jak ho ukazoval v Ouholici řezníkovi, tak mu upad na dlaždice a rozbil se. A pantáta pohladil láskyplně obě pŕlky toho malinkého uhla-zeného zadečku a uložil ho zpátky do krabičky.

- Mladost radost, staroba choroba, posteskla si panímáma.

- Já nosil vždycky rakve, řekl pantáta, já měl na to oblečení, ka-bátek s bílým proužkem, k tomu kalhoty, zlatý řetízek a černou kravatu. Naposled jsem je vyvětral na pohřbu Kopšový, co jsme po ní koupili to pole. A to jsem poprvé nemohl nýst rakev, proto-že Kopšová byla doposledka moc tlustá. Ani mladý ji nezvedli na ramena, nesli ji pěkně dole, a já šel za nima a koukal, aby se jim nevysypala.

- Člověk vydrží víc než vápenická kobyla, stýskala si panímáma, světovou válku, studia, tři operace, a pole nám vzali.

Já viděla jen potok, když za námi přišli, já se s nima sekala a řekla jsem jim hned, že to daleko nepřivedou bez božího požehnání.

Hodiny s kukačkou odhrkaly sedm, otevřela se dvířka a zvnitř-ku vyskočila malinká černá kukačka a zakukala. Po obloze se šířilo veliké, rudé světlo a tabulky v oknech ho vracely tam, odkud přišlo. Slepice štrachaly drápky po žebříčku na kurník.

- Tak Fanoušek už nepřijede, povídala panímáma, co šel malej na vojnu, tak tady nebyl, a malej už bude pomalu doma.

- I mlč, okřikl ji hněvivě pantáta, když nejede, tak jistě nemá čas.

- Tak snad příští neděli, těšila se panímáma, příští neděli už určitě přijede.

- Hlavně aby nebyla válka, staral se pantáta, válka je největší neřádstvo a kurvárna.

IV

Vážený pane prezidente,

jistě se budete divit, kdo Vám to píše, oslovil nesměle nadstrážmistr Bláha hlavu státu, ve kterém už dvaasedmdesát let bydlí. Ale hned na začátku byl nespokojen. Zmačkal papír, zahodil jej do koše a na staré underwoodce napsal:

Vážený pane prezidente,

píši Vám jako voják vojákově, ale jak to psal, už věděl, že tohleto ho nikdy nemělo napadnout. Nechal toho a zahanbeně se škrábal v tvrdém četnickém ježku, který se mu usadil na hlavě už v dobách nepaměti. Cítil, že je nešťastný. A právě proto znovu sedl ke stroji a nadepsal potřetí:

Vážený soudruhu prezidente,

jsem vrchní nadstrážmistr ve výslužbě a jmenuji se Čestmír Bláha. Rád bych Vám, vážený pane prezidente, podal hlášení o službě, jíž jsem zasvětil celý svůj život. Vždycky jsem sloužil oddaně našemu státu dělníků a rolníků a teď, na stará kolena, se mi tento špatně odvděčil.

Pan Bláha dopsal výčítku a hluboce se zamyslel, nelíbilo se mu slovo stát. Jaký stát, ptal se, který? A tu mu napadlo, že sloužil snad všem státním formacím, co jich svět zná, a že to všechno dělal, aniž kdy opustil hranice své otčiny. O žádný převrat se nezasloužil, všechny režimy odcházely proti jeho vůli a on je chránil stejně vášnivě, jako by bránil matku, která ho kojila. Vlády padaly a nechávaly ho tady, sirotka. A co pana Bláhu rozesmutovalo nejvíc, že žádná z nich, z těch vlád, kterým sloužil, nebyla uznána za hodnou a spravedlivou.

Nadstrážmistr Bláha spravedlivý je. Přeskrtnal hustou řadou iks slovo státu a nahradil je výrazem lidu. Četník musí pořád o něčem přemýšlet a tady ho šťastně napadlo, že žádná vláda neslyší ráda, že tady byla a bude ještě nějaká jiná.

Byl jsem vždy věren přísaze, a ta zní – budu sloužit věrně bez ohledu na rasu, národ a politické přesvědčení. Nikdy jsem ničím nepošpinil svoji čest a vždycky jsem dělal advokáta chudým a poníženým. Bohatí, ti to nepotřebovali, těm jsem nesloužil. Nyní mi nezbyvá než dělat advokáta sobě...

Do světnice vskočila kočka, snesla se jako balón a měkce přistála na všech čtyřech tlapkách. Lehce pád odpérovala.

Šťastně předouc, otírala se o četnické nohy. Pan Bláha sundal ruku z klávesnice psacího stroje a položil ji kočce mezi uši.

Starej člověk musí mít zvíře, povídal si, bez něj by nemohl bejt. Kdyby měl četník takovej čuch jako tadyhle kočka, tak by byl dokonalej. Jenže člověk je před zvířetem ubohej. Člověk je nejbídnější tvor mezi všema zvířatama.

Pan Bláha vstal, oprášil si gumové žmolečky z kalhot a nalil kočce na talířek mléko. Začala ho hned lízat a vymršťovala přitom z tlamičky růžový jazýček. Pan Bláha s láskou pozoroval, jak jí chutná. Pak se obrátil, nasadil si kulaté úřednické brýle, drátky obtočil kolem uší, aby mu nespadly, a pokračoval.

... a nikdo mi nepomůže. Vždycky jsem držel na vyhlášky, sám jsem dohlížel na jejich plnění. Nikdy jsem nedělal úřadům těžkosti.

Jsou to úředníci jako já a mají svoje směrnice, tak proč bych jim to měl dělat, myslel si nadstrážmistr po celý svůj život. Ale rád bych věděl, čím to je, že já vždycky na každou novou vyhlášku doplatím, za každého režimu a za jakéhokoliv státního zřízení.

Ohledně důchodu a prodeje mého domu v K. jsem psal na všechny úřady MNV, KNV, předsednictvo vlády, OV KSČ, KV KSČ a ÚV KSČ. Vět-

šinou jsem, vážený pane prezidente, nedostal žádnou odpověď, a když, tak mi napsali, že případ prošetřují. Toto šetření nikdy nedokončili.

Vážený pane prezidente, vím, že máte jiné, státnické starosti, a to i mezinárodní, ale musím se na Vás obrátiti, neboť už není instituce, na kterou bych se byl býval neobrátil.

K psaní je nadstrážmistr dokonale vybaven. Na okně má archív, černé tuhé desky naděné písемnostmi. Jsou tam všechna lejstra, co jich pan Bláha za život vyřídil a týkala se jeho osoby nebo někoho z rodiny. Jsou srovnána s četnickou pořádkumilovností, pěkně podle dat a letopočtů. Vzadu má pan Bláha abecední rejstřík a podle něho pozná, že manželčiny zlaté zuby jsou hned za zahradou. Na setřeném kuchyňském stole má četník hromádku čistých obálek, štůsek listů kancelářského papíru a penál s ostře zašpičatělými tužkami.

Než se dá Čestmír Bláha do práce, vždycky chvilku chodí po kuchyni sem a tam, aby se rozmyslel. V roce 1954 takhle chodil tři dny.

Byli jsme tři dospělí bratři a všichni jsme byli četníky. Náš tatínek byl četníkem také a vychovával nás od malička k lásce a k úctě k tomu-to obecně prospěšnému povolání. Všichni čtyři jsme odešli společně do první světové války. Tatínek se nevrátil vůbec, padl na italské frontě. Bratr byl zasažen kulometem a jako invalida dostal po skončení války trafikku v Plzni. Mně prostřelili spojenci obličej, rána mi prošla oběma tvářemi a vyšla zase ven.

On mířil dobře, ale já tu měl zůstat, abych to všechno musel vidět a zakusit. Rána ve mně nezůstala a já na ni musím myslet, celý život se ptám, proč? V osmatřicátém, v padesátém, ve čtyřiapadesátém, vždycky jsem na tu střelu vzpomínal. Proč letěla takhle, a ne jinak. Proč mě opustila ta moje koulička, v puse byla, zuby mi rozbila. Chtěla se mnou spát, ale nenechali ji.

Když jsem přišel ze světové války, byla doma maminka sama s pěti malými sourozenci. Musel jsem jim nahradit tátu a to nebylo lehké. Tehdy se vrátili legionáři a já nemohl nikde dostat zaměstnání. Podal jsem si žádosti k soudu, k poště, ale všechny mi byly zamítnuty. V jedenadvacátém přišla mobilizace, šlo se na Slovensko proti komunistům. Tam byl nábor k četnictvu, udělal jsem zkoušky a sloužil patnáct let na Podkarpatské Ukrajině. Byla to obtížná služba, ale já jsem záhy získal znalost prostředí. My jsme tam zaváděli náš systém, náš stavební řád a museli jsme tam dělat všechno: učitele, advokáty, doktory. Vesnice byla dlouhá čtrnáct kilometrů, matriky špatně vedeny, evidence obyvatelstva žádná. Po vojně tam zbylo 20–25 procent syfilidy. Obyvatelstvo se nechťelo léčit, muselo být naháněno do škol, pro starší se organizovaly kursy gramotnosti. Úřední řeč byla ruská s cyrilikou a všechno se muselo psát dvojjazyčně. Bez jidiš a maďarštiny se četník neobešel.

Pan Bláha vstává a chystá se, že si dojde do pokoje pro svůj nejmilejší obraz. Vždycky, když vzpomíná na Podkarpandu, tak se na ten obraz jde podívat. Visíval leta naproti manželským postelím, ale už tam nevisí, zůstal tam po něm na zdi černý, rozpitý rámeček. Nábytek je také jen nakreslený na stěnách, je tam skříň i čela manželských postelí, snad aby smrt věděla, co kam patří.

*Kde je ten dům,
voda ho zalila,
kde je ta voda,
volí ji vypili...*

Pan Bláha jde vrzavým bytem, pohladí chudáka skříň, odstavenou od zdi, vyrvanou z místa, kam za čtvrt století musela zapustit kořeny. Obešel hromadu krámů, sebral z ní starou mašinku na holení a zachránil ji. Pořád něco zachraňoval.

Obraz byl opřený o zeď, zabalený do papíru a převázaný motouzem, připravený na stěhování. Četník pečlivě rozvázal uzle paní Bláhové a obraz rozbalil, opatrně jako počůrané miminko. Donesl ho do kuchyně a zavřel za sebou dveře, aby netáhl. Tam bylo dosud útulno, hořela tam kamna a na oknech na silnici visely záclonky.

Četník opřel obraz o kredenc a podepřel ho cukřenkou, aby neujížděl. Pak se posadil na židli, obráceně, opěradlo sevřel v podpažích a zamířil své zploštělé čočky na obraz. Co tam uviděl? Dřevěný venkovský kostel s baňatou zvonící si tam sedí jako velikonoční slípka na ostře zeleném vršíčku. V trávě se zrcadlí stromy, každý lísteček a každá travička zvlášť.

Pod kostelem stojí typická dřevěná chalupa s verandičkou jako z Nikoly Šuhaje, nepřítele světového četnictva. Na zahrádce roste bob a slunečnice a kolem plotu kvetou sedmikrásky. U té chalupy je ještě studna s rumpálem, i pes sedí u boudy. Je toho tam ještě mnohem víc a pan Bláha se už skoro padesát let diví, jak je toho tam hodně. Je to poctivý obraz, souhrn malířových poznatků o kraji, hymna na kus zapomenuté země, pomník zašlých časů. A panu Bláhovi je přemilý.

Namaloval mu ho na objednávku jeden neznámý malíř krátce potom, co nadstrážmistr Bláha vypátral původce požáru kostela v Senevíru.

Bylo to v čase, kdy lidé na Podkarpatské Ukrajině přestupovali na svou pravou víru, pravoslaví. Ti, co se obrátili, už do řeckokatolických kostelů nesměli a potřebovali nové modlitebny. Agráři slibovali, že postaví novou cerekev, když dostanou nějaký počet volebních mandátů, národní socialisti nabízeli za určité číslo oltář. Když se chýlilo k volbám, tak byro objednávalo tak dlouho, až došlo i na zvony. Dolna mívala tisíc šest set čísel, starosta musel

propočítat, kdo má volit jaké číslo, a četník to musel roznést po domech. Obyvatelstvo bylo negramotné, a proto měl četník povinnost udělat každému do povinného čísla díрку.

– Opuštěné řeckokatolické kostely hořely jako snopy na poli. Jednoho dne byl hlášen případ až zdola, od rumunských hranic. Než jsme tam dorazili, zvony kapaly, jako když plivne z mostu. A monstrance, knihy, písně, všechno prý zůstalo uvnitř.

Šel jsem hned zostra na popa, ale ten se vykrucoval: Ne, nevím, neznám, nepoznám, všechno shořelo.

Tak, Ivánku, nedá se nic dělat, pojucháš s náma. Však ty budeš pozdějc něco o tom kostelu vědět. Nevěděl, za dva dny ho pustili pro nedostatek důkazů.

Za čtrnáct dní jsme takhle neměli co dělat a já povídám, co abysme, chlapci, zajeli do Senevíru. A jelo se. Tenkrát byla zrovna čerstvě zavedená jízda vpravo a proti nám si jede chlapík s koníkem a zrovna nalevo. – Tak a tak, koník nechce napravo jet a já ho neudržím, mám ruku zlámanou. Vez jsem popovi ze Senevíru nějaký bedny a překotili jsme se.

A kampak jsi je vez?

Tam a tam, k popovu nadříženému. A tu se mi v hlavě rozsvítilo. A pan Bláha si došel do síňky pro sedmičku, otevřel ji o veřej a napil se zhluboka. Vybavoval si pěkně jedno po druhém, radoval se, jak se jedno vypouzdřuje z druhého, a prožíval vrcholnou slast z té nádherné logiky, kterou dostanou děje, když se člověku podaří je zvládnout a řídit.

– Otočili jsme auto a hurá za nadříženým. A ukažte nám rychle tu bednu. Sotva jsme ji otevřeli, byli jsme doma, monstrance, mešní roucha, chrámové zlato, všechno to tam leželo pěkně srovnané.

Bednu jsme naložili, faráře taky, a jedeme vesele do Chustu i s corpora delicti.

Za vyšetření požáru v Senevíru jsem dostal dekret zemského velitelství v Praze.

Měli jsme průměrně pět vražd za rok, ponejvíce krevní msty. Nejmenší rána o svatbách byla sekýrou do hlavy. Za to dostal vrah dva roky, měl všechny polehčující okolnosti. První republika a pan prezident Masaryk byli shovívaví, šlo o zaostalý národ. Pan prezident se sám zasloužil, aby byl zrušen trest smrti.

To neměl dělat. Vrah se za dva roky vrátil z vězení, bratr zabitého ho zabil a zas šel do basy ten. Tak se to vraždilo, dokud bylo koho.

Kdysi bdělý a nyní unavený zrak pana Bláhy padl teď na chaloupku, díval se, pečlivě mhouře oči, jako by odhadoval cenu obrazu podle toho, co tam malíř nezapomněl.

– V téhle chalupě se jednou v zimě dralo peří. Najednou zařinčelo sklo a vysypalo se okno. Prolétla jím kulka a zavrtila se šestnáctileté holce do spánku.

Tohle je hezkej rébus. Kdo má zbraň oprávněně, to víme, ale kdo ji má načerno, to holt nemůžeme vědět.

To, co mělo děvče v hlavě, bylo sekané olovo, střelnice byla blízko, to by odpovídalo. Všechno jsme proměřili a vyšli jsme na verandičku domu. Kolem bylo veliký shromáždění lidstva, já se opřel o zábradlí, dívám se z hlavy na hlavu, a najednou jedna hlava prudce sklopila oči.

Posadil jsem ho do auta: Počkej, však uvidíš.

Ještě jsem chvilku chodil po dvoře v zamyšlení, a teď to přijde. Já nevím proč, já nevím nač, ale já přišel ke studni, opřel jsem se o roubení, dívám se dolů a přemýšlím. Nikdy jsem to neudělal a najednou z ničeho nic to udělám.

V tomhle okamžiku pan Bláha, kdykoliv si na příhodu vzpomněl, vždycky ostře pocítil přítomnost Boha v sobě, neboť jen Bůh

určil, aby byl četníkem. Byl to pámbu bdělý a ostrážitý, Bláha ho viděl jako planoucí, vždy pozorné oko.

Ve studni uviděl bublinky. Jedna, druhá, napočítal tři a bylo to skončený. Hasiči studnu vypumpovali a našli tam pušku.

- Tak jsem měl olovo z pitvy, pušku ze studny, chlapa v autě a hajdy do Prahy, aby nám to okoukli.

Okoukli. A já se pak jenom ptal: Tak, Ivánku, čípak je ta puška? A on: Eee, vypůjčil si ji od hajnýho. Přiznal se, že v noci vyřezal farářovi padesát jedna stromků a holka ho při tom viděla. Tak ji voddělal, aby to nikomu nemohla povědít.

Měl stromky a zúmyslné zabití člověka. Dostal dvanáct let. My byli shovívaví.

Když jsme v devětatřicátém odcházeli, obyvatelstvo plakalo. Volalo: Neodcházejte, vy jste nás naučili žít, a teď byste nás tady nechali. Šli jsme, museli jsme jít a oni plakali. Byli zvyklí od Maďarů na karabáč a Rusínci nás potřebovali proti židům.

Jakpak to dlouho trvalo, než já přeskočil žida, vzpomněl si pan Bláha. On třeba vysoudil na Rusínovi domek, dvakrát třikrát ho prodal, nakonec zapálil a dostal peníze od pojišťovny.

Četník chodí po kuchyni jako po strunkách, ruce za zády, a pod malým knírkem se mu pusinka usmívá. Přivezl si z Podkarpatské Ukrajiny tři děti a nelásku k židům. Neměl je rád, ale rád se s nimi měřil. Och, jaké mu působilo rozkoše, když říkali: Tehdy, když jste přišli, byli jste na nás hloupí, ale teď, teď jste nás doběhli.

Moškeho dostal, ale lehké to nebylo.

- To jsem přišel jednou k Vasilu Popoviči, on dělal Byro za lesem. Víš co, Vasile, povídám Byrovi-starostovi, já tě naučím tvůj podpis, kluku zlatej.

Za čtrnáct dní za mnou přiběhl, ukazoval mi pravou ruku a proklínal ji i mne.

Kdybych ji radši neměl, naříkal, kdyby mi do ní boží posel v ten moment, jak jsem vzal péro, uhodil. Moške vdává dceru a dal mi podepsat vekslík, já mu chtěl ukázat, jak umím podpis, a teď jsem v maléru.

Dřív chodil za námi, než tam udělal své tři křížky, a teď kurník šopa, co bude.

Pane Moške, povídám židovi, tak vy podvodem přivádíte lidi do maléru. Jestli to nedáte do richtigu, tak vás ta falešná směnka přijde draho. Já si na vás zasednu, ani litr slivovice neupálíte navíc, já vám vytáhnou z kapsy víc než ty dva tisíce.

Moške zaplatil. A Byro, jak viděl peníze, zaradoval se, že bude aldamáš. Musel jsem mu vysvětlit, že ty peníze teďkon nejsou jeho, ale že přijdou do banky, odkud vyšly. Přišlo mu to líto, až se rozplakal. Běžel jsem tedy k Moškovi pro flašku, abych to ubohý Byro rozveselil. Vypil ji sám, co ten žid pálil, to nebylo nic pro naše žaludky.

Chci Vám jenom naznačit, vážený pane prezidente, co všechno musí úřední osoba podstoupit, když přijde mezi zaostalý národ. Měli jsme co dělat i s medvědy.

Jdu takhle zamyšleně lesem zkontrolovat strážmistra ve službě a najednou slyším rány a šramot. Otočím se a on je to medvěd. V rukou držel poleno a otloukal stromy. Zabouchá, položí ucho na peň a poslouchá.

Á, medák, povídal jsem si.

Koukám na něho, a on nic, dělá si svoje, a já šel taky po svých. Přijdu na stanici a tam mi rozčilený lesmistr oznamuje, že ho tam a tam napadl medvěd a musel ho zastřelit. Když zvíře za tepla stahovali, našli mu v noze bodák od pušky.

To bylo moc divný. Šli jsme do archívu a hledali nějaký případ, co by se k tomu šikoval. A helemese, před dvěma lety vedl maďarský bandur do

Chustu cikána. Zjistili jsme číslo maďarského bodáku a ono se s naším shodovalo. Kde je bandur: Nezvěstný. Kde je cikán? V Chustu v šatlavě sedí pro vraždu bandura, nikdo mu nevěří. Já si ho vyzvedl a přivedl ho na to místo, kde jsem viděl medvěda. Bylo to ono. Les tam byl řídký a přecházel v pole a na kraji byla hromada sesbíraných kamenů.

Můj pohled se zázrakem zastavil na té hromadě a já nevím proč a nevím nač, povídám cikánovi: Skoč pro motyku.

Bandur byl pod hromadou, jen hadry z něho zbyly a lesklé knoflíky a puška. Medvěd si zahrabe, co nesežere.

Cikána jsme propustili, ach, ten byl šťastnej. Za každý den, co seděl navíc, dostal ještě deset korun odškodného. Kdybych mu byl řekl, přines mi poslední jehličku tamhle z toho smrku, tak ji přinesl. To nebyl cikán, to byl nejvěrnější pes.

Vážený pane prezidente, byla to těžká služba, ale odměny byly dobré. Poslední můj plat činil osm tisíc předválečných korun. Mléko bylo za padesátník, šunka za pět korun kilo. Našetřili jsme si s manželkou třikrát sto tisíc a zařídili jsme se. Až přišel devětatřicátý rok. Na podzim jsme měli celou noc pohotovost, a když jsem se ráno vrátil domů, manželka ani děti moje tam nebyly. Ve dvě hodiny s půlnoci je evakovali naši vojáci. Nás pak vezli napřed do Rumunska, pak do Jugoslávie, do Rakouska a přes Brno do Prahy. Všechn náš majetek zůstal v Chustu, co jsme si nahospodařili, bylo vázáno. Reparace mi spočítali na 33 000 Kčs, avšak nedali mi nic. Napsali mi pouze, že se dohodli s Maďary a reparace zastavují.

– Co je mi po tom, rozzlobil se nadstrážmistr po třiceti letech tak silně, že vyběhl před dům. Venku zapadlo růžové skleněné slunce nad kostelní věží a sladce hejčkalo protějšší polorozebrané domy. Noc už vlhce vzlínala vzhůru, už kalila nebe a černila ho od východu. Na západě ještě stál den s řeřavějící korunou na hlavě. Ulice byla prázdná, nikdo nikam nešel.

Taková je skutečnost, vytukal Bláha na stroji, když se vrátil ze silnice. Byl jsem doma, neměl jsem místo ani byt. Manželka s dětmi bydlela u rodičů. Později jsem dostal místo v K., ale plat jsem měl malý a spával jsem na strážnici. To jste mě pěkně přivítali do vlasti mojí, myslel jsem si, ale přesto jsem hleděl získat znalost prostředí a plnit všechny svoje povinnosti.

A tu pan Bláha vyšel z kuchyně a šel se z okna pokoje podívat na město, které mu způsobilo tolik hoře. Krvácelo, ale zbytečně a marně, protože z jeho lůna už nikdy nevzejde nic živého. Bylo to krvácení z umírání. Poslední.

Dole pod okny šuměl rozvalený jez a buldozer tam násilnil řeku. Roztrhal jí kanýrky od spodniček, mlátil ji, až oněměla, a do těla jí vyhrabal veliké zející rány. Nadstrážmistr uviděl pahýly stromů a narychlo řezané vysoké pařezy a zděsil se té spouště. Díval se z bývalého okna domu, který zanedlouho nebude, a musel se odvrátit. Na veřejích dveří uviděl dva silné šrouby na zavěšování opony, jak tady jeho tři děti hrávaly loutkové divadlo.

– Bože můj, zanaříkal četník, že pámbu tohle připustí, jsme křesťani a dopadáme zrovna jako židi. My jsme Pána Ježíše přece neukřižovali.

Stáli tady, v tomhle nejvzdálenějším pokoji, jako by sem utekli, Valštajn a Valštajnka tenkrát v roce 1939, když přišel do tohoto domu poprvé. Přišel se starostou v zádech. Valštajn, bledý jako zimní lucerna, a ona s rukama pod zástěrou usedavě plakala.

Našli je tady a oni už tušili.

Máte sice zaplacíno, řekl jim starosta, ale musíte se stěhovat. Není to nic platný, tak a tak, bude tady bydlet náš pan nadstrážmistr.

Valštajnovi se přestěhovali k Foglům, ti měli sedm pokojů. Valštajnka byla Foglovce sestrou, tak to šlo.

Pan Bláha to držel až do dneška za vyřízenou věc a nikdy ho nenapadlo, že by na tom úředním rozhodnutí mohlo něco nebýt v pořádku.

V pokoji se zvolna stmívalo, stíny rozkramařených skříní zalehly celou podlahu. V té ponuré, černé chvíli mezi nocí a dnem a v řevu buldozeru, který zničil navždycky řeku, v hrůzné samotě, která ho obklopovala, přišlo četníkovi poprvé v životě na mysl, že by snad v právu nebyl. A tu se náhle objevili Valštajnka a Valštajn, jimž patřil tento dům, on bledý jako zimní lucerna a ona uplakaná. Stáli tu jako tenkrát, ona a jejich dvě děti s velikýma, černýma, lesklýma očima. Jejich hlas zněl jako vítr v opadálém lese, když si hledá nory a zákoutí, kde by spočinul a uhasl. Foglovic kučeravý Icik se objevil za nimi a jako tenkrát u valníku, na který je nakládali, když je vezli do plynu, usedavě plakal. Místnost se naplňovala podivným, děsivým nepřetržitým zvukem, nadstrážmistr slyšel šššš ze všech stran, místnost byla plná hlasů, které mluvily jidiš. A tyto hlasy se pomalu začaly zhmotňovat, jako by vyplouvaly odnikud a dotykem se světlem se pomalu proměňovaly v obrysy živých lidí. Nadstrážmistr nevěděl, zda jsou to lidé, nebo jejich stíny, neodvažoval se pohnout, aby se jich dotkl, pluly tudy jako pohyblivé fatamorgány a obličejy přecházely plynule jeden ve druhý, viděl je jasně, nikdy, ani za třicet let, jejich podoby nezapomněl. Vynořovaly se z odpoledního šikmého světla, které sem dopadalo otevřeným oknem, přišli i židé z Podkarpatské Ukrajiny v černých, bachratých kaftanech s kožešinovými límci. Blýskali stříbrnými hůlkami a na hlavách měli černé, hluboké klobouky. Ale nejhorší byly jejich oči, které žhnuly z ponurých děr jako sluneční paprsky ze dna studny. Cosi tam cíhalo na dně těch očí, paměť nebo smrt, Bláha nevěděl. Zdálo se mu jen, že plameny z těch očí šlehají vysoko nad roubení a chystají se ho uštknout nebo mu vypálit potupné znamení.

– Já za nic nemůžu, skučel četník. Valštajn šel stejně hned za týden na vůz a já mu ještě pomáhal. Ani to nestálo za to, aby se stěhoval, ale já nevěděl, že půjde do plynu, jak jsem to mohl vědět. Já měl ženu a tři děti, to jediný mi zbylo, a já neměl tehdá kde bydlet.

Mrtví mlčeli.

Abraham Švarc, obchodník s koloniálním zbožím, stojí u okna, hubený a dlouhý jako vanilkový proutek. Ostatky odvezli příbuzní do Ameriky, není to ani rok. Tenkrát inzerovali, že přes hřbitov půjde voda, aby si příbuzní exhumovali na svoje náklady, koho tam milého mají. Kosti Abrahama Švarce měli příbuzní rádi, odvezli si je až do Ameriky. Ať odpočívá v pokoji. Němci ho umlátili na stanici hned ve čtyřicátém, když s nima smlouval. Bláha byl u toho, seděl tenkrát ve vedlejší místnosti, v uniformě našeho strážce veřejného pořádku. Poslouchal, jak jim Švarc nabízí čtyři milióny, když ho nechají obchodovat.

Ty svině, řvali na něho tenkrát, ty kurvo, my si vememe všechno, i ty čtyři milióny k tomu.

– Já neměl zbraň, volá nadstrážmistr, jenže hlas mu mrzne hrůzou, ještě než z úst vyjde ven, oni nás odzbrojili a šli po nás, celej protektorát po nás šli. A bezmocí se rozplakal.

Dívali se na něho, jak tam volá o pomoc, na rozhraní bývalého dětského pokoje a bývalé jídelny. Ze skříní vála umrlčina, hadry pronikavě páchly hlínou, voskem a naftalínem. Bláhovi bylo, jako by tady nikdy nebydlel, jako by mu byl tenhle prostor určen po smrti za všechny hříchy, které v životě spáchal. Nebyl to byt, ale rejdiště zlých a smutných vzpomínek.

Židů přibývalo.

– Já jsem si nepomoh, ospravedlňoval se Bláha. Někteřej neměl před válkou nic a pak začal stavět vily. Já naopak lidem pomáhal.

Setmělo se tak, že stíny splývaly s temnotou. Bláha si oběma rukama ucpal uši tak, aby neslyšel to příšerné ššššš, a pomalu a obezřele se posunoval pryč, tak aby se nikoho z nich nedotkl. Cítil, jak je kolem něho husto, jak se mrtví shlukují v podivných chuchvalcích, ale zdálo se mu, že má tělo slizké a rybí a že proklouzne. Na konci třetího pokoje spatřil pootevřené kuchyňské dveře a v nich jasnou, vlídnou a teplou škvíru.

– Já to ani nemoh udělat, skučel, my měli nařízino stíhat keťase, tak jakpak bych mohl. Šel, pomalu se sunul oběma pokoji s očima upřenýma na spásnou škvíru. A tu těsně před ní zakopl o koš s jablky a svalil se. Už cítil studené a vlhké prsty na límci, ale vysmekl se jim a opět vstal. Kulhaje dorazil do kuchyně a tam padl na stůl pod žárovku. Kočka se mu třela o četnické boty a na stole stál hrneček s tmavými slzami od kafe.

– Já lidem pomáhal, řekl kočce a pohladil ji. Cítil, jak jí pod teplým kožíškem tence ťuká věrné srdce. Tak třeba na vesnici sedlák měl sedum dětí jako stupínky a měl odevzdat husy. Naříkal a plakal, že rodina nemá co jíst. A já mu dal potvrzení, že mu dvě husy chcípily.

Člověk lidem pomoh, víš, pověděl kočce, jenže oni se pak v pětačtyřicátým vožírali radostí a všechno vyžvanili.

S lidima je těžká práce, zavzlykal Bláha a utřel si kapesníkem oči. Já riskoval celých šest let, šibenice mi hrozila od rána do večera a kulka každý den. Za to, že já nikdy nikoho nenašel.

Jednou, to bylo v době heydrichiády, volá hejtman Vodička a hlásí, že za chvilku přijedou páni v autě a budou žádat o asistenci u případu.

Pane hejtman, ohlásil jsem se, vaše přání je pro mne rozkazem. Než jsem se voblík, auto stálo před domem.

Sind sie fertig? ptali se.

Ja, ich bin fertig.

Jeli jsme do sousední obce a hned do školy. Učitele zavřeli do sborovny, starostu postavili ke dveřím, prej nesmí noha z baráku. Učitel údajně učil děti kreslit španělskou revoluci a má proti-německé letáky.

Já dostal úsek od dveří k oknu, tak asi tři metry. Hakl na mne mrká, že jo, že tam něco je, já to pochopil hned. Svlík jsem si gumák a tak, jak byl od sněhu, položil jsem ho na kupu letáků na šicím stroji.

Vážený pane prezidente, napsal Bláha. Mám penzi 700 Kčs měsíčně jako starodůchodce. Situace starodůchodců prý bude podle zprávy z ministerstva financí řešena komplexně až v roce 1970. Žádal jsem je taktéž o vysvětlení, proč mi nepočítají do důchodu šest let války světové a šest let okupace. Za první světové války jsem oddaně sloužil jako voják a za okupace byla naše služba vůbec nejtěžší. Musel jsem sloužit dvěma pánům, Němcům a národu. Na národ já nikdy nezapomněl.

– Prohlídka byla negativní. Ještě mě poslali do kuchyně, paní Haklová otevřela všechny skříně a šuplata, já si sed na otoman, ani jsem se nikam nekouk.

Ve dvaadvacátém mi její muž líbal ruce, plakal a volal: Zachránil jste život mně i celý mojí rodině. Lidi mu říkali, hele, učitelatej, neprovokuj, ale on se tlouk do prsou a že prý bude mučedník.

A tak ho zavřeli kvůli hovězímu a nechali si ho tam jako marxistu až do konce.

Já měl doma v době heydrichiády pod každým schodem na půdu jednu pušku. Manželka nevěděla nic, darmo se neříká: co mu ženská nepoví, to se četník nedoví.

Mne lidi znali, já to s nima uměl, já s nima poseděl, pohovořil. Moji předchůdci byli samá bílá rukavička, chodili jako panáci, s nikým nepromluvili. Já měl taky hezký uniformy, ale znalost prostředí, ta mi byla nade vše.

Po našem osvobození Sovětskou armádou jsem se stal opět vrchním nadstrážmistrem v K. Sloužil jsem ze všech sil našemu lidu i nadále. V našem okrese však začal vládnout učitel Hakl, který se vrátil z vězení živý a zdráv. Nebyl doma ani čtrnáct dní, když mi nařídil zatknout poštmistra. Odmítl jsem to.

– Helejte, vy nejste můj nadřízenej, řekl jsem mu tenkrát, a když něco máte, tak si to dejte k soudu.

Když to neuděláte vy, tak to udělá někdo jiný, řekl on a prý volá na ministerstvo.

Ale na ministerstvu netrefil, byli se mnou.

Já mu řekl hned: Tady nebudeš dělat diktátora, za pořádek odpovídám já, vláda a zákon.

To jsem si dal. Haklova sestra se totiž stala u tajemníka sekretářkou a on dostal razítko s jeho podpisem.

Děti dorůstaly a peníze, které jsem vydělával, jsem ukládal. Pořád jsem spoléhal, že přijde doba, kdy půjdeme do vlastníhoho. – Vážný pane prezidente, oslovil četník hlavu státu. Přicházel pomalu k nejhoršímu období svého života a byl na rozpacích, jak by ho co nejstručněji a zároveň nejobsáhleji popsal.

V roce 1949 jsem našel na svém psacím stole přihlášku do strany. Bylo mi to divné, protože četnictvo nikdy nemělo být v žádné politické straně, pokud jsem pamatoval, viz též svrchu uvedená přísaha.

Přihlášku jsem přesto vyplnil. Děti dorůstaly, jak jsem už popsal, a chtěl jsem též zakoupiti dům, abychom měli vlastní střechu nad hlavou.

Jaký byl však můj údiv, když mi 8. 12. 1950 přišlo, cituji: „... byl jste všemi hlasy přítomných členů vyškrtnut ze strany KSČ pro okolnosti, které vyšly najevo při schvalování vaší prověrky. Proti tomuto rozhodnutí můžete podati odvolání k vyššímu stranickému orgánu.“

– Já mám dosloužino, povídal jsem si. Dvacet let na Podkarpatské Ukrajině, deset tady. Četníkovi to stačí, nic proti zákonu, tak

to tam je. Ale oni nechtěli, abych odešel, jen na mě tlačili, abych změnil pracoviště.

Mně se to nelíbí, povídal jsem jim, a to už jsem tam zůstal z nás starých, co nás bylo jedenáct, sám.

A jeden z těch novejších, ten kluk zrzavá, hrbatá a bezprstá, mě napadl:

Vy jste sloužil kapitalismu a vykořisťovatelské třídě. Ty kluku jeden hrbatá, zrzavá, řek jsem mu, já když byl tak starej jako ty, tak jsem měl na krku sedum krků.

Sloužil jsem vždycky lidu a mám na to doklady, nikdy jsem nic špatného a protizákonného nedělal. Zákon, to byla moje bible.

Chodil jsem tenkrát po kuchyni tři dny. Od okna ke dveřím a zase k oknu.

Já toho nechám, mámo, povídám jí. Ale ona, že mě bez trestu nepustěj. Budu marodit, rozhod jsem se, ale ani to jsem dlouho nevydržel.

Abych uchránil svou čest, změnil jsem na stará kolena působiště a dojížděl jsem denně dvacet kilometrů. Ztratil jsem všechny své hodnoty, a proto je také můj důchod nepřiměřeně malý. Mám důkazy, že se o moje neštěstí přičinil Hakl Vladimír, kterému jsem jako nadstrážmistr v K. nebyl po vůli, když tam zaváděl diktaturu.

V roce 1953 jsem měl konečně našetřeno na vilku.

Dodnes se na ni koukám z okna, řekl si pan Bláha a vykoul. Seděla si tam v zeleném listí a oči se jí leskly jako drahé kameny. To učitel Hakl si tam svítí, koupil včas a před Bláhou.

Měnová reforma mě připravila o všechno. Za rok nato mě vyhodili z práce. Zhubl jsem na padesát osm kilogramů, dostal jsem žaludeční vředy. Zavolali mě na schůzi a řekli mi: Bud' rád, žes dostal nějaký důchod, to ti třída pracujících dává jako dar.

Tak vy ani zákony neuznáváte?

Na to já nebyl zvyklý, četník, ten má vždycky zákony v malíčku, je to osoba přísežná, nepotřebuje svědka a vždycky se může odvolat na služební přísahu. Najednou neplatilo nic. Zatímco já беру 700 Kčs, ti, co přišli z ulice, mají 1 800.

Kluk jeden hrbatý, ulevoval si četník, bezprstá, já musel na místo sloužit dvacet let a on ho dostal po mně hned.

Když jsem je naučil, co potřebovali, tak mě vyhodili. Neměli jsme zase nic, jenom tři děti. Manželka musela jít na stará kolena pracovat. V roce 1960 jsme se zmohli natolik, že jsme za čtyřicet tisíc koupili od obce dům po židech, ve kterém jsme bydleli. Byli jsme v něm nadále spokojeni až do roku 1963, kdy vyšla vládní vyhláška o stavbě přehrady v K. Vodní stavby proměřily, že přijde k demolici třicet pět domků, mezi nimi také můj.

– Manželka povídá, tak a tak, starej se včas, abychom se měli kam stěhovat.

Máš parcelu na kopci, povídal jsem si, synové ti pomůžou a postavíme nový.

Postavili jsme ze dvou třetin nový, ale v roce 1966 jsme byli informováni, že původní měření byla špatná a že i náš nový dům půjde pod vodu.

Úředníci mi radili, abych starý domek prodal a koupil nový. Nakonec mě přinutili k prodeji za osm tisíc s tím, že na nákup nového domku dostanu od státu výjimku. Ve starém roce se mi nepodařilo koupit, a od nového roku je cena dvojnásobná a výjimky se nepovolují.

Vážený pane prezidento, psal jsem na úřady místní i celostátní, odpovídají mi, že mám všechno vyměřeno správně, ale čím to tedy je, že vždycky dopadnu nejhůř.

Kdybych vylezl na půdu a hodil si smyčku, mohla dostat manželka dvakrát tolik za barák podděnej a bylo by se nám to trochu rentovalo.

Po lednu 1968 jsem žádal o rehabilitaci, ale nedostal jsem ani zprávu, zda se komise mým případem zabývá nebo ne.

– Hakl mě potkal, když byl v lednu ten frmol, a já mu povídám: Tak co, Vladimíre, co tomu říkáš?

Přeci bys to neudělal. Čestmíre, dyť jsi nás tenkrát před Němcema zachránil.

Tebe a celou rodinu, povídám mu.

To už nebyl poslancem a nedali mu ani žádnou funkci od těch dob, co to se Slánským špatně dopadlo.

A cos za to udělal ty mně, povídám. Ale já nejsem mstivý. Ještě nevíš, jak umřeš, a každému hrajou chvíli.

Mně nehrajou nikdy.

Stěhuju se do paneláku v O. Obdržel jsem náhradní byt jedna plus jedna s ústředním topením. Nájem činí 200 Kčs a můj důchod 700 Kčs. Osm tisíc, které jsem dostal za svůj dům, probydlím v paneláku za tři roky. A nebudu mít nic.

Vážený pane prezidente, pokud Vy a Váš úřad uznáte za vhodné se mým případem zabývat, postoupím Vám dokumentaci svého života přehledně svázanou a doloženou. Na všechno, co jsem prožil, mám doklady, předám Vám i své spořitelní knížky. Schoval jsem je, aby děti viděly, že jsem vždy hospodařil, nikdy neutrácel a celý život si odpíral. Nemám nic a jiný má všechno, a právě toto si nedovedu vysvětlit.

V

Byl měsíc červenec. Na modrém nebi se šedobílá oblaka kupila pozvolna v přelud velikého a spravedlivého Boha. Měl obličej dobrotivého pantatíka s kučeravým půlměsícem vlasů kolem hlavy a nos trošinku zvednutý, podobný baňaté rychlokvašce. Než však přeletěl pták, koutek úst se přesunul směrem dolů, nos se prodloužil a u kořene zmohutněl. Bůh se proměňoval v přísného Řeka s oním sotva znatelným, vědoucím úsměvem, plným svrchovanosti a lásky. Avšak ani доброта, ani moudrost, spravedlnost a láska nezůstala dlouho zachována a za okamžik tudy utíkal pes s kadeřavou liščí oháňkou.

Byl měsíc červenec a v rákosí u rybníka lovily jiříčky s křikem mouchy, které se tam v klidu množily nad rybníčním bahnem. O tento rybník, který býval klášterní, se už dávno nikdo nestaral a bahno ho pomalu naplňovalo po okraj. Hladina byla klidná, temná a pokrývala ji tenká vrstva prachu či pylu, jaký bývá na švestkách. Nakadeřil ji nejvýš brouk potápník a ryba, která občas vystrčila tlamičku, aby vsrkla neopatrnou mouchu.

Byl měsíc červenec, v zahrádkách kvetly lilie a mužíček visel ze zdí jako míchaná vajíčka. I kopřivy u plotu tehdy voněly.

Kateřina Urbanová seděla na lavičce v nemocniční zahradě a Bůh ví, zda ho zahlédla, když se na okamžik ukázal. Snad chtěl dát najevo, že je spokojen, neboť dal světu den a ten ho ani moc nezkažil.

I kdyby byla Kateřina ten obraz zahlédla, nikdo by se o tom nedozvěděl, protože nemluvila. Němota byla součástí její nemoci. O tom, co se stalo jednou v noci před deseti lety, oné noci, kdy cho-

roba propukla, vyprávěl její syn. Když se ho prý tenkrát pokoušela zabít, přestala mluvit.

Večer líhala Kateřina pokorně ve vysoké nemocniční posteli a hned usínala, protože na spaní i na bdění dostávala prášky. Když někdy ráno v létě nemohla už spát, dívala se na mokrý flek na zdi nad postelí. Podobal se tvarem republice, v níž se Kateřina Urbanová narodila a kde zestárla. Ostatně i ze své židle vedle postele na tu skvrnu dobře viděla a mohla si tam umisťovat místa, která znala. Nebo neviděla vůbec nic? Kdo ví.

Den trávil obvykle v rozlehlé, studené společenské místnosti, navlečená v chatrném erárním županu nebo ve vínové teplákové soupravě, která se jmenovala pracovní. Mívala na nohách silné punčochy se spravovanými chodidly, ale gumičky, jimiž si je upevňovala, vždycky sjely po hubených stehnech a punčochy se jí jako tlustí hadi vinuly kolem kotníků. Když seděla v krátkém županu, bývalo pod ním vidět bledá, promodralá lýtka, v nichž jako by se zastavila krev. Ale Kateřina Urbanová si nikdy nestěžovala, bývala, stejně jako ostatní babičky, otužilá a za celou zimu nedostala ani rýmu.

Holé stěny, židle, lavice, vysoký štukový strop, zamřížovaná okna a nažloutlé stěny, jako by se malíři pokojů snažili předstírat, že sem svítí slunce. Na rámech úzkých oken stály květináče s bledými tradeskanciemi a tu a tam visely průsvitné lístky i z baněk, zavěšených po stěnách. Sedělo tu třicet osm žen a bylo tu ticho. Ruce měly složené na vystouplých bříchách a palce zavěšené na gumách od tepláků. S pootevřenými ústy oddechovaly a upřeným pohledem hleděly před sebe. Vonělo to tu nemocnicí, nemytými vlasy a čekáním. Na oběd, na večeři, na noc. Na co ještě? Na smrt přece.

Někdy ji tichým brebentěním rtů tajně přivolávaly.

Paní Doutlíková mívá smrt na dosah, už na ni chladně civí prázdnými očními důlky, ale pak od ní, kurva, vždycky nakonec odejde. Kolikrát už se paní Doutlíkové podařilo najít jehlu a píchnout si ji někam do těla. Po činu vždycky strne v sladkém utrpení doufajíc, že jehla najde co nejdřív srdce a navždycky ho zastaví. Jenže oni vždycky včas zavolají doktora, odvezou paní do nemocnice a tam jí bez umrtvení za trest rozřežou žíly. Řežou tak dlouho, až jehlu najdou, a rentgenem se dívají na ty jehly, které se zapíchly kdesi do svalů, zbloudily a nikdy už nenajdou cestu k srdci. V těle jsou patrné jako zbytky zmařených přání, jehelníček.

Holé stoly, židle, vysoký starodávný strop. Jiříčky loví v rákosí a vrabci pořád ještě nosí na hnízda.

– Pane doktore, otevřete přece, volá zoufale paní Střemchová a buší na inspekční pokoj. Dlouhou studenou chodbou, osvětlenou jen nočním modravým světlem, běžela bosa, hnána svým běsíkem.

– Pane doktore, slyším je ve sklepě, šukají vám tam na ústavních bramborách, otevřete přece, slyším je všude a musím vám to říct.

Pane doktore, otevřete, šukají mi pod postelí.

Stojí tam v klášterní chodbě, tře si studené modré nohy jednu o druhou, nártem se drbe na lýtku, buší a hrozí:

– Jestli neotevřete, tak vám pomaluju chodbu velikejma sprostějma vobrazama.

Druhý den uviděli všichni, kdo tudy šli, všude po stěnách typické kosočtverce. Byly veliké jako čepice, jak paní Střemchová slíbila.

To Kateřina Urbanová sedí den co den na své židli označené inventárním číslem. Nikdy se proti ničemu nebouří, ba ani tkaničky nehledá, oběsit se nechce. Nepere se a nekřičí, když jí nadávají.

Vypadá, jako by ji nic nemohlo vyrušit z klidu, když se jí konečně podařilo ho v sobě nalézt. Doktoři se nikdy nedozvědí, co vidí, hledí-li upřeně před sebe, a co slyší, když vypadá, jako by v napjatém střehu poslouchala.

Třicet osm žen sedí pohromadě v holé místnosti, ruce složené na vystouplých břichách. Není slyšet cvrlikání ani hašteření nebo pokojné klinkání ženských hlasů. Není vidět samičí lízání a čepýření, ženství tu pokleslo až k mrtvému tichu a naprosté apatii. Čas od času se však míra ticha naplní a pak přechází z ničeho nic ve rvačku, jako se v králíkárně náhle ozve dupot, pískání a lítají chluupy. Po zásahu nastane opět pusté ticho. Bůh ví, proč se popraly.

Kateřina Urbanová je klidná, tichá, češe se a myje na rozkaz, nikdy neodporuje, nepere se. Némá, apatická, na dožití. Klášterní rybník pomalu zarůstá bahnem, klášterní lípy se rozpadají v polovinách a ve čtvrtinách, kostel chřadne a všude voní lilie. A v márnici leží už devátý den tělo, k němuž se příbuzní nechtějí znát. Blázny pohřbívá ústav, uspořádá levný pohřeb za tisíci korunu. Příbuzní léta nepřijeli, tak co by jezdili teď, když už babička o ničem neví. Ani když byla živá, nic nevěděla. Nebo věděla? Kdo ví.

Alena Ujcová vyplnila úmrtní list, a až přijede Ústav, babičku doprovodí. Má se postarat o tělo, má to v rozpisu svých prací. Musí napsat příbuzným a počkat, zda se nerozhodnou s tělem naložit po svém, když se zbloudilá duše odebrala k Pánu. Nepřijeli a pohřební ústav také nejede. Je horko a tělo je cítit všude po chodbách. Ještě že pacientky o ničem nevědí. Nebo vědí? Kdo ví.

Sociální pracovnice si vzpomene na babiččiny bláznivky, to už nikdy neuslyším, říká si a začne plakat. Ona vždycky všechny babičky a všechny jejich bludy opláče. A tak to jde pořád, už deset let. Alena sem nechtěla, ale musela uživit děti. Tehdy, před deseti lety, jí řekl bratr, takhle a takhle, u nás je místo a ty tam půjdeš.

– Zbláznil ses, Václave, já a do blázince? Copak nevíš, co vykládal strejda, jak jedna pacientka rozbila pěstí okno, rozřízla si břicho a ty střepy si nacpala dovnitř? Kdepak já, strachy bych umřela.

Kdysi, na začátku padesátých let, ji dali rodiče do rodinné školy, kterou potom předělali na zdravotní. Ale Alena nemohla chodit do zdravotní školy, protože by potom musela být zdravotní sestrou, a ona nemohla být zdravotní sestrou, protože se bála krve a smrti. Jenže na to se jí nikdo neptal a ona se tak dlouho bránila, až nakonec kdesi na Moravě dostala diplom sociální pracovnice, aniž uměla to či ono. Teď jde chodbou a osvětlená pole překračuje, jako by se bála vstoupit do světla, jako by s ním hrála jakousi hru. Nese dopis pro Kateřinu Urbanovou, dopis, který prošel řadu ústavů a nemocnic, než našel adresáta. Dcera v něm hledá matku.

Alena Ujcová jde a v nachýleném světle, které sem dopadá úzkými zamřížovanými okny, nese ten dopis. Neví, že tohle psaní změnil už navzdýcky život pacientky Urbanové a že ona, Alena Ujcová, zůstane s ní už navzdýcky svázána tajemstvím, které nebude moci vyzradit ani tady, v nemocnici. Ostýchá se říci cosi, co svědčí o marnosti lidského snažení, něco, co staví lékaře na roveň pacientům. Osudu se zlíbilo podrobit tu paní zkoušce, říká si Alena Ujcová, kdykoliv na to později pomyslí, a vyhýbá se těm myšlenkám jako čemusi hříšnému.

– Hledám svou matku už několik měsíců, psala dcera. Bratr, s nímž žila, mi sdělil jen jméno nemocnice, kam ji odvezl, ale tam mi neřekli, kam byla matka přemístěna. Prosím vás, dejte mi vědět, zda se matka nenachází ve vašem ústavu.

Dopis přišel ze Slovenska, byl datován 21. března a přišel do psychiatrické léčebny v H. v červenci, zrovna v den, kdy se přelud Boha proměňoval v Řeka a v uhánějícího psa.

Kateřina Urbanová seděla v ten čas v klášterní zahradě, studené nohy zastrčené v tenkých, sešmajdaných bačkorách. Pozorovala

snad malá zelená jablíčka, jak se v letním slabém vánku pohupují na stromech, a dívala se, jak kavky krouží nad zchátralou věží kostela a jak obratně kormidlují ocasem. Kateřina Urbanová seděla s rozkročenýma nohama a s rukama složenýma v klíně. Za ní se na šňůrách vznášela podělaná, zapraná prostěradla.

Sociální pracovnice jí podala dopis a ona na něj hleděla, četla ho, nebo ne? Kdo ví. Nedala ani pokynem hlavy najevo, zda rozumí, či ne. Naklonila hlavu, jako by naslouchala, ale Alena Ujcová, která k ní mluvila, nevěděla, zda poslouchá ji, nebo někoho jiného.

Nechala ji, šla a odpověděla na dopis.

Byl měsíc srpen. V zahradách kvetly už floxy a voněly jako toaletní mýdlo, u řeky zasychal tužebník a rybáři chodili na štiky. Nad vesnicí už k večeru stával kouř a čas od času se mísil s mlhou. Rána bývala už jasná a chladná.

- Drahá paní, psala dcera sdílně. Neviděla jsem matku téměř třináct let, provdala jsem se a ona odešla s bratrem, který se usadil v Čechách. Posílala jsem jí každé Vánoce dárky, a ty nebyly vždycky laciné. Kus látky na šaty, láhev slivovice, teplé zimní prádlo. Nevím, zda ty věci dostala, nikdy mi nepsala.

Jsme s manželem sami, máme pěkný byt, děti nemáme. Ráda bych si vzala matku k sobě, sdělte mi, zda je možné, aby byla propuštěna k domácímu ošetřování.

Je srpen a Alena Ujcová, která bývala sociální pracovnící u oligofrenních dětí a učila je sborově zdravit čest práci, ač věděla, že mnohé z nich se nikdy nic jiného nenaučí a že většina nebude nikdy pracovat, Alena Ujcová otevřela svým klíčem dveře bez kliky a vešla do ženského oddělení psychiatrické léčebny v H.

Holé lavice, obrázky impresionistů, naleštěné podlahy, bíle nalakovaná okna. Čistotný lidský úpadek v dobře vedeném špitále.

– Paní doktorko, volá z otevřených dveří Cecilka, malá, tlustá babka s kudrnatým šedivým copánkem a rychlou, dopředu nakloněnou chůzí.

– Paní doktorko, žalovala ta dobrá stařenka jako malé dítě s prstem napřaženým proti viníkovi. Ona mi dala do postele rudýho ďáblíka se zelenýma očima a ten se na mě šklebí, že ani na záchod nemůžu.

Paní doktorko, ječela, jako by zahlédla myš, dejte to pryč nebo mi to ještě zaneřádí postel.

Alena Ujcová šla a ďáblíka odehnala.

– Ty hloupá, říkal jí bratr, teď nepracujeme ani s klecema, ani se svěracíma kazajkama, všechno zvládnem práškama. Jsou po práscích jako beránci, nic se jich nemusíš bát.

Měl pravdu, jen občas vyskočí z vyhaslosti ďáblík jako plamínek z popele.

A co když tam opravdu je, napadlo Aleně Ujcové, a jen já ho nevidím. Tohle jí přicházelo na mysl často. Zastavila se, zamnula si hlavu oběma rukama. Čert to vem, povídala si, my bojujeme práškama. A oni?

Když se tu natáčelo a herci vešli poprvé do chodby bez kliky, přiblížila se skupina pacientů a představitel hlavní role, známý herec, omdlel jako špalek. Ona, Alena Ujcová, která se vždycky tolik bála, ho musela křísit.

Cecilka spokojeně odběhla na krátkých pajdavých nožkách. Alena se za ní dívala a říkala si, tebe tu ještě opláču, ale paní Střemchovou, které je čtyřicet jako mně, tu ne. Tohle není špitál, kam se přichází a zase se jde domů, tady se spíš šílenství drží na hranicích bezpečnosti, na jakémsi plodném, ale přijatelném stupni. A teď měla Alena Ujcová důvod k tomu, aby měla radost, nese jedné ze svých babiček dobrou zprávu.

Vešla do společné místnosti a třicet párů očí ji úpěnlivě sledovalo na její cestě ke Kateřině Urbanové.

Je to podivné, myslela si jako už tolikrát, že ani nevnímám, že oni jsou jiní. Kdo z nás je normální, ptávala se v takových chvílích slabosti, já, nebo oni? A kdo mi dal právo, abych stála nad nima a rozhodovala o nich.

A tu si vždycky připomínala moudrost, kterou vyřkl kdosi jménem Kohelet před tisíci lety.

– Poznal jsem všechno, cokoli Bůh činí, zůstává takto na věky. Nic nelze k tomu přidat a nic nelze z toho ubrat. Všechno, co je, bylo zde již dávno a dávno, bylo i to, co ještě bude. A viděl jsem dále, kterak pod sluncem bývá: Kde by měla být vlídnost, tam bývá zloba, kde by měla přebývat spravedlnost, vládne bezpráví. Tu jsem pomyslel ve svém srdci, že tak to Bůh zařídil kvůli člověku, aby pochopil, že nemá větší cenu než dobytče a že má stejný úděl. Jako umírá toto, tak umírá i on; mají jednotejný dech a člověk nemá před dobytčetem nijakou přednost a všechno je marné. Všechno směřuje k jednomu místu: Z prachu se vše zrodilo a v prach se všechno opět obrací. Kdo by chtěl tvrdit, že lidská duše vstupuje na nebesa a duše dobytčete do hlubin země?

Když se Alena Ujcová dívala, jak se pacienti vrhají na jídlo, jak se její babičky cpou a potom hledí jako posvícenské husy před zabitím, napadlo ji několikrát, že tento člověk Kohelet, který bádá nejhluběji, udělal ze šestnácti různých způsobů bádání závěr: „Všechno je pouhé lapání vzduchu“ a „Není nic než jídlo a pití“.

Alena Ujcová se otrásla. Měla pocit naprosté marnosti vždycky, když vezla paní Doutlíkovou s novou jehlou do nemocnice.

Co když má právo na smrt a my jí ho bereme? Ona chce, aby jehla doputovala k srdci, a já ji dám doktorovi, který ji rozřeže jen proto, aby tu smrtící jehlu našel a vytáhl. Když nemůžeme pomoci, proč aspoň nenecháme umřít?

Ale co když je opravdu jen jídlo, pití? Co když jsou šťastnější, protože necítí bolest a nic se jim už nemůže stát? Žijí ve svých vizích, které bývají i šťastné.

– Podívejte se na ně, povídal Aleně jeden z nich a ukazoval prstem na ty, kteří seděli nečinně v klášterní zahradě a vyhřívali se na sluníčku. Mají se jak uhlobaroni a čím si to zasloužili. Tuhle Nováček řídí parlament a vládu, má slušný příjem a peníze ve spisech. Já pracoval celý život jako kočárovej kočí a беру tuhle korunu za den. A to ještě topím a starám se o slepice a králíky.

Máš se dobře, říkala si Alena Ujcová, kampak bys utíkala. Máš to lepší než u těch dětí.

Měla radost, protože se jí zdálo, že Kateřina Urbanová bude také ráda. Ale ona přijala dobrou zprávu stejně jako oznámení, že jídlo je na stole. O jídlo by se brala víc, říkala si Alena zklamaně. Vlastně zase nevěděla, jestli ji Kateřina poslouchá, nebo zda dala přednost svým vnitřním hlasům.

Rozloučila se s ústavem bez jediného slova, bez posunku na rozloučenou. Nikomu ani ruku nepodala, plaše opustila bránu a časně ráno, ještě za tmy, nastoupila do sanitky. Jely s Alenou Ujcovou krajinou, která se už skláněla k podzimu. Léto bylo suché, a tak stromy toho roku předčasně rezavěly. Kolem příkopů se všude válela spadaná jablka a mlha se těžce zvedala z luk. Slunce se zatím koukalo z mraků jako zlatá reneta.

Kateřina Urbanová seděla v koutku a tlačila se na dveře auta, jako by chtěla vypadnout. Byla na rozdíl od ostatních pacientek hubená. Kam jdou ty kopce knedlíků, nikdo nevěděl. Kateřina zůstávala jako obraný hrozníček, zatímco ostatní tloustly. Neujely ani deset kilometrů a Kateřina zvracela. Sociální pracovnice jí přidržovala hlavu a chlácholila ji a tak to šlo celý den, aby byly obě umořené.

Kateřina Urbanová mlčela a tvářila se ve chvílích, kdy jí nebylo zrovna nejhůř, jako by došla už dál, za tuto pozemskou podobu života, a věděla víc než ostatní. Se vším se vyrovnala, i s tím, co teprve přijde.

Kam ji to vezu, ptala se Alena a snažila se uvěřit, že dceři nejde jen o matčinu penzi a jakousi pozůstalost. Přála si, aby to měla z krku, aby byly už na místě, a ona mohla pak pacientku předat a ujíždět rychle k domovu. Chtěla mít pokoj a dobré vědomí, že jednu babičku jednou nevyvezla na hřbitov.

Sanitka zastavila konečně před domem na sídlišti. Bylo devět hodin večer, Alena otevřela dvířka vozu a natáhla mlhu, která v nose štípala. Září se podobalo listopadu.

Kateřina Urbanová seděla ve voze a ani se nepohnula. Držela se křečovitě ve svém koutku, byla bledá a chvílemi přivírala oči únavou. Nevěděla, že jsou na místě, anebo ji to nezajímalo. Byla ponořená kamsi hluboko nebo povznesená kamsi vysoko, anebo jen k smrti unavená za těch deset let. Alena vystoupila z vozu a zazvonila u domovních dveří.

Za chvíli kdosi zevnitř odemkl. Silná, asi čtyřicetiletá žena vyšla rychle z domu a stála před sanitkou.

A tu se stalo něco, nač Alena Ujcová do smrti nezapomene, něco, co jí bude už navždycky připomínat, jak je někdy rozum v koncích nad nerozumem a jak všechno náhle selže, když se věci a události trochu pootočí a ukážou se z jiné strany.

Kateřina Urbanová se rozesmála, smála se a smála a radost v ní klokotala až ke vzlykům. Drala se, chuděra, po čtyřech ven z auta, houkala a cosi volala. Když se konečně dostala ven, skočila na Alenu Ujcovou, objala ji, tiskla ji a líbala a pořád se tolik smála. Když pustila sociální pracovníci, skočila na svoji dceru a zase mečela štěstím a vyražela jakási nesrozumitelná slova.

– Ona vám děkuje, vykřikla dcera mezi dvěma objetími, že jste ji sem ke mně dovezla.

A tu Alena Ujcová cítila, jak ji zaplavuje vztek a radost, stud a zoufalství, bezmoc a vědomí marnosti. Stála tu, strnulá, a třesla oči na tu dvojici. Naplňovaly se všechny její pochybnosti, její desetiletá nejistota se konečně bleskem proměnila v jistotu: nemáme na to právo.

Člověku nezbyvá než ptát se proč, tak nějak to řekl ten moudrý muž před tisíci lety. A lidé se přesto vzájemně posílají do ústavů a vynášejí nad sebou rozsudky smrti.

Kateřina Urbanová mluvila maďarsky.

Než dojely všechny tři výtahem nahoru, vypověděla dceři všechno, co za těch deset let zažila. Syn ji dal do ústavu pro choromyslné, protože ji doma nechtěl mít. Ona neví, co tam o ní napovídal, stejně neměla kam jít. Nikdo jí nerozuměl a ona také nikomu nerozuměla, rozhodla se, že bude mlčet. A tak byla zticha a němota se stala součástí její schizofrenie.

Nebránila se. Komu? Nestěžovala si. Komu a na koho? Neprala se. Proč? Nezlobila se. Na koho? On to přece viděl, dobrotivý Bůh s kučeravým pŕlměsícem kolem hlavy, díval se na to a neudělal nic.

VI

- Že by ses na to nevykašlal, domlouvá školník hrobařovi v sobotu navečer v hospodě. Pan farář sedí naproti těm dvěma a drtí v bezzubých ústech párek. Omastek občas vystříkne vedle na kalhoty Bohouškovi, ale ten nic neříká, protože Bohoušek nemluví nikdy.

Hrobník si, chudák, mne svou obrovskou hlavu v prackách, které mu Bůh udělil na zahrabávání se stejnou spravedlivostí, jako je dává krtkovi. V hlavě se mu urodilo cosi jako mindrák a teď mu tam chřestí, štěrchá, převaluje se a nemůže ven. Způsobil to všechno starý Šagránek. Teď už si zpívá s anděli a hrobník se trápí jak zvíře.

- Tak ten Šagránek vešel do lokálu, takhle šel od dveří, okolo tamté záclony, a vtom mě uviděl a řekl: Tebe bych tu sakra radši neviděl. Víc neřek ani slovo, ale mně to stačilo. Neminul tejden a už jsem ho zahrabával.

Hrobník hledí zádumčivě před sebe a silným a hrbolatým nehtem kreslí po ubruse kolečka a šipky. Jenže šipky pořád ne a ne směřovat stejným směrem a hrobník nedochází k žádnému rozhodnutí.

- Já to dělat nechtěl, já to zaměstnání od malička neměl rád, ale oni pořád: Nemáme hrobníka, co abys to vzal.

- Někdo to dělat musí, těší ho školník a netrpělivě kouká po dveřích.

- Ale proč mi to udělal?

- Ba, ba, příkyvuje pan farář a chroustá párek, který občas vystříkne na koleno Bohouškovi, ale ten nic neříká, protože on nikdy nemluví.

– Co z toho máš, že jsi takovej lítostivej? Počkej, a bude sranda, slibuje školník.

Ale hrobník nedbá, smutek ho přepadl jako šelma opičku a neubrání se mu.

– Já to nechtěl dělat, stěžuje si, já chtěl radši jezdit s traktorem, a oni pořád, nemáme hrobníka, co abys to vzal.

– Ba, ba, přikyvuje pan farář.

– Kór ted', rakve dělají fušerský, víka z papundeklu. Stoupnu na to, proborí se to, a kdo se v tom má hrabat.

– Že by ses na to..., povzbuzuje ho školník.

– Dneska nikdo neřekne, kdy chce zase pohřbívát, nikdo to nevodhadne. Kdyby mi řekli, hrob se bude otvírat do roka, do dvou, vykopal bych dva dvacet, hodím přes to prkno a je to připravený, s dalším nejsou žádný štráchy.

– Ale strejdo, napíte se radši, navrhuje školník.

– Jenže oni to neřeknou a potom tady máte dvacet korun a hrabte se v tom. A já to dělám, proti hygienikovi, proti národnímu výboru, proti všem. Kdyby aspoň ty víka byly pevný.

A hrobník se podrbal tlapou v řídkých vlasech na temeni, poškrábal se i za uchem.

– Podívejte se na toho Šagránka, a pak, že to nevědí.

– Od jednoho kněze z kaple bílé, zazpíval právě došlý esenbé a vztáhl ruku s roztaženými prsty nad stůl, tuhle pověst, tu já dobře znám. Kde je holič?

– Ba, ba, přikyvoval pan farář a vystříkl z párku na Bohouška.

Okna jsou zavřená a zakrytá z poloviny hustými záclonami, takže pozdní sobotní odpoledne nemůže dovnitř. Poslední husté vydechnutí posečené trávy, než padne rosa, zůstane venku. Hořká vůně kopřiv kvetoucích v mokřinách by se musela ubírat vchodem ze dvora, přes louži a přes ucpaný kanálek, kolem pánského

záchoda, kdyby sem chtěla. Pan farář, hrobník, školník a esenbé tady mají svou jistotu. Pod nízkým, klenutým stropem, schovaní jako v jesličkách, pod záštitou laskavého pana hostinského, se bezpečně vyhnou všem nástrahám, které by jim mohlo připravit červnové odpoledne a večer.

– Kdepak je holič, už by tady měl být, ptá se kdosi co chvíli a zadky se šoupou nedočkavě po židlích.

– To je to, souhlasí esenbé, že už by tu měl dávno být.

Pan Zíval miloval umění. Nechtěl po celý život jen holit a stříhat. Ale kdopak se ho ptal, co chce a co ne. Otec ho dal vyučit holičem, a když mu bylo dvacet dva a půl roku, našla si ho manželka, vzala si ho a odstěhovala se s ním na tuhle stranu.

Vezl je sem tenkrát na voze Roubíček, špeditér, a ten také dohodil panu Zívalovi prvního kunčáfta. Už večer kráčel pan Zíval k řezníkovi, a ten mu dal slušný počinek. Zakrátko už chodil na rejžování často a před nedělí nebo před poutí se kolikrát nezastavil do dvou hodin s půlnoci.

Tenkrát, když sem přišel, začaly jít do módy etónky, dělal je nůžkama přes hřeben, nosilo se to jako dneska přes žiletku. Pan Zíval měl zrichtované nástroje, a tak se mu lidé jen hrnuli. Tady se to dřelo dřív kováckými břitvami, staročeskými. Dojížděl sem dvakrát za týden nějaký Vrchotka, a to bylo prase. Pan Zíval přišel z města, věděl, co se nosí, a pracoval patentkama, tři kříže, La croix.

Mohl být spokojený. Truhlář, kterému nešly kšefty, mu nabídl k pronajmutí půlku svého krámu, že si nebudou vadit. Od té doby byly v jedné výloze rakve, velká i malinká, a v druhé Zíval holil. Bývalo tam v krámě veselo ve dne i v noci, protože holič za tou půlkou s rakvema bydlel. Měl tam sporáček a kutloušek na milování a cukrování s manželkou.

V roce dvacet devět udeřila taková zima, že zmrzla kolínská ve flakonech. Paní Zívalová poprvé v ten čas pocítila, že bude matkou, a při jednom nezůstalo. Do pohnojené půdy zapadalo jedno semeno po druhém a pět z nich bezodkladně vzklíčilo. Avšak ani šest lidí nezatížilo duši holičovu natolik, aby klesla k zemi. Kdepak ta, vznášela se někde ve výšinách a snoubila se tam s uměním. Paní se na ni zlobila, i Zíval ji už pod nátlakem zaháněl, ale nedala si říct, pořád jenom snoubit se a snoubit.

A tak panu Zívalovi nezbývalo než pouštět svou nenasytnou duši na psychické pláně, aby se tam napásla a napojila. Holíval a ona se zatím brouzdala vesmírnými pastvinami, hledala negativy a dělala z nich pozitivy a vytvářela tak umění. Hned, jak holič zavřel krám, jen co se ve spěchu navečeřel, běžel s tím vším do ochotnického spolku. Tady se duše smiřovala s tělem, vstupovala zpět na své místo a vytvářely spolu všem patrnou podobu umění.

Uvnitř člověka je neviditelný svět, tam se skrývá i věčnost. Holič přímo vniká do světa druhého já, on nežije mimo duchovní sféry jako had nebo jiné zvíře. To, co kdysi začal z nešťastné lásky, se v něm šťastně rozvinulo v souladu s jeho životními zkušenostmi. Štěp, roubovaný a láskyplně ošetřovaný, nese teď k stáru podivuhodně sladké plody.

Manželka, kvůli které ostatně psychologii studovat nezačal, neviděla ráda, když tatík jen tak seděl a nic nedělal. Měla obavy z myšlenek, a proto je zčerstva ubíjela jako dotěrné mouchy. Holič si nezoufal. Začal chodit do hospody, kde mohl svobodně vypouštět svoje obsáhlé úvahy a nebyl za to bezprostředně potrestán.

Však ona přijde, říkal si a byl trpělivý, ona se objeví, má šťastná hvězda, a i manželka bude na ni civět v úžasu. Představoval si to vždycky trochu jako narození Krista Pána, protože nic slavnějšího neznal a v Boha věřil. Manželka dostane dobrou příležitost přijít

se poklonit do Betléma. Divadlo, Betlém, Gloria. Od nynějška bude dostávat za manželovy vášně peníze a pan Zíval si byl jist, že s poklonou nebude otálet.

Jak se to stalo? Inu, ve schránce se narodil bělounek ježíšek. Pan Zíval, který dostával občas jen účet nebo parte, ho tam dneska objevil. Vyňal ho, skříňku zamkl, vyhnul se dětskému kočárku, protože byl střízlivý, a vešel do kuchyně. Na kostkovaný ubrus na kuchyňský stůl položil dopis a dlouho se na něj díval. Byl jeho, protože na obálce bylo napsané strojem jeho jméno a jeho přesná adresa. Nad jménem byla hlavička a na tu pan Zíval stále musel hledět. Hleděl a hleděl a nemohl uvěřit. Stálo tam nade vši pochybnost:

*Státní studio Barrandov,
nositel Řádu práce*

Bylo časně ráno, sotva vyšlé slunce měkce ozařovalo noční stěnu kuchyně a houpalo se na zácloně. Manželka štrachala kolem kamen a připravovala bílou kávu. V kuchyni bylo ticho, děti se dávno odstěhovaly, a někdo, kromě rádia, tu zřídka kdy promluvil.

– Už abys šla, řekl Zíval a podíval se na hodiny.

Žena cosi zabručela a ohnala se jako starý pes, když ho honí od kamen. Zachrastila hrnky a třeskla nevlídně puklicemi. Holíč si toho nevšímal, posunul dopis tak, aby ležel úhledně zarovnaný s kostkami na ubruse, roh na rohu. Pak ho přikryl novinami, aby nic neviděla.

Koukal do novin, ale hlídal svůj dopis. Držel na něm ruku stále, i když už dopíjel kafe a stavěl hrnek na kraj kredence tak, aby po něm mohla bez námahy chňapnout. Udělala to a zavřela hrnek

do mycího stolu. Pak vzala kropáček a hrabičky, smetáček a lopatku a složila to všechno do velké brašny. Jde uklízet do kostela. Za chvíli zmizí její prošedivělý drdůlek, blýskavice na zadnici, shrnuté punčochy a velká brašna, za chvíli po nich nebude ani památky.

Vzala si tašku, zachřestila klíči a vyšla na chodbu. Jenom chtěla ještě vědět, kdy táta přijde.

– Jako vždycky, odpověděl. A pak už zněly její šouravé kroky na schodech a její silné botky meltonky štěrchaly dole před domem na písku. Vešla v jitřním, měkkém svitu do brány, nad níž je napsáno:

*My jsme byli, co jste vy,
a vy budete, co jsme my.*

Tak a teď, řekl si holič, když zmizela ve stínu kostelní věže. Nasadil si brýle, které ležely jako vždycky na stole vedle solničky, a vyňal z kredence dlouhý dortový nůž. Dlouho pitval psaní, než ho otevřel tak čistě, aby ho ani dost málo nepoškodil. Přečetl několik na stroji napsaných řádek a přestal vidět.

Oslepl.

Upustil sdělení opatrně na stůl a začal si oběma rukama mnout obličej, nejvíc oči. Ach, ty pálily. A pan Zíval uprostřed té řežavějící prázdnoty nahmatl slzy. Vypadávaly mu z nevidoucích očí a kutálely se po lících.

– Šťěstí, zašeptal a zalomil rukama. Pokoušel se vstát, ale hlava se mu zatočila. Chvilku ještě čekal, až nabyl jistoty: krev v hlavě šuměla pomaleji, hukot se vzdaloval a líce mu pomalu usychaly. Posilnil se bílým kafem ze sběračky, otrásl se odporem a znovu pohlédl na těch několik čistotných řádků, na razítko v dolním

levém okraji a na nádherný, nečitelný podpis. Opoval se přecíst dopis znova, ale neměl to dělat. Hlava se mu opět zatočila, hukot se přiblížil, jako by mu zrovna u domu startovalo letadlo, krev se znovu rozšuměla.

Měl tentokrát před očima bílý, mihotavý vzduch, jako by hustě sněžilo, anebo někdo svítil baterkou přes mléčné sklo. Je ráno, čas jít do práce, a holič sedí, ruce svěšené podle těla, oči zamžené.

Seděl dlouho, než se znovu pokusil přecíst dopis od začátku až do konce, a přečetl ho nahlas:

*Vážený pane,
dovolujeme si Vám oznámit, že jste byl vybrán na základě Vašich
hereckých zkušeností z ochotnického spolku v H. pro roli v novém
filmu režiséra H. Cypriana.*

Prosíme Vás, abyste se dostavil...

Hodiny na kostelní věži dutě odbily osm hodin. Holič se lekl, vyskočil, vsunul dopis do kapsy tvídového saka, popadl taštičku s břitvami, výbornými La croix, tři kříže, s nůžkami a tuctem holicích štětek. Zamkl dveře a vyletěl ven. Alejí stříhaných lip utíká, hopsá jako mladík a míří do psychiatrické léčebny. Oholit duševně choré, mají dneska návštěvu. Chvátá chodbou bývalého kláštera, světlo sem dopadá vysokými, zamřížovanými okny a dělí chodbu na světlé a tmavé výseče. Šikmé ranní světlo. Táhne tudy vůně melty, šlupek od brambor, čerstvých rohlíků a také trochu pomejí.

Každý máme nějaký dárek od Pána Boha, jása holič, jenže to nemáme probuzené. Někdo ani necítí, jak to v něm dříme, někoho to ani nepolechtá. Ale jinýho, toho to škrábe a musí dělat všechno, aby to mohlo ven. A když dělá, tak se to podaří, řekl si a nahmatal v kapse ostré hrany dopisu.

Chodívají proti němu chodbou, vykračují si strnule, jako by je kdosi navázal na nitě, oblečení v modrých a vínových teplákových soupravách. Nevyléčitelně nemocní, obličeje vymodelované z ustydlého vosku. Za horka je vymodelovali a takhle to dopadlo. Umějí úsměv i pláč, ostatní grimasy jim vzali, stejně je nepotřebují. Blíženci v teplákových soupravách chodí po jiných planetách a ani o tom nevědí.

Dnes seděli shromážděni ve společenské místnosti, všichni už tam byli, a tak holič poznal, jak se opozdil. Spěšně jim rozdál štětky a krabičky s mýdlem a oni si už naučenými pohyby šmidlali mýdlo po tlustých tvářích.

Ruka bolí, duše bloumá. Holič si už myslel, že si lidstvo jeho daru nezaslouží, a hle, samo přišlo a zve ho, že je prostřeno. A tu se holič dostává ke své nejmilejší úvaze:

– Svět má pravý a levý pól, působí tu síly také nahoru a dolů. Vítězí zlá síla, za tou se skrývá zlato a finance, člověk aby se dnešního světa bál, kdopak tomu všemu rozumí. Biafra a jiný ubohý národy, dyť by to nemuselo být. K čemupak potom máme náboženské přesvědčení s příkázáním – Neubližuj bližnímu svému.

Pan Zíval holil už osmého a tady musel užít své velké praxe. Pacient má cukaturu, a na to byl pan Zíval mistr jedinečný. Prsty nahmatat tik dřív, než přišel, a v pravý okamžik uměl břitvu vzdálit od kůže.

Umění klade pan Zíval na roveň náboženství. Umění má ukazovat lidem, jak konati dobro a jak se vystříhat zlého.

A tu, v okamžiku plném harmonie a souladu, se stalo něco, co se ještě nikdy nepříhodovalo. Osmý vyskočil a po krku mu stékal temný curůček krve. – Chcete mou krev, řval, ale já vám ji nedám, a rozmatlával si oběma rukama rudou tekutinu po krku a po bílé ústavní košili. Devátý si pospíšil, aby si namázl prst a namaloval si

na prsa malý hnědočervený kříž. Hle, bratrství, tělo slábne, radost, rozum odchází.

A tu se stalo něco ještě podivnějšího. Holič se rozčilil, vynadal všem přítomným do bláznů a do šílenců, vybral od nich štětky, ty namydlené nechal tak a šel. S taštičkou, do níž spěšně zabalil břitvy, výborné La croix, vyběhl z místnosti a rovnou k panu primáři.

Primář se div nerozplakal: – Kdopak mi je bude holit, ptal se, kdo bude mít ten cit, vždyť mi zarostou jak les.

Zíval mu nemohl pomoci, a tak od něho odešel. Opouštěje navždycky ústav, hovořil k jeho obyvatelům: – Míval jsem vás rád, holoubkové, ale zvou mě jinam, a tak musím jít, rád si na vás vzpomenu, ale věřte, jít musím.

Vyšel z brány ústavu a kráčí alejí stříhaných lip. Od té doby, co odvezli premonstráty v zelených antonech bůhví kam, nikdo ty stromy nestříhal. Holiče lípy zlobily stejně jako dlouhovlasí mládenci, ty přímo nenáviděl. Dneska, divná věc, ho to nerozčilovalo, usmířeně se vznášel alejí, jako by se loučil se vším pozemským.

Louka, čerstvě posečená, voní koprem a kmínem, voda v náhonu roztouženě šumí.

Pročpak já už nerybařím? ptá se holič.

Inu, odpovídá si, vždyť už se tu ryba neudrží, ta chce kořání a stín. Regulace je přímo proti rybímu životu. Ryby, lidi. Lidstvo, hle, samo přišlo a zve ho, že je prostřeno. Dodnes holdoval umění jen tajně, jako by dělal cosi hříšného, do dnešního rána se mu dařilo hůř nežli rybě v upravené řece. Už maminka nerada viděla, když dělal lidem kašpary, a na představení se srdečně smála jen jednou, když ho nepoznala. Tatínka by byla zpráva, že se dal ke šmíře, sprovodila ze světa a manželka divadlo upřímně nenáviděla.

Už si myslel, že je pro něj druhý život nedostupný, stále se mu nedařilo prožívat dvě třetiny života ve světě druhého já, jak si

předsevzal. Neměl na to čas, tím hůře, že věděl o rozkoších, které druhý svět poskytuje. Až se mu zamotala hlava z mystiky, jíž se teď dobral.

Dokud býval klášter, mluvíval Zíval s páterý často o duchovních věcech. Tehdy zvonívaly zvony, hrály varhany a společný akord zněl tak silně, že člověk mluvit neslyšel. Největší zvon, Augustin, měl deset centů a hlas, který vtlačil člověku slzy do očí, Maria byl poledník a zvonil také klekání a Josef, ze všech nejmenší, ten byl za dušičky.

Němci je ukradli, nikdy nevrátili, a páter Metod, kde ten jenom je?

Pan Zíval se octl znovu v klášterní zahradě, mohutné duby tam zcela zakrývají nebe a dole pod kopcem se leskne rybník s ostrůvkem uprostřed. A vedle holiče stojí bělovlasý mnich v bílé, dlouhé komži s modrým lemováním a v kožených sandálech na bosých nohách.

Kdysi se zmizelého pátera vyptával, co bude po smrti. A Metod pravil: – Smrti se neboj, příteli. Smrt je, jako když přeskočíš plot, skočíš, přeskočíš, ale jak je na druhé straně, to nikdo neví.

Večerní světlo, zažloutlé jako vyčichlé pivo, se vlévá do lokálu malými, zaprášenými okny. Do party přibyl kočí a dokrmuje opičku.

– Kdepak je ten holič, že nejde? podivil se zase esenbé, a protože mu nikdo neodpověděl, povídá, aby nebylo ticho:

– Ráno vstanu a co vidím, slepici s jedním křídlem a s jednou nohou, a teď mi řekni, co to mohlo udělat?

– A copak je s ním? zeptal se pan farář a olizuje si pečlivě prsty, jeden po druhém. Od té doby, co se důstojný pán vrátil z kriminálu, je stále hladový.

– Přinese novinu, to budete koukat, slíbil esenbé, ale školník se zakroutil rozkošnický jako žena a zvolal: – Ticho, to je tajemství.

– Tak já vám to tedy povím, rozhodl se kočí, před šestnácti lety mě vyhnali z chalupy se ženou a třema dětma, kulaka ze mě udělali. A ještě k tomu se mi musela zabít.

– Nech toho, Véno, zasahuje přátelsky orgán pořádku.

– Ty to víš, brání se kočí, všichni to vědí, tak proč bych nemohl tento... pozvali mě zpátky, teďkon na jaře.

– Hele, nech toho, jo, zasahuje důrazněji orgán. Na to teď není doba na tohleto.

– Já už zavřenej byl, brání se kočí.

– Může kočka chytit divokýho králíka? volá přes stůl školník.

– Zabíla se a on ji zahrabával, ukázal kočí na rozlíceného hrobaře.

– Nemůže, odpověděl s jistotou esenbé.

– A může, zajásal školník, u Burků chytila. Starej musel dát ještě králíkovi za uši, protože nebyl mrtvej.

– Ale ona je mrtvá.

– Kočka králíka nedohoní, uvažoval esenbé, snad jediné, že byl ten králík nějaký špatnej, to by snad...

– A nebyl, zdravěj byl, zajásal školník.

– Půjčila motorku vojákovi, ten zůstal naživu, ale ona je mrtvá, moje holčička.

– Tak strejdo, řekl školník, nechte to tak, jo. Kdepak je holič, už tu měl dávno být.

– A copak se jí stalo? zeptal se důstojný pán, který byl deset let v kriminále a nic nevěděl, nebo to už zapomněl.

Pan Zíval nejde, stojí na mostku u hospody, ještě se mu nechce, dosud ochutnává sladkou zprávu ze všech stran, olizuje ji jako kornout zmrzliny. Radost, která ho ráno naplnila, se v poledne

přetavila v pýchu, k večeru uzrála v pokojné přitakání. Smír, harmonie, duše se navždy smířila s tělem a mohly začít plný, ničím nerozdvojený život.

Holič stojí na mostku, hledí, jak řeka dole mazlivě olizuje balvánky, jak si to žene do zatáčky a mizí mezi huňatými olšemi. Pokládá své modrounké oči na hladinu, jako dvě papírové lodičky je nechává plynout až k jízku. Dívá se, jak skromně kvetou řasy, jak jejich šlahouny odevzdaně splývají po vodě. Večer mezi pátou a šestou se zavírají jako mučenka.

Pravda zvítězí, povídá si holič.

V té poklidné chvílce mezi dnem a nocí vzpomíná na svou definici pravdy. Protože tady, zrovna na místě, odkud je vidět, jak řeka olizuje balvánky, jak se žene do zatáčky, tady ho napadla...

Co je to pravda? cvrliká si holič něžně.

Koukáte do vody z mostku, voda teče a je to pravda, pak na chvilku zavřete oči, voda znovu teče, je to zase pravda, jenže jiná. Tak je to s pravdou, holenkové.

Pan Zíval by se už ponořil do meditací, už by se byl s rozkoší cáchal ve své neřesti, ale nemá čas. Rychle stahuje svou duši zpátky a domlouvá jí:

Teď už se nesmíš oddělovat, víš, teď už budeme zajedno. A drbe ji laskavě, svou tučnou duši, za ušima.

To už je na dvoře hospody, přeskakuje velikou louži u vchodu a zdraví hostinského, který tam v červených trenýrkách kanálek rajbuje.

Holič, jak bylo řečeno, louži přeskočil, popřál hostinskému boží pomoci, vešel do chodby a zarazil se. Zápach z pánských záchodů se tam mísil s vůní piva od šenku. S lehounkým duněním se proti holičovi valily chuchvalce zvlhlého kouře. Rozběhl se zas, nese dobrou zprávu, ví, že ho čeká čas vzácný jako svatební noc.

Vítali ho, jako by přišel z války nebo z kriminálu.

– Tak co je novýho? ptali se.

– Novýho? diví se holič.

– Novýho.

Vsunuje opatrně levou ruku do kapsy saka. Ohmatává tam rohy složeného papíru, cítí, jak mu pod prsty vystupují písmena:

*Státní studio Barrandov,
nositel Řádu práce.*

– Umřela mi, naříká kočí, tenhle ji zahrabal. A já mu jednu...

Holič hledí na hrobaře a poznenáhlu na něj sedá úzkost. Jestlipak ho bude vůbec tenhle hrobník zahrabávat, zdalipak přijde Zívalův rod vůbec po pohřbu sem, do lokálu, aby jídlem a pitím uctil nebožtíka. Cítí opět smutek, který se ho dotkl křídlem už tam na chodbě, když se proti němu valila známá vůně.

Jestlipak nezajde příliš daleko? Zdalipak se vrátí? Není jisté, zda Franta bude troubit na křídlovku, až pan Zíval navždy usne, bůh ví, jestli bude viset černý prapor z okna emenvé, a nikdo neví, zda bude Šmídová zvonit umíráčkem.

Holič se s úzkostí rozhlíží po spolustolovnicích a klove v něm pocit nespravedlivosti. Proč by to tihle všichni měli mít jisté a on ne?

Dívá se a vidí, jak ho školník napjatě pozoruje svýma bledýma, vypouklýma očima, jak si vyčkávavě přihlazuje čupřinu nasliněnou dlaní.

Esenbé se opřel zády o lavici, dívá se a čeká. Hrobník si mne prac-kama uslzená očička, už toho co nevidět nechá a bude se chechtat, jako když padá lešení. A tu se už školník dobromyslně optá:

– Tak copak se vám stalo novýho?

– Copak stalo, copak přihodilo, co by ne, koktá holič. Oběma rukama objímá püllitr piva, ale napít se nemůže, tak je rozčilený.

Bledé oči, esenbácká čepice, tuhá tvář komika Bohouška a párek pana faráře, všechno vidí v mlze a náhle začne vyprávět.

– Pamatujete se, v roce třicet jedna začal Fanda Vonásků zpívat písničku Nikdy se nevrátí. K tomu byla hezká scénka, vpředu zvonička, vzadu vesnička. Když Fanda dozpíval, začalo se reostatem stmívat a zvonilo klekání. A tu povídá Fanda takovým hlasem smutným a dojemným:

Tohle poslední klekání zazní jednou každému z nás.

Pan farář si přejeđe dlaní po lebce, z které raší vlasy rovné a řídké jako mladé obilí, a povídá:

– Já si na to vzpomínám.

– A tuhle Bohoušek se jistě také pamatuje, vzpomíná radostně holič, to bejval komik číslo jedna, Švejka hrával a obecenstvo se válelo. Však on Bohoušek teď kon pyká za svoje hříšky z mládí.

A opravdu. Chudák Bohoušek už víc není, než je. Má pohled právě narozených miminek a lidí před smrtí. Jedni tam ještě jsou a druzí už tam míří, jen Bůh ví, odkud se dívají.

– To bejvaly večírky, krásný, utěšený, vzpomíná holič. Topilo se v pilinových kamnech, vonělo to dřívím a chvojím a domů se šlo křupavým sněhem. Ten svítil, to bejval sních tenkrát, jako duha.

– Hlava jí pukla o strom, nařiká kočí.

– Ale co nového, ptá se školník, že by nebylo nic?

– Nového, povídá holič, nového je. Dostal jsem dopis, tu máte a čtete. Vytáhl rychle z kapsy svůj milovaný dopis a dal ho kolo-
vat.

Nastalo ticho, štouchali se, aby mohli co nejdřív přečíst to šťastné sdělení.

– Tak vy budete slavnej, křičel školník.

– Jestlipak to sem přijde, staral se esenbé, ten režisér dělá třeba jen pro cizinu a náš pan holič poputuje do Rio nebo do Kán.

– Kdepak do Rio, zděsil se pan Zíval. Já jediné do Prahy a na sobotu a na neděli hups do autobusu a už jsem tady. Vždyť já bych bez vás všech ani nemohl být, řekl a na několik vteřin zase oslepl.

– Kde se kdo zrodí, tam se i hodí, souhlasil důstojný pán. A copak to bude za roli? zeptal se.

– Já měl nejradši role, zasní se holič, když si důkladně protřel zrak, kde se mohla udělat figura. To člověk musí jít do sebe a tam toho novýho člověka najít. Když má třeba sangvinickou letoru a hraje melancholickou, tak to jsou dva velký rozdíly a odborníci v tom bádají, v tomhle. Podskalák se mi nejlíp povedl v Božejově, já si dal policajta, a ten mi, pane, udělal hlas, jako když se potápí demižón.

– Co aby tak měli pro tebe postelovou scénu, napadlo hrobařovi.

Panu Zívalovi se někdy nechce ani věřit, že všichni lidé mají nesmrtelnou duši. Připouští to, ale nerad. Rozeznává duši lidskou, která se vyvíjela jinak proti ostatnímu tvorstvu. A jestli támhle opice bruslí, tak to není rozum, ale pud. Holič má pro to důkazy, dělal pozorování na psech. Nařídil Puntovi, aby šel pod stůl, a on poslechl. Potom vyměnil stůl za lavici a pes šel pod lavici. Tak pan Zíval experimentálně přišel na to, že pes nemyslí, a tudíž není nesmrtelný. A hrobařovi musel při vši své dobré vůli také nesmrtelnost odepřít.

– Tak ty půjdeš k filmu, zakřičel esenbák. Znělo to tak výstražně, až paní hostinská vyšla z kuchyně, v ruce tyč salámu a nůž. Přišla se podívat, jestli by se nebylo čemu zasmát.

– Podívejme se na to, podivil se školník, to je novina. No, vy vždycky jenom divadlo...

– Z českých mlýnů, to byl krásný kus, rozplýval se Zíval vděčně. On tam má krajánek podezření, že mu chodím za milou.

– Já si na to pamatuju, uculuje se důstojný pán a ústa skrývá do dlaně, aby nebylo vidět, že má jen jeden zub, osamělý jako hruška v širém poli.

– Jsem schovanej ve studni a on si mě má splíct, vykládá holič. Já to chtěl naštymovat, aby byla legrace, roztáh jsem ve studni vlačihy a myslel jsem si, že on mě tak vytáhne ven, jako záletníka. Už mě táhne, ale něco prasklo a slyším smích. Páter Roubík se tak smál, až mu padaly brejle přes obličej.

– A proč se smáli? zeptal se hrobař.

Holič se chichotá a tváře mu v šedesáti letech planou jako růže.

– Já měl na zadnici díru.

– Cha, cha, rozřehtá se pan farář a ukáže osamělý strom.

– Hlavně, když dá Bůh sílu k duševnímu výkonu, když může člověk pohrdnout cetkami a věnovat se duchovnu.

– Duch, hovnu, rozchechtá se hrobař, jako když padá lešení, co abyste pověděl, co jste dělal v osmatřicátým při mobilizaci.

– Člověk si nemůže všechno pamatovat, škube holič chatrnými ramínky.

– Jinej rukoval dvakrát a vy ani jednou, co ste dělal pro vlast, ležel v posteli, co? vyslýchá přísně hrobař.

– Já byl nemocnej, bylo mi špatně...

– Jo, špatně.

– Nikdo nemůže vědět, jak druhýmu je, řekne holič, vstane, zmocní se svého dopisu a vsune ho zpátky do kapsy. Pomalu se loudá na WC.

– Voják mi ji zabil, houká kočí skoro ze sna. Každý rok přijede o výročí na hrob a letos povídá: Táto, já se budu ženit. Ožen se, povídám, ona je mrtvá.

- Bůh ji k sobě povolal, utěšuje kočího pan farář.
- Ale proč?
- Byla to boží vůle.
- To je zatracená vůle, tělo neposkvrněný, lásku nepoznalo a tenhle ji zahrabal.

- Nerouhejte se, napomíná důstojný pán.

Ale kočí se nedá uchlácholit, už je to pět let a stále se ještě Bohu rouhá, pořád se ještě pere o svou dceru se smrtí:

- Vy nemáte rodinu, důstojný pane.

- Zase byl zavřenej, řekne školník.

- Já byl taky zavřenej.

- Ale byl jste kulak, chlístne po něm esenbé.

- Já dělal, bouří se kočí, já dělal, tak proč mě zavírali?

- A já snad nedělal? ptá se esenbé.

- Ne, povídá kočí, ty jsi nedělal, tvůj táta taky nedělal a tvůj dědek hlídal v livreji Konopiště. Já dělal, podívej se na moje ruce. Já byl za nic...

- Pan farář byl taky za nic, řekne školník.

- Za nic? ptá se esenbé.

- Za nic, řekne kočí.

- Holič nám utek, všiml si školník.

- Však on se vrátí, míní esenbé, copak by někde vydržel.

Holič se zatím na záchodku vzpamatovává. Stojí nad žlábkem, okýnkem hledí na stěnu protějšího dřevníku. Měsíc tam vrhá svou sinalou zář a pan Zíval s potěšením konstatuje, že tam, na boční stěně dřevníku, vidí krajinku. Vlní se tam obilí, kolem pole běží úvoz a nad ním břízka, bílá jako mladá kozička. Za polem je vesnička a kostelíček s baňatou věží.

Umění začíná tehdy, když člověk spatří něco, co druzí nevidí, povídá si holič. Tak já se dívám na oblohu a vidím tam třeba kra-

jinku, a tamhle, ve zmačkaným papíře, co leží u žlábků, já klidně uvidím akt ženy.

Kdepak, lidská duše, ta je neprobadatelná, libuje si holič. Uklidněný skládá kravatu vikslajvantovku do kapsy a chystá se zpět do lokálu.

V osmatřicátém, žena byla těhotná, čtyři děti na světě, kampak bych chodil. Byly horší věci, a ty najevo nevyšly. Tuhle budu filmovat, žena bude chodit uklízet, postavíme. Poctivou práci si lidi závidějí nejvíc. Kdyby to bylo ukradený, tak řeknu, je to ukradený, ale ono je to poctivý.

Takto, znovu něžně oblouzený, vchází holič zpátky do sálu. Uviděl je, jak sedí u stolu v koutě a jak se čemusi smějí. Jen kočí usnul a pan farář si dal další párek. Však já jim ukážu, já jim zahraju, pomyslel si holič, a už si to chutě žene ke stolu. Tváře mu hoří, uši červenají, tenké rty se otvírají a hlas zazní jako ptačí sbor.

– Kterýpak je to kus, jak se tam říká – Jsem zdrav, jsem zdrav?

Nikdo neví.

– Jsem zdrav, volá holič šťastně a oči mu svítí jak žárovky na vánočním stromě republiky.

*Jednou z jara, takhle v lednu
svoji línou kostru zvednu.
Syt jsem společenských styků,
vrh jsem se na turistiku.
Rozhod jsem se, nacpav tornu,
vylézt na špic Matterhornu.*

Šťastná hvězda září, holič a jeho duše tančí svůj zasnubní tanec. Však ona je ta Zívalova duše ale pěkná ženská. Hladí ji po bocích a bučí do ní rozradovaně:

– Jsem zdrav, jsem zdrav.

– Vlasy mám, zuby taky, libuje si a ťuká si ukazovákem do předních zubů, až na to pan farář závistivě hledí, v pátek odjízďím, výpověď je hotová a jdu. Kdopak vás bude holiť, to se ptejte, já jdu.

– Vy jste dal výpověď?

– Co? ptá se šťastně holič.

– Ježíši, zaúpí esenbé, on dal výpověď z blázince.

– Ano, řekne Zíval, dnes ráno, dal, panu primáři.

– Ale ten dopis není...

– Jak to není, když ho mám, směje se holič.

– Není, ten dopis je falešný, není pravdivý, to je sranda, víte? směje se školník podivným, málo znělým smíchem.

– To není pravda, brání se holič a škube ramínky, já přece dal výpověď.

– Ježíši, zařval školník, ten je blbej.

– Má to razítko, usmál se holič. Razítko z Barrandova a obálku taky.

Holič slyší smích, pohybuje se ve vlnách a naráží mu rytmicky do ušních bubínků. Hledí na pana faráře, jak v klidu jí svůj párek, zahlédne ještě špinavou plochu ubrusu a žlutý, zaprášený lustr, jak nad vším zlověstně visí.

– To je můj dopis, zavolal holič.

Jeho bílá hlava plave kdesi nahoře v šedém kouřovém oparu. Mokrý chuchvalce sotva znatelně duní. A v hlavě se holičovi roztocí vodní mlýnek: ťuk, ťuk, ťuk, ťuky, ťuky, ťuk. Tluče, bubnuje a kolotá.

Hlava, ta tlukoucí hlava, drží trup, a ten se pod ním roztáčí, pomalu a pravidelně rotuje.

– No nic, strejdo, kucká školník, dyť není tak zle. Tady si sedněte a dejte si jednu. Na můj účet jednu jako bednu.

Školníková ruka táhne holiče dolů, vidí ji špinavou a chlupatou, vidí gorilčina otevřená ústa, lemovaná dvěma tesáky, a řídké vlasy pana faráře, ve kterých se s oblibou milují mouchy. Esenbácká čepice nad tím vším kraluje jako modré slunce. Konečně vykopne holičova noha vzhůru, trup se zbaví rotace. Zíval porazí židli a utíká ke dveřím.

- To se říkalo odranej od Zívala, vzpomněl si hrobník.

- Za korunu padesát, ale kdo ten padesátník kdy viděl, pánové.

- Nikdo, odpověděl si školník, teď platíme čtyři a jsme taky spokojený.

- Všechno stoupá, pánové.

- Jen tobě už nic nestoupá, řekl hrobař a zachechtal se, jako když padá lešení.

Kočí se probudil, promnul si tvář a zadíval se upřeně před sebe, jako by tam něco viděl. - Umřela, řekl, umřela všechna moje naděj.

- No nic, řekl školník, zasmáli jsme se a zase půjdeme.

Co se tu noc dělo v hlavě holiče Františka Zívala, nikdo neví. Snad ležel ve své posteli pod oknem, hleděl vzhůru do temného nebe a hlídal hvězdu. Snad ho hvězdy přitahovaly divnou mocí vzhůru, protože je od malička miloval. Možná, že uslyšel zvony, svatého Augustina a Marii, to byl poledník, a Josefa, který zvoníval za všechny zemřelé.

Jisté je, a jeho žena to potvrdila, že odjel ráno šestkou do Prahy. Nikdo neví přesně, co se tenkrát v Praze stalo. Vypráví se, že se František Zíval dobýval se svým dopisem na Barrandov tak dlouho, až ho dali sebrat. Dovedli ho na policejní stanici a tam ho náhodou jeden orgán poznal, protože jezdíval do H. na dovolenou.

Pan Zíval se vrátil z Prahy autobusem a měl na nohou krásné, veliké a nové tatranky.

Holí denně svých třicet dva až sedmdesát šest pacientů, opře si břitvu o bouli na prsteníku a jede. Všechno je jako dřív, jenom divadlo už dávno nehraje.

– Křach, křach, bum, bum, řehtá se v hospodě hrobník u stolu v sobotu a v neděli odpoledne a večer a každý ten den, těsně před uzavírací hodinou, propuká najednou v pláč. Sám nad sebou pláče, až se někdo hodný a neznalý slituje a útratu za něho zaplatí.

Pan farář drtí v bezzubých ústech párek a občas vystříkne na kolena Bohouškovi, který nic neřekne.

Okna v hospodě jsou zavřená, a tak dovnitř nepříjde vůně posečeného sena ani hořký zápach kopřiv kvetoucích v mokřinách, ani ten suchý a prašný z obilí. A tu si školník vzpomene.

– To byla sranda, to si nechte vyprávět, tohleto. To jsme sehnali jednoho letňáka, co dělal na Barrandově, opatřil nám hlavičkový papír i razítko. Ale povídejte, pane mistr, sám povídejte, jaký to tenkrát bylo.

A pan Zíval se jenom usmívá, jeho hubený, světle zelený obličej je plný shovívavosti. Upije becherovky, spláchne sladkost pivem a pouští svou hladovou duši na psychické pláně, aby se tam napásla a napojila.

VII

Bylo deset hodin dopoledne. Po silnici se válela mlha, hustá jako hrachová kaše, a drobounký déšť ji uplácával k zemi. Na umouněném nebi se plouhala mračna, těžká a kolíbabá jako břicha těhotných koček. V zahrádce, vedle domku, kvetlo ještě několik pozdních jiřin, astry tam potřásaly urousanými hlavami. Potrhané, létem omilované a opilé. Vítr setřásal surově listí z jabloní a hnal je ve vírech k babyčí, kde je na zimu ukládal.

Okna domku byla dokořán, i dveře byly otevřené, jako by se paní Tučková, teď před zimou, chystala ke stěhování.

Přišla sem před padesáti lety odněkud z rovin, nikdo se už nepamatoval, kde se to narodila, ale všichni věděli, že tam bylo krásně, když nic, tak mnohem líp než tady. Tady, v tisíckrát prokleté krajině pana Tučka, je všude samý kopeček, samá mez, strážka a les. Padesát let teskní paní Tučková po rovině a po chmelových tyčích, padesát let vychází v neděli odpoledne až někam k Ouholici, kde začíná rovina suchá jako trn, elektrické dráhy, rozbité cesty, prach a stálý západní vítr. Tady měli lidé odjakživa jistotu, že si tu nikdo chatu nepostaví. Po té rovině se paní Tučková někdy z ničeho nic rozejde ku Praze. Jde navštívit Hradčany, dívá se na ně ze svého stanoviště na Palackého mostě a smutně uvažuje:

– Taková krásná stavba a tolik pánů se tady vystříдалo.

Paní Tučková považuje změny režimů, panovnickou pomíjivost a stěhování za projev neúcty k té krásné, věčné stavbě. Byla by asi nejraději, kdyby na Hradčanech panoval nějaký Nesmrtelný, Nezranitelný a Neomylný. Nezáleželo by mu na tom, zda se zrovna válčí na Piávě, nebo se zakládají jézedé, jednal by vždycky dobře

a pokaždé spravedlivě. Paní Tučková by si mohla doma pověsit jeho obrázek a měla by jistotu, věčnou a nekolísající, že se o ni někdo stará. Věděla by, že On, ať jede blízko, či daleko, ať jedná s přítelem, či nepřitelem, bude to dělat vždy v její prospěch. V Boha paní Tučková nevěřila, nepodařilo se jí za více než sedmdesát let získat k němu důvěru, ale toužila po něčem velkém pozemském, něčem, co by hmatatelně bylo a čemu by mohla plně, celou svou duší uvěřit.

Je deset hodin dopoledne, všude je ticho. Z okolních chalup odešli do práce, děti poslali do školy. Na dvorku paní Tučkové, porostlém hustou, rovnou travou, neťape ani jedna slepice, ani husa tam není.

Dvířka chlívků jsou zavřená na petličky a vrata stodoly, která někdo nedovřel, se ve slabém větru pohupují a vydávají dlouhý, naříkavý zvuk.

Okna domečku jsou dokořán, ani dveře nezavřela. Kampak by se stěhovala, vždyť, chuděra, už jenom čeká, až ji odnesou za bránu věčného klidu. Záclony vlají z oken jako bílí, křídlatí duchové, brzy bude mráz.

Zaklepala jsem na otevřené dveře a dovnitř se mi už tehdy nechtělo. Bylo tu jakési napětí, cosi těžce postižitelného viselo ve vzduchu na tenké nitce. Ticho, déšť, otevřená okna, bílé, vzdouvající se záclony, potrhané listí, studený dům.

Zevnitř se neozvalo nic, nikdo neodpověděl. Zavolala jsem do chodby: Paní Tučková, paní Tučková!

Tiché šátrání, jako by se neviditelné pracičky dotýkaly omítky a ona odevzdaně padala a bíle zasypávala prošlapanou dlaždicovou podlahu. A tu se zevnitř ozval zvuk, na který nezapomenu. Pořád mi zní v uších, rozechvívá mi bubínek a kovádku, kdykoliv si na něj vzpomenu.

Táhlé a bolestné: – AAAAAAA.

Znělo to jako oznámení, že už dlouho nebudu žít.

– AAAAAA.

Z otevřených dveří vylétly záclony jako velcí bílí motýlové, kteří se třepotají nad bahniskem.

Branka za mnou zavravorala. Běžela jsem po silnici, až mi kamínky odletovaly od podrážek, ani jsem se neohlédla.

Běžela jsem dlouho až k lípě, kde Rusové zastřelili Němce z tanku do hlavy. Sedla jsem si tam, pod lipou. Přestalo pršet, myši ostře šustily v podzimní trávě, potok si broukal jako najedené novorozeně.

Kdysi jsem se k paní Tučkové chodívala dívat na Franze Josefa. Její maminka ho koupila v roce 1908 jako manifestační plakát k šedesátiletému výročí panování mocnáře. Uprostřed kolorovaného listu byl starý Procházka s očima podobnými lněným políčkům a s tvářičkou jako růžový lupínek, neposkvrněnou šťastným a zaslouženým stářím.

Kolem medailonu byly vypodobněny všechny vzácné okamžiky jeho života. Zásnuby, svatba, dobytí Šlesviku-Holštýnu a narození dětí. Úplně dole byl obrázek s názvem: Náš král šťastným dědečkem.

– Ach, to bývaly časy, vzpomínala vždycky stará paní. To bývala houska za šesták a mívali jsme moře.

O hodně později bývala okna domku v podzimním čase zavřena a uvnitř bylo starodávne a útulné teplo. Paní Tučková sedávala na lavičce u kamen, přikládala polínka a řečnila. Ach, ta mívala řečí.

Vstala jsem a běžela po silnici zpátky. Proč jsem k ní musela přijít zrovna dnes, když umírala? Přišla na mne řada, abych někomu dosloužila, a musím to udělat dřív, než bude pozdě.

Znovu jsem zaklepala.

– Paní Tučková, zavolala jsem do chodby.

Nikdo neodpověděl, bylo slyšet jen tichý, šustivý zvuk, jako když se drolí omítka z navlhklých stěn. Vešla jsem pomalu a potichu dovnitř, stanula ve dveřích a očima pátrala po krátkém zavalitém těle.

Ve světnici byl nepořádek. Stůl, který býval u okna, stál uprostřed a byly na něm překlopeny židle. Skříň, nachýlená a všelijak kulhavá, byly odstaveny od zdí, měly otevřené dveře a zevnitř vypadávaly jakési věci. Byly jich hromady, kousky barevných hadříčků, drobné odstřížky, mašle, staré klobouky. Futrály na brýle a brýle s rozšlapanými skly. Z koutů zíraly smrt, konec a prázdnota s vyteklými očními důlky. Za odstavenými kusy nábytku vzlínala vzhůru vlhkost, lezli tam nahoru a dolů nedávno vyplašení pavouci.

Kde je, kde jenom leží?

Teta Tučková seděla u obráceného mycího stolu, na klíně měla prkýnko a na něm salám, nakrájený na drobné kostičky. Napichovala ty kousky na špičku velikého nože žabikuchu a nosila je třaslavě k ústům. Zuby měla položené na papíře vedle salámu. K tomu jedla chleba.

– Kdepak jsi byla? zeptala se.

– Já, co ta postel?

– Jaká postel, ptala se a pokojně přitom žvýkala.

– Co tady dělá ta postel, ptala jsem se a ukazovala jsem na převrácenou postel.

Neřekla nic, tvářila se, jako by to tak vždycky bylo. Vstala ze štokričky, obešla stůl a přiblížila se ke mně. Hleděla mi upřeně do očí. Její oči byly lesklé, kolem dokola opuchlé jako po velkém pláči. Podivně těkaly napřed po mé tváři a potom zapátraly po

místnosti, jako by se chtěly přesvědčit, že je všechno opravdu tak, jak to má být.

– Ta postel, povídám.

Dívala se trochu ze strany, jako se dívá slepice, dlouze a posměvačně.

– Nepořádek, řekla jsem.

Vůbec si toho nevšímal. Slepíčka v modré, kytičkované jupce, opásaná režnou zástěrou, v jaké se jednou za rok zabíjejí prasata. Ruce složené za zády, na hlavě šedobílý sváteční šátek, v kterém chodívá na hřbitov.

Byla tu.

Vůně umrlčiny, plísně a polibku na rozloučenou.

Teta Tučková se opřela o mycí stůl a šlápla těžkou nohou na lampu, která se pod ní rozložila. Nevšimla si toho, překročila stoličku a už si to šinula ke mně. Prkna, dlouhým mytím vybělená, pod ní praštěla. Blížila se.

Zastavila se přede mnou, naklonila se a v ruce se jí zaleskl nůž žabikuch, na špici namočený do hořčice.

Jako prase mě zavraždí.

Zády jsem narazila na rám otevřeného okna, ale bylo příliš vysoko, abych se na něj mohla pozadu vyhoupnout. Přiblížila se ke mně až téměř na dotek, podívala se mi zblízka do tváře a měkce řekla:

– Byla tu.

– Kdo?

– Hanička tu byla, řekla a láskyplně se usmála.

– Kdy?

– Včera.

– Jak to?

– Moje, usmála se šťastně a zabušila si nožem na plocho do prsou.

- Přišla domů, cestičku si našla, moje holčička.
- Ale vždyť je mrtvá, vyjekla jsem, vždyť přece, teta, sama víte, že umřela.

Hleděla na mě, zase tak šikmo ze strany, se slepičí posměvačností.

Podívala jsem se na stěnu za svými zády, jen maličko jsem se pootočila a už jsem ji viděla. Visela tam velká kolorovaná fotografie. Byla na ní asi desetiletá holčička s hustou ofinkou a zlatými náušnicemi. Hleděla tmavýma, okrouhlýma očima z rohu do rohu, dívala se odevšad a všude. Na mne a na svoji matku zároveň.

Pod obrazem byla kropenka a v ní bylo zastrčeno pár uschlých, snad předloňských slaměnek. A ještě tam na té stěně bylo něco, o čem se musím zmínit. Po obou stranách dětské hlavičky visely portréty státníků. Foto Stalinovy hlavy tam vyplouvá na blankytném nebi, vzchází nad háji temně zelených cypřišů. Beneš vychází nad Hradčany.

Vždycky jsem si myslívala, že paní Tučková musí mít k těm dvěma nějaký hluboký vztah, proč by je jinak věšela po pravici a po levici svého dítěte.

Ale bylo to jinak. Koupila je kdysi od podomního obchodníka spravedlivě všechny. Snad se jí zalíbilo, že je měli na emenvé, možná, že měla ráda přítomnost významných mužů, nebo to udělala z vypočítavosti. Nevím. Viseli tam prý, jak mi kdysi vykládala, všichni: Beneš, Gottwald, Jan Masaryk a Komenský, jak se loučí s vlastí. Plíseň je rozložila a hniloba sežrala, jen Stalin a Beneš vydrželi. Barvy pěkné, pořádná olejomalba, s těmi se neokradla.

- Ale vždyť je mrtvá, řekla jsem jí.
- Cha, chá, zasmála se babka divoce. Tak ty jim taky věříš. Zamávala nožem nad hlavou a pak jím ukázala kamsi ven.

Vytřeštila jsem na ni oči.

– Kdepak mrtvá, radovala se.

– Ta že není mrtvá? Je, dobrých třicet let, a vy přece chodíte na její hrob.

– Chodím, přisvědčila, ale ona v něm není. Já byla na hřbitově, když hrobník kopal hrob pro tátu, dívala jsem se dovnitř a její, Nanynčina, lebka tam nebyla. Ani kostičky tam neležely.

Vidím babku, jak jednoho letního dne před čtyřmi lety, den předtím, než jejího muže pochovali, nahlíží do suchého, rozpuhaného hrobu. V poledním slunci tam nahlížela, na kostelní věži zrovna zvonili. Hledí a počítá: babička, dědeček, manželova sestra. Jedna chybí, málo platné. Nanynčina lebka tam není.

Hrobník si upliv do hlíny, zakřenil se a povídá:

– No, teta, vy přece víte svý.

A teta ví. U Kutné Hory mají kostel plný lebek a všechny už po staletí drží. Lebka neshnije, to zná každý.

Hrobník kosti a lebky vyházel a šel na pivo. A ona, paní Tučková, se tam vrátila. Večer po klekání se připlížila, hromadu hlíny přesypala, kosti vyhrabala do poslední a zabalila je do čistého bílého šátku. Pak je zase, pěkně po křesťansku, uložila do hrobu a malinko zasypala. Pracovala tam celý večer a příbuzným tak prokázala svou nejposlednější službu.

– A vy jste ji, teta, Haničku, neviděla mrtvou?

– I viděla, přisvědčila, a čepel nože se zaleskla. Jako kohouta mě zabije.

Včera v podvečer jsem zaslechla, jak pantáta leze na mladý ořech uprostřed dvora. Tam, na nedospělém stromku, hřadují přes noc mladé slípky a kohouti. Chmátnul mezi drůbež svou velkou selskou tlapou a už jeden kohoutek hrůzou zakvokal. Zakykyřýkal a snesl se na dvůr. Běhal tam, zděšený, na dlouhých tenkých nohách, poletoval, ale vlastně už nebyl. Jeho konec byl určený.

Nastal hon.

Zoufalec kličkoval, dával faleš, mátl nepřítele a celou jeho rodinu.

– Cejtí smrt, bručel hospodář a vrhal se střemhlav za obětí. Tak dlouho, než ji všichni společně zahnali do chléva.

Vlezli tam za ním, zavřeli dveře na dvůr a zhasili. Tam, v koňské maštali, potmě, se odehrával poslední zápas kohouta s lidmi. Ticho, kroky, rámus padajících prken, štěrchání koňských řetězů, údery kopyt.

Maličkého kohouta chytili. Tiše krvácel nad hnojem.

Panímáma tiskla jeho teplé tělíčko mezi tlustými stehny a poravčí nůž, veliký žabikuch se zakrvácenou střenkou, držela mezi zuby.

Pantáta mezitím odcházel do domu a obě jeho děti hleděly na smrt s upřímnou zvědavostí.

– Ale dyť je to jinej, než co jsme chtěli, podivila se panímáma, když přinesla kohouta na světlo.

– Vy jste ji, teta, neviděla mrtvou?

– I viděla, povídá, ale copak jim můžeš věřit. Oni mají na to prostředky.

– Tady? řekl přece kočárový kočí. Berou nám krev jako lasičky. Přece proto, aby věděli, jak žijeme, jestli máte krev černou, tak to je zkažená. Proč to dělají? V první řadě proto, aby měli co dělat, a v druhý zkoušejí, jestli máte krev hustou nebo černou. Aha, a jsme u toho. Bratrství. Odebírají krev, tělo slábne, radost, rozum odchází. Podebral se mi prst, uspali mě, a od té doby jsem blbej, kočárovej kočí, vlečenej koňma, vidíte, co všechno člověk zažije.

- Ležela tuhle v bábině posteli, ukázala paní Tučková na převrácené lože. Nos se jí už špičatěl, prsty se jí prodlužovaly.

- Doktor řekl, že je to slepé střevo, a převezli ji do nemocnice. Tam jsem ji za komínem oblíkala do bílých šatů. I střevíce jsem jí koupila bílý, papírový.

- Tak byla mrtvá?

- Vypadala tak, připustila paní Tučková.

A tu mi vyprávěla, jak se to tehdy, před více než třiceti lety, seběhlo.

Holčička cosi snědla, snad smažené houby, možná cosi vypila, snad vodu na zalévání. Dostala horečku a ležela tady, v bábině posteli. Paní Tučková jí dávala obklady, dala pít pelyňku a běžela až na Šibeník pro zeměžluč.

Pak teprve vyhledala doktora a dodneška si to vyčítá.

Vyrvali jí dítě z rukou, odnesli do sanitky a odvezli. Stalo se obětí jakéhosi podivného spiknutí, které mezi sebou tajně uzavřeli doktor, pan farář, hrobník a učitel. Po třech dnech prohlásili holčičku za mrtvou. Za komínem ji oblíkala do bílých šatů a oni se smáli.

- Já nejsem nemocný, řekl pacient, naditý do vínové teplákové soupravy, a zamával oběma rukama kolem hlavy, jako by cosi odháněl. V Německu za války mi uřízli vršek hlavy, a od té doby si mně každou chvíli duše stoupne na ramena, položí mi na hlavu zvláštní zařízení, které ji provrtá, a pouští do mne sílu, která moji sílu vyhání ven. Velké duše se jmenují Františka a Anna, pak je tu Amálka a její dcera, Rozárka a její dcera, já je ani všechny neznám jménem, ale nedají mi pokoje. Vypadají jako lidé, jako šedé obláčky, jako malé děti. Lítají mi stále kolem hlavy a já je musím odhánět. Když mi někdo položí ruku na rameno, tak odlítnou.

Někdy mi malá duše spadne do polívky, a to potom musím stravu vyhodit. Kdybych ji snědl, nepůjdu tři dny na stranu. Říkají mi, že nesmím být živ, že mě zahubí mrtvicí, že nechtějí, abych žil, a proto přišly. Rozřízly mi hlavu na spánku a vložily mi tam užovku... já je znám, jak dobře jsou mi známé.

Smáli se, když matka dítě oblékala, i na pohřbu se smáli. Ale jednou řídícího přeci smích přešel. Paní seděla pod lipou u pomníku padlých z první světové války. Čekala, až přijede autobus. Ne, že by někoho čekala, chtěla se jenom podívat, koho komu přiveze. A tu přišel řídící a posadil se na lavičku vedle ní. Najednou, z ničeho nic, povídá:

– Já čekám dceru.

– Já taky čekám dceru, vykřikla paní Tučková.

– A co to? ptal se učitel, vaše dcera je přece už dávno mrtvá.

– A není, abyste věděl, vykřikla paní Tučková jako raněný pták.

Není a jezdí k domovu.

Učitel nevydržel, když viděl, že je prozrazený, zrudl a dal se na útěk. Autobus nejede, lípa hučivě kvete, učitel nečeká a běží. Domů utíká.

Od té doby se řídící paní Tučkové vyhýbá, i jiní lidé se jí vyhýbají. Však oni vědí proč.

– Ale já se mu pomstím, všem, vyhrožuje paní Tučková a mává nožem. Její smrt tak nenechám.

Ze stěny hledí děvčátko s bohatou hnědou ofinkou a s kulatými zlatými náušničkami. Všude vidí, dívá se na mne i na svoji matku zároveň. Nic neříká, mlčí.

Co by také říkalo, když už je třicet let mrtvé.

– To se ti ještě nestalo, ptá se její matka, že někdo umře a druhý den ho vidíš, jak lítne kolem v autě a směje se?

– Ne, odpověděla jsem.

– Se starou Baurovou běhali po celý vsi, muzika, průvod, všichni plakali, a já ji viděla za dva dny v Ruzyni. Smála se, aha? zachechtala se babka.

– Živí mrtví, tos neslyšela? Obchodník z Ouholice prodává v Darexu látky, takhle si polepšil. To je všechno jen komplot, spiknutí proti ubohejm lidem, jako jsme my.

Třeštila jsem na ni oči. Bílé záclony se vzdouvaly jako velcí bílí motýlové, kteří lítají nad bahniskem. Vůně umrlčiny, vadnoucího šeříku a lilií. Taková zima bývá v kostele u varhan.

Hlas jí přeskakoval jako potýkavý kůň.

– Jezdí v autech a smějí se, řekla a položila konečně nůž, v nóbl autech jezdí. Moje Nanynka v emběčku.

– A mluvíte s ní někdy? zeptala jsem se.

– Nemohla jsem, řekla, dokud byl tamten živ, a podívala se vyčítavě na kolorovanou fotografii svého muže. Řekl mi, abych z toho prý nedělala vědu.

Visel tam na zdi u dveří, pan Tuček, horník v. v., v uniformě požární ochrany. Dobře se jim kdysi vedlo, ale tady už má spadlé tváře a modré pytlíky pod očima. K těm uvadlým očím mu nějaký fotograf přimaloval řasy. Tak se stalo, že z tváře sešlého jezevčíka hledí oči staré šlapky.

– Náš tatínek, řekla paní Tučková pohnutě, lítá bůhví kde. Už je to čtyři roky a ještě se neukázal, aby tak byl opravdu..., řekla a lekla se. Já už se od Vánoc chystám za hrobařem, že to z něho dostanu. Chystám se tam, chystám, a než jsem se tam dostala, tak taky umřel. Jeho žena tolik na pohřbu plakala, stejně se pořád jenom vožrával, aspoň nebude pít.

– To nebude, řekla hrobníková.

Šoupala jsem zimomřivě nohama po zemi. Bylo mi chladno, ale babce tváře planuly, šátek se jí sesul a vlasy tenké a bílé jí padaly do čela. Měla ústa bezertá jako tenký, pohyblivý provázek a ten sebou mrskal ze strany na stranu, běhal snad po celém jejím obličejí.

- Nuže mě pronásledují, jsou všude, stěžoval si muž oblečený do teplákové soupravy a ohnal se, jako by na něho sedaly mouchy, i ten porcelánový andělíček na mě, když jsem vešel domů, mrkl, zakoulel očima a zašklebil se, bodejt by ne, byla to moje zemřelá teta. Když má věc svůj smysl, promluví mi duch z obrázku do mého hluchého ucha. Proč se jen dušičky míchají do mojí melan-
cholie, proč do mne cizí lidé vstupují hlavou? Byl jsem několikrát zabítý a rozebraný a ani duši už nemám svou, většina těla je cizí a já nevím čím, stěžoval si vínový obr a bezmocně se rozhlédl. Seděl na vzorně ustlané posteli se zkříženými nohama. Dlouhými úzkými a zamřížovanými okny vnikalo dovnitř měkké odpolední světlo, už třicet let ho mříže chrání před lidmi, a oni ho přece pronásledují.

Někteří sousedé se jí na radu řídícího učitele vyhýbají. Paní Tučkové to nevadí. V sobotu odpoledne, když všechno poklidí, ve světnici je teplo, v kamnech praskají smrková polínka a umyté nádoby v poličce se vlídně lesknou, sedne si k oknu a čeká. Na stole je prostřeno, šálky na čaj vyleštěné utěrkou, lžičky a cukřenka a láhev se zbytkem Praděda. Koláč s vysokou drobenkou pocukrovala a přikryla plátýnkem, aby na něj nelezly mouchy. Je připravená, sedá si k oknu a pozoruje silnici. A tu vidí, jak tam zastavuje embéčko a z něho vystupuje sousedův syn, jeho mladá žena a jejich nedospělý syn.

Děvčátko s tmavou ofinkou se dívá po místnosti. Co dělalo, že na matku zapomnělo?

– A ona vás nepoznala? zeptala jsem se.

– Já nevím, odpověděla paní Tučková, já se jí vždycky bojím říct, že jsem její pravou matkou, mám strach, co na to řekne a zdali mě pozná. Sedí u nich třeba celý den a domů nezajde.

– Ona chodí k Potůčkům?

– Jakpak by ne, když si vzala jejich Bohouše.

– Ha, há, zasmála jsem se divoce, a kde prosím vás byla, než ho poznala?

– Já ji poznala, řekla paní Tučková a z očí se jí vykoulely slzy. Já ji poznala, když měla kluka ještě malýho, ale kdepak by mě tenkrát napadlo, že kluk půjde na vojnu a ona ještě pořád nenajde cestičku domů.

Bílé záclony se vzdouvají otevřenými okny ven, jako by se vznášeli na křídlech mrtví. Omítka, napuchlá a zduřelá, se drobí ze stěn, duchové tam šátrají nesčetnými pracičkami. Plíží se podle zdí a otírají se o ně režnými rubáši.

– Hůůů, vydechla jsem.

– Hůůů, zahoukala paní Tučková a mhourala očima, které viděly věci.

– Včera tu byla, zašeptala paní Tučková, a já jsem se jí to zase bála říct. Přišla až sem ke mně, až za prahem byla. Ruku mi tiskla, jako by to tušila, ale já jí hloupá zase neřekla nic.

– Však ona přijde zase, řekla jsem jí.

Utřela si oči podolkem od zástěry a řekla neochvějně: – Jako Gottwald, ten se taky vrátil.

– Ježíši, vykřikla jsem.

– Jmenuje se Tuháček, pověděla mi šeptem.

A tu mi vyprávěla příběh, jak šli kdysi s panem Tučkem na houby, časně ráno, a jak přišli v lese k domu číslo sedmdesát sedm. Za vrátky stál Tuháček a zve je dál. Zdráhali se vstoupit a paní se podívovala:

– A hele, vy jste tady, v čísle sedmdesát sedm, a já jsem myslela, že jste tam dole v rokli.

A tu se Tuháček zasmál a řekl chlácholivě: – Vy víte, teta, svý a já vím taky, co si budeme povídat. Pozval manžele Tučkovy dál, uctíval je, všelijaké cukroví jim nosil.

Nad protějším statkem uzrálo hejno holubů, zvedlo se a opsalo na nebi pár osmiček. Jako když krasobruslařka trénuje.

– Víš, kdo je ještě živej mrtvej? zeptala se paní Tučková.

– Nevím, přiznala jsem se.

– Zápotocký, odpověděla, minulý týden se zabil v Ouholici v zátačce smrti na motorce.

– Dějou se to věci, usmála jsem se.

– Na tý naší peci, zarýmovala paní Tučková. Ale tu už nemáme, rozbořili jsme ji.

Zakdákala spokojeně a drobně jako slípka, když si něco pro sebe povídá, bloumajíc po dvoře. Vzala nůž žabikuch a naštipala jím dlouhé ostré štěpiny. Daly jsme do kamen loňské noviny a na ně jsme položily třísky. Zanedlouho v kamnech zahučelo a v komíně trošku bouchlo.

– Já furt chodím na pohřby, povídá babka, a vrátila se k nedojedeným kouskům salámu a rozpatlané hořčici. A oni se mi smějou.

– Tak ať se smějou, řekla jsem, ať se třeba pudrujou.

– Ať se pudrujou, zachechtala se krátce.

– Tak oni takhle na vás? ptala jsem se.

– Takhle, přisvědčila.

– A co z toho mají?

– Zasmějou se, odvětila babka rozšafně a upravila si šátek, který jí klouzal po hladkých bílých vlasech na krk. Ani barák nemají. Učitel bydlí ve škole, farář na faře, doktor v nemocnici a hrobník měl hypotéku, kterou nikdy nezaplatil, protože chlastal.

– Už půjdu, řekla jsem. Paní Tučková, která až do té chvíle seděla na štokrličce u kamen a ládovala polínka, aby bylo trochu teplo, vyskočila, jako by ji někdo píchnul. Její krátké, tlusté tělo se valilo po místnosti a všechno, co mu stálo v cestě, poráželo.

– Už jsou tu zas, volala, přišli a smějou se, chtějí mě připravit o rozum. Ale já jim dám. A babka popadla ostrý žabikuch a sekala jím divoce kolem sebe jako spravedlivý Bohumil. První, co jí padlo do oka, byla hromada hadrů, která se až dosud klidně válela uprostřed místnosti. Popadla černý klobouk se širokým okrajem, rozpárala ho napříč a mrštila jím do kouta, potom vzala staré šaty, smotala je do uzlíčku a hodila je někam k oknu.

– Tak vy takhle, pištěla tenkým vysokým hláskem, já byla pro jézédé a kvůli tomu vy takhle. Máchala hadry a nožem kolem sebe, jako by vyháněla několik lidí otevřenými okny a dveřmi ven. Udýchala se, v prsou jí chrčelo, jako by se tam cosi zaseklo, a ona si musela odpočinout. Opřela se zády o skříň, ale ta zakolísala na svých třech nohách a s ohromujícím rachotem se svalila doprostřed místnosti. Zaprášilo se z ní dřevem rozemletým na pudr, jak ji červotoč za dlouhá léta zpracoval.

Vycouvala jsem dveřmi ven a běžela jsem podle plotu pryč. Zvonilo právě poledne. V zahrádce před domem klimbalo hlavami pár ubohých aster a kapusta se drásala výš, jako by nahoře mělo být tepleji. Mlha už neležela u země, zvedla se a plula v těžkých mračnecích nad vesnicí. Běžela jsem po silnici pryč a dobíhal mě zvuk, na který nikdy nezapomenu. Táhlé a dlouhé:

– AAAAAAAA.

Byl to zvuk z onoho světa, kdesi z blízkosti toho druhu procitnutí, jemuž říkáme smrt. Kdybych byla spatřila, odkud vycházel, nemohla bych snad, uhranutá, zůstat ještě naživu.

Myslela jsem, že paní Tučková vešla už do neznámých končin, obklopena tajemstvím šla do světa.

Ale ještě se vrátila.

Potkávám ji v konzumu, kam chodíme obě nakupovat. Vystrčí na mě vždycky svůj umělý chrup, příliš veliký do jejího obličeje, směje se srdečně a dobrácky. Hledívám tam v bezpečí do jejích očí, a hle, nepřejde tam ani stín bílé, průsvitné záclonoviny. Je tam klid a mír a radost, že přivezli dietní párky.

Parlamentu republiky československé

Praha

Rudolfinum Secret

Vážený parlamente,

pozdrav z Vysočiny. Loni jsem přijel do léčebny v H. na návštěvu v rámci svého zdravotnického programu. Dal jsem při té příležitosti sestře dvě dvacetikoruny, aby za to koupila pacientům uzenninu. Avšak jak jsem byl překvapený, když ona klekla na kolena a prosila, abych neodcházel, že tuší ve vzduchu neštěstí, jemuž já jediný mohu zabránit. Dostal jsem ředitelský plat, z toho mám mít penzi tisíc až dva tisíce korun měsíčně. Napsal jsem za deset let 25 000 stran, 1 Kčs za slovo. Letos mě vezli autem domů, do rodiště, když najednou někdo vyběhl z lesa a vystřelil. Byl jsem poraněn v krajině srdeční, léčen intenzívně, i zuby mi poškodili revolverem. H. dali do vládního projektu za mého pobytu zde, byl jsem též přechodně v Rusku, kde jsem stavěl Lomonosovu univerzitu. Na Moskvu mám vzpomínky, na Kreml, na sporty.

Měl jsem vystavených padesát úmrtních listů, padesátkrát jsem byl lehce poraněný, všechno proto, že nejdeme do válek, viděli ve mně vedoucího míru, a proto se mě snažili mezinárodně odbourat. Jsem spokojený s obsluhou, ale zavalují mne prací, která mě vyčerpává. Proto jsem zažádal vládu o pobyt do svého rodiště. Až tehdy mne upozornili, že je výjimečná situace, která by mohla zde, v prostoru Vysočiny, zabránit vyřešení mého případu. V létě se vyskytly potíže na silnici a pan primář má za úkol jejich stav sledovat. Zažádal jsem i OSN k pobytu do rodiště, neboť H. mne vyčerpává prací. Žaluji!

Doufám v brzké vyřešení mého případu a jsem v plné úctě.

Jan Nováček, č. 7105/8,
kontrolní policejní úředník,
spisovatel a sportovec,
psychiatrická léčebna v H.

VIII

Na podzim jim to Hanuš slíbil a dál už o tom nepřemýšlel. Proseděl pokojně celou zimu u okna, které vedlo z kuchyně do zahrady, a odtud přes temné kostry dávno nevyřezaných jabloní s malinkými do skleněna zmrzlými jablíčky na vrcholcích hledělo na pole a luka. Díval se z okna na půdu, která mu kdysi patřila, viděl tudy až k lesu a dál, až kam se rozprostírá nesmírná boží dlaň. Na obzoru se modraly oblé kopce a v černomodrých vlnách se spojovaly s kalným zimním nebem. Pozoroval tu opuštěnou, nelítostnou krajinu, která rodila kameny a kyselá jablka. Měl ji rád, miloval ji jako své koně, kteří funěli v maštali a štěrchali v noci po zdech řetězy. Chodil k nim někdy i za noci, když nemohl spát, a nechal si do dlaní foukat teplý, živý vzduch.

Nevěděl a ani o tom nepřemýšlel, zda miluje svou ženu, měl ji rád jako cosi všude a vždycky přítomného, měl ji v oblíbě jako svoje staré boty nebo svou milou čepici. Neraď slyšel, když plakala v koutě, i když tehdy byl její hlas vzdálenější než houkání jelenů v lese. Věděl, že ji musí nechat, protože odpovídá zákonu přírody, aby žena zdržovala svého muže, když už si vybral svůj osud a ví, že ho musí naplnit.

– Tatíku, nedělej to, prosila jako tolik žen před ní. Neprotiv se jim, udělej, co chtějí, oni stejně vyhrajou. Máme přece děti, plakávala, až se trásly skleničky v kredenci, o kterou se zády opírala, cinkaly teskným žalem jako malinké umíráčky. Zpočátku na ni křičel, v době, kdy byly děti ještě doma a kdy se obával, že by ho všichni dohromady mohli zradit od jeho úmyslu. Později, v zimě, kterou proseděl u okna, byl už rozhodnut, ale nemyslel na to. Jen

málokdy, snad jednou do měsíce, ho napadlo, že komusi slíbil, že ho zabije, a že někdo tedy čeká celou zimu na svou smrt. Ten člověk někde musel být, už dávno se musel narodit. Na jaře přijde a on při pomyslení na něho cítil svobodu. Rozhodnutí, že se bude bránit, vědomí, že jiná cesta není, ho uklidňovalo, i když věděl, že ho to bude stát hodně, možná všechno. Seděl u okna a slyšel, jak mu pod domem hlodá močůvka, a viděl, jak se černý, nezamrzající pramínek klikatí z kopce a rozpouští v potoce, aby tam pohnovil neplodné trávy a mech. Zatímco jeho půda chřadla, oni pouštěli močku do potoka a hospodařili tak, že ani hnůj už k ničemu nevypadal.

Slíbil, že zabije toho, kdo vstoupí na pole, která mu dali. Pole daleko za vsí, mezi pruhy lesa, odkud voda vymývala všechnu ornici a nechávala tam kameny, které člověk neuzvedl, a jíl, s nímž pluh nemohl pohnout. Ta pole vyhnojil a připravil je pro budoucí sklizeň, a sotva tu práci dokončil, doslechl se, že mu je zase vezmou. Proto jim řekl, že zabije.

Doposud o tom nikdy nepřemýšlel a žádné z každoročních zabití, kterých se dopouštěl, mu v ničem nepřipomínalo vraždu. O Velikonocích zabíjel ovečku nebo beránka, pak přebytečné kůzle, několik kohoutků, pár starých slepic a tři nebo pět husí na podzim. Pár králíků bouchnul za uši a to bylo všechno kromě velikého zabití, kterého se dopouštěl z božího příkazu a z tradice každoročně v lednu nebo v únoru, když bylo nejvíc zima a maso i krev nejdéle vydržely čerstvé. Tuto zimu na to poprvé pomyslel, když vešel za mrazivého, časného rána do chlívků vyhrátého životem a uvědomil si, že tento prostor za chvíli vychladne a zůstane tak až do jara, než přinese nového čuníka. Zabití mu tentokrát poprvé připomnělo vraždu. Napadlo ho to, ale pak už na to nemyslel a dal se do práce. Jeho žena vytáhla čuně za nohu ven na dvoreček

a on tam už čekal. Prase se bránilo, cítilo smrt. Přiložil vypůjčenou pistoli praseti k hlavě a vystřelil. Padlo, ale mlátilo sebou a sekalo paznehty ve smrtelných křečích. Zalehl prase, bojoval s ním a po-
užil vši své síly, aby mu pomohl zemřít. Prořízl mu krční tepnu
dlouhým ostrým nožem a žena už přistrčila kbelík a umyvadla
a holýma rukama míchala teplou tepenní krev, aby se nesrazila.
Bylo to horké dílo, oba přitom vzdychali a supěli námahou, ale ne-
mluvili. Věděli, co je třeba udělat, beze slov. Potom polévala žena
tělo vařící vodou na nohách a na bříše, protože krupon museli
odevzdat neporušený. Odřeli společně rejžáky štětiny a pověsili
prase s největší námahou na rozporku pod kůlnou a pod hlavu mu
postavil hrnec, aby do něj stékal poslední zbytek krve. Pak ostrým
nožem rozřízl praseti život, vytahoval z něho teplé, kouřící se
vnitřnosti a v nich si na okamžik ohřál ruce.

Ta slavnostní zimní rána, po nichž následovaly hody, se ničím
nelišila jedno od druhého, tak, jako si byla podobná prasata, když
visela na rozporce, jako by kamsi uháněla ve velikém spěchu.
Desítky jich takhle utíkalo, desítky prasečích duší vyvanuly do
mrazivého vzduchu, zatímco jejich těla tuhla a bělela v rozbřesku
rána, kterého se nedočkala.

Byl zvyklý se na zabití připravit, a proto i tentokrát nabrousil
nůž a sekyru. Slíbil, že kohosi na jaře zabije, a měl přichystáno
všechno, co mohl potřebovat, a čekal. V těsné, ponuré světnici,
kam se nevešlo víc než stůl s vikslajvantovým ubrusem, sporák,
kredenc, jeho postel, jeho žena a pes. Hleděl přes ubohé vyžilé
zimní pelargonie, které už o Vánocích vyrazily nedočkavě prv-
ní průsvitné zelené výhonky, přes pár černých jabloní na luka
a k lesu. Díval se, jak se pole a luka scvrkla pod příkrovem ledu
a jak se ozimy pokrývají ledem klíček po klíčku. Pozoroval, jak
na pole měkce ulehl sníh a na něj posedaly vrány. Na Hromnice

zavrzel skřivan a ozimy se prodíraly vzhůru k slabému slunci tak rychle, až nadzvedávaly sníh a ten se rozpouštěl do jejich svalnatých kořínků. Dosud se nedělo nic a on byl rád. Když nastal čas, zvedl své těžké ruce ze stolu, zalovil pod postelí, odkud vytáhl boty s loňským bahnem, a na hlavu si posadil svou letitou čepici. Pak, tam venku, vytáhl z kůlny pluh a vyšel za koněm. Jeho dlaně svým tvarem odpovídaly rukojetím pluhu nebo násadám k rolnickému náčiní. Byly hladké a tvrdé a poseté bulkami, které zkracovaly šlachy, takže zůstávaly pořád přivřené. Byl celý nachýlený dopředu, měl krk silný jako hřeben a široce mu ústil do trupu.

Skřivani zpívali, vrabci už štiřikali v lípách a on oral pole, která dostal náhradou za svoje. Znal je a věděl, že jsou nejhorší ze všech polí ve vsi a že nezbyvá než je vyhnojit. Neměl dostatek hnoje, protože neměl ani dostatek dobytka, a proto zaoral dvakrát za sebou zelené žito. Lidé chodili kolem a podívovali se stejně, jako když zasel len do brambor.

Vyjížděl ráno na pole za rozbřesku, který byl čím dál tím časnější, sváděl urputný, trpělivý zápas s půdou a nikdy toho nenechal, ať byla jakákoliv. Byla to půda českomoravská, kamenitá, ale byl s ní svázán a přizpůsoboval se jí. Dotýkal se jí zpočátku něžně, ale nebyla něžná a pokaždé ho svedla k zápasu, ve kterém se ukázalo, že je silnější. Byla divoká a nepřemožitelná, ale on v ni věřil, a proto jí sloužil. Věděl, že ona si pomůže, až bude potřeba, proti všem a proti každému. Po dlouhém a vyčerpávajícím boji přistupovala na úmluvu, kterou jí nabízel. Spolupracovali pak spolu i s touto novou drsnou půdou a on ji vyhnojil, a zrovna když se chystala rodit, chtěli mu ji opět vyměnit za jinou a horší. Taková násilná odloučení nesnášel a probouzela v něm zuřivost. Dal své mládí a všechnu lásku půdě a koňům, které sám vyhlídal a potom vlastníma rukama přivedl na svět, a cítil, že je za ně odpovědný.

Půda ho utahala a oni mu brali radost z ní. Koně ho odměňovali jednou za čas tím, že se na nich mohl projíždět. Neznal slavnějších chvil, než když jel na koni v čele selské jízdy a v ruce držel palcát. Tehdy cítil, že je Čechem, že v něm kdesi koluje krev Jana Žižky a slavných vojevůdců. Choval k národu stejně horoucí lásku jako k půdě. Národ byl jakousi absolutní jednotkou, o jejímž složení nepřemýšlel, ale jíž bylo dobré a povznášející věnovat lásku a úctu. Jako by se mu národ, v jehož nesmrtelnost věřil, částečně překrýval s představou Boha.

Trpělivě čekal. Celou válku prožil v očekávání chvíle, až opět vyjede na svém koni a vezme do ruky palcát, zatímco obdělával půdu, sklízel úrodu a zabíjel prasata jako každoročně. Poslouchal v květnu v pětáctýřicátém s obřadnou netrpělivostí rádio a uslyšel, jak hlavní město volá o pomoc. Poslechl, ale nešel do hlavního města, protože to bylo příliš daleko, ale vydal se kolem hřbitova ke škole. Tam jim oznámil, že je konec války, kterou prohráli, aby šli domů. Během odpoledne se opravdu škola vyklidila a německé rodiny táhly kamsi do lesů. Doufal, že dojdou až do zajetí, spokojeně zamkl školu a šel domů.

Seděl u okna, když uslyšel rány na vrata. Vstal, přešel dvůr, na němž hnízdili holubi, kteří se teď v poplašených křivkách vznášeli nad stodolou. Otevřel malá vrátka a prošel velkými vraty. Stál tam, před vraty do svého dvora, a vrata už byla plná mělkých, světlejších prohlubní po kamenech, které sem přilétaly. Stál tam a ruce, které svým tvarem připomínaly násady k vidlím nebo ke kose anebo rukojeti pluhu, se mu bezmocně bimbaly podle boků. Stáli proti němu, ale tentokrát ještě nevěděl, že to jsou oni a že takhle budou proti němu stát až do smrti a že budou mít někdy v rukou ještě něco jiného než kameny. Neměl nic, čím by se bránil, a tak na ně upřel oči.

– Proč jsi je nenechal na pokoji, volali, vyhnal jsi je a oni teď obklíčí vesnici a vypálí ji jako Lidice. Ženy nám odvezou, pověsí nás, bědovali, ale jestli to udělají, budeš ty viset první, vyhrožovali. Sami to uděláme, aby na tebe nezapomněli.

– Slyšel jsem v rádiu, abych pomáhal, a udělal jsem to, řekl Hanuš. Ani se nepohnul, i když viděl v rukou kameny, a počekal dlouhou chvíli, snad aby se dozvěděl, zda budou mít odvahu ho zabít.

Čekal ještě na svůj osud, a když se nenaplnil, ustoupil za vrata svého domu, zavřel je, a sotva to udělal, začaly zas pršet kameny. Prošel kuchyní a kuchyňským oknem vylezl do svého sadu. Došel až do údolí jedné z řek, kam tekly potoky jeho kraje.

Vrátil se s vojáky, a tehdy ho uvítali. Vyhloubili do jarní země díry a zapíchli do nich kůly, na které pověsili prapory a máje.

– Nestavte máje a nevyvěšujte prapory, řekl jim tenkrát, nejste žádní Češi. Řekl to, ale nezlobil se na ně.

Neminulo ani deset let a rozhodl se zabít někoho z nich. Jaro přišlo a on jako každoročně trpělivě obdělával půdu, která mu nepatřila, ale on patřil jí. A tak zaoral zelené žito a do brambor nasil len. Byl zvyklý mít nejlepší půdu z celé vesnice. Zvykl si za celý život na myšlenku, že mu umíráček bude jednou zvonit: Pole, role, dom, zatímco jim, těm druhým, bude teskně a křiklavě naříkat: Nic neměl, nic neměl. Zvykl si, že patří k těm prvním. A proto řekl na schůzi v okresním městě:

– Mluvím k vám jako Čech k Čechům, uchte se z dějin a uvidíte, jak dopadli diktátoři a jak vždycky byli a jsou ctění demokrati. Popřejte sluchu každému, pravdy každému přejte.

Seděli proti němu, jako tam tehdy stáli. Tentokrát neházeli kamením, nemluvili o zabítí, ale o zavření. Hanuš se divil, že nikdo neopakuje po něm: Splnili jsme dodávky, jsme pro mír, jsme však proti zkolektivizování půdy a chceme její soukromé vlastnictví.

Naopak. Vstal proti němu muž, kterého nikdy v kraji neviděl, ukázal na něho, který se tu narodil a vyrostl a celý život strávil obděláváním půdy, a řekl:

– Promluvil jménem reakce, my o ní víme a vypořádáme se s ní.

Nejprve mu zabrali jeho pole a dali mu jiné, daleko od vsi, pak mu vzali chlív pro dobytek a přede-psali mu tak velké dodávky, že nezbývalo jídlo pro rodinu. Prase, které zabíjel jako každoročně, nezůstalo v domě, aby se tady proměnilo ve vykonanou práci, ale odběhlo pryč, celé, s tělem i s duší.

Pracoval však a chystal se sklízet, když se k němu doneslo, že mu chtějí půdu opět vzít. A tehdy uslyšel Hanuš v sobě hlas, o němž až dosud nevěděl, a ten řekl: Zabiju toho, kdo vstoupí na moji půdu. Připravil nástroje a čekal do té doby, než se země pokryla bledulemi, které v údolích a u potůčku praskaly, pluly a na hrobech uvadaly. Vesnické děti jich nosily kytice na hřbitov. Podél rozbláčených cest vyrazil nahatý devětsil s těžkou žlutou hlavou, všude tekla voda a voněla, protože duben už tloukl na buben. Tehdy, na Zelený čtvrtek, se to stalo. Den zrovna růžověl, zelenal a modral k západu, kola hnojníku se bořila do měkké louky a koně odhazovali od kopyt sprštičky řídkého bláta. Hanuš stál na voze a kůň pomalu a vědoucne popojížděl v rytmu sedlákovy práce. A tu, v opálovém podvečeru, pocítil, že se na něho někdo dívá. Zapíchl vidle, opřel se o ně, rozhlédl se z výše svého vozu. A tu je uviděl. Jeden kráčel k němu přes louku a opatrně našlapoval na měkkém povrchu a druhí dva zůstali na kraji louky. Stáli tam jako dvě lípy, které mají za úkol hlídat boží muka.

Blížili se a Hanuš poznal, že už s tím nepočítal, že na to dostatečně nemyslel. Uviděl, že mají revolvéry a on nemá nic, jen vidle s bodci zakončenými bambulkami. Vidle k rozhazování hnoje.

Vdechoval dosud sladký pach hnoje a zahlédl, jak v dálce z lesa vyběhla srní rodina a jak se zase vrátila zpátky, do mlází, viděl, jak se nad čerstvě zasetou řepou vznáší jarní štěbetavý pták a šíleně a nekončně volá: uit, uit, uit, jako by na něho číhalo nebezpečí. A tu pocítil pokoření a zlobu, že patří k těm, kteří mají v rukou zbraně a mohou jimi ty ostatní donutit, aby nemohli dělat to, co chtějí, i když vědí, že je to užitečné. Vezl z pole vyprázdněný vůz a jeden z nich seděl vedle něho na kozlíku a druzí dva klusali vzadu za vozem. Dali společně koně do maštale a vešli do kuchyně, kde už žena plakala, opřená zády o kredenc, až skleničky cinkaly jako malinké umíráčky. Venku se setmělo a kuchyni ozařovala jediná slabá žárovka, která tam, nahatá, visela od stropu. Ozařovala dosud největší scénu v životě sedláka Hanuše, neboť v následující chvíli se rozhodlo o dalších dvaceti, nejvýš třiceti letech, která mu zbývala. Stál uprostřed světnice, zatímco oni se shromáždili u zdi. Vypadal, jako by se ještě nerozhodl, zda s nimi půjde, anebo zda se pokusí dojít si pro své náčiní do kůlny. Snad to nevěděl až do poslední chvíle, až do toho okamžiku, kdy poznal, že nezabije, a tehdy, když to věděl určitě, pouze změnil polohu: sesul se pod nohy malému, ukoptěnému četníkovi a zůstal ležet na podlaze jako hromada zbytečně silných kostí a příliš mohutných svalů.

– Mrtvice, zavřeštěla žena, infarkt. A jeden z četníků vyběhl z chalupy, aby přivolal doktora.

Odvezli ho do nemocnice, kde v životě předtím nebyl, ba ani na návštěvě ne, protože všichni jeho blízcí příbuzní byli buďto zdraví a pak pracovali, nebo nebyli zdraví a pak zemřeli, avšak nikoli v nemocnici, ale doma. V té první noci v jeho životě, která nebyla temná, protože v ní stále svítilo namodralé kontrolní světlo, pro něho přijel Šemík a odvezl ho do Blaníku.

Vrátil se z nemocnice jako blázen, všichni, kdo ho viděli, to mohli potvrdit a jeho žena také. Přivezli ho sanitkou a on neve-

šel do sednice, jak by se bylo patřilo, ale šel rovnou do maštale. Přivítal se s klisničkami, stiskl jim měkké tlamy v lokti, a ony se usmívaly. Potom vyvedl tu mladší z maštale, vyskočil na ni a vyjel ze vrat. Sanitka byla dosud za humny a on se už projížděl na koni mezi ploty zahrádek, v ruce zlatý palcát, a zpíval:

*Až vyjedem s rytířema
ze Blaníka ven,
vyženeme špatné lidi
z naší země ven.
Potom bude v naší zemi blahobyť,
kdo nás bude chtít okrádat,
bude hrozně bit.*

Zpíval, a oni, jak se to doslechli, běželi hned zavřít dveře a okna, aby ta rouhačská slova neslyšeli a aby je nikdo nemohl podezřívat, že jim naslouchali. Zavření v baráčkách čekali na trest, který nemůže nepřijít.

Vrchní velitel blanických rytířů se neprojížděl ještě ani hodinu a už tu byli. Sundali ho z koně tak rychle, až se klisnička poplašila.

- Neboj se, malá, říkal jí a hladil ji oběma rukama po úzké dlouhé hlavě. Až bude nejhůř, otevře se Blaník, vyjedeme a všechny ztrestáme. Slíbil to i své ženě a svým dětem, a to už mu nasadili řetízky a otevřeli dvířka. Rozhlédl se, než nastoupil, a uviděl je. Byli to opět oni, stáli okolo policejního vozu a dívali se, jak přišel trest, který očekávali. Neměli v ruce kameny, ale on už také nemohl odejít kuchyňským oknem do sadu a jít potom dál do polí až k řece, kam vtéká většina vod tohoto kraje. Smekl čepici, pokýval hlavou a nastoupil do ujíždějící temnoty, kam pronikal vzduch

škvírami, v nichž se blyštělo světlo. Venku snad ještě svítilo slunce, ale jemu už nepatřilo, stejně jako mu nepatřila jeho půda a jeho domov. Navštívil domov jen na hodinu, ani nevstoupil do sednice a už ho opět vezli směrem, odkud přijel: do okresního města.

Otevřeli dvířka v jakémisi dvoře s vysokými holými zdmi a vedli ho v řetízcích nahoru, aby mu tam v jakési malé a neútulné kanceláři oznámili, že je zatčen pro pobuřování. Sundali mu řetízky a posadili ho. Do místnosti plné cigaretového kouře dopadalo zlatisté, šikmé, odpolední světlo a bzučelo tam neúnavně několik much. Rytíř mlčel a poslouchal bzukot se stejnou trpělivostí jako jejich suché, třaskavé hlasy. Nedivil se ani, že všichni přítomní s ním v čemsi podstatném nesouhlasí, že opět stojí proti němu. Byli to oni a s nimi neměl nic společného. A tu náhle, jako by vůbec neposlouchal, jako by po celou tu dobu spal či snil, přiskočil k oknu, které bylo zavřené, a pěstí, velikou jako dětská hlava, rozrazil sklo. Sypalo se s řinkotem a sedlákovi vychrstl z ruky provaz krve.

– Už jedou, volal, už jedou blaničtí rytíři.

Probudil se a oni už tam nebyli. Ležel na lehátku v místnosti, která se nepodobala policejní vyšetřovně, i když muž, který se skláněl nad lůžkem, chtěl také cosi vědět.

– Povím vám, řekl rytíř, povím vám, jak jsem se stal velitelem blanických rytířů. Jednou, to bylo také v nemocnici, ale jiné než tato, pro mne v noci přijel Šemík a odvezl mě do Blánika. Skála se otevřela a my jsme vstoupili, všude nádherné sály a blýskavá podlaha, ale Šemík mířil přímo do nitra hory, kde sídlí slavní vojevůdcové národa – Jan Žižka, svatý Václav, Prokop Veliký. Žižka mě přátelsky pozdravil a řekl:

– Bratře, dal jsem tě přivést, abych ti oznámil novinu. Jsem starý a unavený, tu máš palcát a převezmi velení. Já se bráním, že se na to

nehodím, ale on jinak nedal, a tak jsem se stal velitelem, zkratka v. v. b. r.

Hanuš to vyprávěl klidně, oči upřené kamsi do dálky, skrz zeď, kterou před sebou viděl. Lékař chtěl vědět ještě, jaký je rozdíl mezi řekou a rybníkem, kdo je prezidentem a kdy se Hanuš narodil. Pak ho propustil a sedlák šel do pokoje, kam si měl jít lehnout. Uviděl, jak se v chodbě procházejí lidé. Byli navlečeni do tmavomodrých a vínových teplákových souprav. Někteří se dobromyslně usmívali, ale nikoliv na něho, spíš jako by se usmívali nad podivnou převráceností věcí. A tu Hanuš pocítil tichou, velebnou radost, protože to nebyli oni. Poprvé se jich zbavil a zdálo se mu, že je šťasten. Lehl si na postel a opět čekal v bílé tiché prázdnotě, nevěděl na co, ale byl klidný. Věděl, že žádný z nich, on ani oni, nemohou nic z toho, co dělají, odvolat ani zrušit a že stejně není moci, která by mu vrátila leta, jež se rozhodl pročekat. Měl čas přemýšlet, a tak objevil, že nechce jiný život než ten, který měl, a že od svého požadavku nemůže ustoupit. Rozhodl se, že nezažije, a proto byl zde, jinak to ani nemohlo být. Nechtěl zabíjet ani v rozhodující bitvě, kterou připravoval, až vyjede s rytířstvem. S vojskem, které čítá dvě stě miliónů lidí, není třeba zabíjet, neboť vždy je a bude v přesile. Válka se povede pomocí alkoholu. To se spustí z letadla a z helikoptér do nepřátelského ležení dva milióny lahví whisky a vodky, vojáci se opijí a rytíři je v klidu odzbrojí. Přátelé se pak přidají k božímu vojsku a nepřátelé sami hrůzou utečou.

Byl trpělivý. Měl ještě pořád cosi vyřídit, ale nezáleželo na tom, kdy to udělá, neboť byl vrchním velitelem nesmrtelného vojska. Od jara do zimy byl jen skok a Hanuš se tvářil, jako by on sám byl nesmrtelný. S vysvědčením z psychiatrické léčebny nějaký čas oral a sklízel, ale oni ho nenechali.

– Obžalovaný, máte co dodat? zeptal se ho přece skrček, který seděl v soudcovském taláru na vyvýšeném místě. Měl bílé ruce a obličej ve tvaru hrušky, nahoře, kde sídlí rozum, úzký a malý, a dole, kde je řeč domovem, široký a baňatý. Obžalovaný vstal z úzké žluté lávky, na které seděl, postavil se rozkročmo a nechal své těžké ruce sepnuté do jedné velké pěsti. Vypjal se, i krk povytáhl, jako by se vzpíral síle koňských opratí, které ho kamsi táhly, a vyprávěl soudci o svých rytířích. Vypadal přitom, jako by nevycházel ze zamyšleného úžasu nad tím, co se mu přihodilo, a nad mocí, která mu byla svěřena.

Ten skrček proti němu něco musel mít a Hanuš marně přemýšlel, co by to mohlo být, když ho neznal a věděl určitě, že nepochází ani z tohoto kraje. To oni ho sem přivedli, aby tady jejich jménem soudil.

– Až bude nejhůř, tak přijedeme a všechny nepřátele, zloděje a vrahy vyženeme. Hlas se mu zvedl, přešel mu v melodii a on zazpíval:

*Žižka vzal svůj palcát
do nepřátel bil,
a tak dokázal světu,
že je vlasti syn.*

Tehdy a pak ještě dlouho dostával podmínku a vracel se na vesnici, aby tam obdělával půdu, kterou mu přidělili, pokaždé jinou, ale pokaždé stejnou. Vyměňovali mu ji pravidelně, vždycky když si ji zamiloval a ona se mu chystala родit. Jinak se k němu chovali už téměř přátelsky, protože byl blázen. Jaro, pokolikáté už, hodně pokročilo, z nalitých pupenů vytékala míza a tenkrát dal koně do maštale a šel. Vyplašil hejno koroptví a mladých jeřábků, jak kráčel k okresnímu městu.

Čekal tam na soudce skrčka v dlouhé, napůl temné chodbě, kam dopadalo světlo v chudých svazcích skrze mřížoví, a pak tam stáli spolu u toho špinavého okna: skrček s obličejem ve tvaru hrušky a Hanuš, oblečený do svátečních šatů, tuhých a lesklých jakoby z havraních per. Byly to šaty, o nichž věděl, že v nich bude ležet v truhle, ale nemohl to tvrdit s toutéž určitostí, jako že se v nich ženil. Chtěl však mít jistotu ve všem, v životě, který žije, i v systému, který si na ten život vytvořil. Tento systém byl prostý a byl založen na střídání ročních dob. Avšak oni to nechtěli. Nechtěli mu dovolit žít podle vlastního systému, ani v jeho pokročilém věku to nestrpěli.

Stál proti soudci v temné chodbě, naklonil se k němu a tajuplně povídá: – Já byl na trhu a povídali tam, že se bude věšet.

– Tak vy mi vyhrožujete, rozzlobil se soudce a chystal se zavolat esenbé. Ale neodešel a znovu se zeptal:

– Věšet, povídáte?

– Věšet, přisvědčil rytíř, ale já nebudu, řekl, vždyť jsem ani nezabil.

– Přišel jste mi vyhrožovat, já vám podmínku a vy mě pověsit, řekl skrček vyčítavě.

– Ne, řekl Hanuš s úsměvem, já vám nechci nic udělat, přišel jsem vás jenom upozornit, že je veliká nespokojenost a že byste mohli soudit spravedlivěji, jinak budete sami odsouzeni.

– Vy mi nebudete radit, vykřikl soudce.

– Já vás upozorňuju, odpověděl rytíř a jeho úsměv připomínal jemný, vědoucí úsměšek, jaký mívají na fotografiích lidé, kteří dávno zemřeli.

– Dám vás sebrat, vyhrožoval soudce.

– Dejte, poradil mu Hanuš. Já mám život stejně zmařenej. Ale vy myslete na budoucnost.

Soudce pak odešel kamsi do lůna chodby a sedlák se ubíral v kľidu k domovu. Když tam došel, svlékl sváteční šaty, zapřáhl dvě hnědičky a odjel ještě před soumrakem na pole.

Časem se dozvěděl, že půjde do tábora k černým bratřím, ale nedbal na to a chodil po vsi a zpíval: Ještě jsem neumřel, mám být voják.

Pracoval dál na půdě, kterou mu přidělili, a prase odevzdal celé na dodávku. Jednou, když přerovnával na hůře nad maštali seno a do kraje se plížil podzim, slyšel je znovu, jak zabouchli dvířka od auta, jak jdou po dvoře a jak se ptají ženy. Slezl z hůry a oni ho odvezli.

Rozsudek zněl:

– Obžalovaný v době propagování socializace na vesnici rozličnými písničkami se snažil vyvolávat kdekoliv, kam přišel, zvláště pak v obci mezi občany, nepřátelskou náladu proti dnešnímu lidově demokratickému státnímu zřízení, v úřadovně MNV nadával na dnešní administrativu a na plánování. Na schůzích v obci, organizovaných národním výborem, zúčastňoval se diskuse řečí, která byla ironická. Sám se vydával za vrchního velitele blanických rytířů a prohlašoval, že s nimi přijde osvobodit českou zem, až jí bude zle. Za jízdy rychlíkem při rozhovoru s cestujícími dokazoval obžalovaný, že dnešní zřízení nedává lidem to, co jim dala první republika, v tom smyslu, že se v obchodech nic hodnotného, zvláště mléko, nekoupí, a proto prý veze příbuzným své produkty...

V červnu 1951 prohlásil: Běda tomu, kdo vstoupí na moji půdu, toho zabiju...

Obžalovaný na svou obhajobu uvedl, že je duševně nemocný a že se na podobné výroky nepamatuje... Nikdy neměl snahu ublížit českému národu, ale naopak vždy jeho zájmy hájil.

... závěr odborného posudku o duševním stavu obžalovaného se zřetelem k jeho trestní odpovědnosti vyzněl, že se u pachatele jedná o schizoidní psychopatii, tj. těžší povahovou a charaktero-

vou odchylnost, vyznačenou podivínstvím, výstředností, sklony k vytváření neskutečných představ, nestálostí nápadů a celkovou psychickou nevyrovnaností.

Vezli ho v autě, které tentokrát mělo okýnka, takže viděl kudy, i když nevěděl kam. Hleděl na letošní, ještě nezoraná strniště, díval se na drsné, blátivé, podzimní cesty a viděl i skupinu myslivců, jak zatahují na zajíce. Slunce opět zapadalo, rudě a modře v čistém podzimním vzduchu, siluety fialověly až do černa a on se rozhlížel po krajině, kterou osmnáct měsíců neuvidí. Netrápil se proto, jenom po půdě se mu stýskalo, po té, z níž letos sklídl třicet šest metrů lnu, který pěstoval v bramborách. Bylo po sklizni, přestal být sedlákem a žil dál jako vězeň číslo 2829.

– Jak se jmenujete? zeptal se ho dozorce.

– Vrchní velitel blanických rytířů, řekl, už převlečen do modré teplákové soupravy. Nesmekl ani nezaložil čepici pod pažďí, a to jim bylo divné.

– Proč nesmekáte? chtěl vědět dozorce.

– Protože mám vyšší hodnost než vy, odpověděl rytíř, a vy byste měl smekat přede mnou.

Zprvu nechtěli, ale nakonec se smířili i s tím, že salutoval a nechával si přitom čepici na hlavě. Stejně jako se on smířil s prací, k níž neměl ruce přizpůsobené. Rukama, které měly tvar násady k hrábím nebo k vidlím a nanejvýš tvar rukojeti pluhu, rukama s necitelnými prsty a nehty zarostlými do masa, měl vyrábět cenovky na konfekci. Navléknout tenkou nitku, udělat z ní ouško a to pak navléci do dírky v tuhém papíru. Pracoval trpělivě jako kdykoliv předtím, ale plnil normu jen na polovic, a i s tím se musili smířit. Časem přijali i jeho sny o Blaníku a někdy je i poslouchali.

Ostatní teplákové soupravy se vždycky ráno ptávaly, cože je v Blaníku nového.

- Dnes v noci tam byla Sibyla, vyprávěl rytíř, a já jsem se jí hned zeptal, zdali už je nejhůř.

- Ještě počkejte, řekla Sibyla, nikam nejezděte, nebo by se vyplnilo moje proroctví, že by kámen na kameni nezůstal. Mějte strpení, váš čas přijde.

Vy tam máte taky ženský? ptal se kdosi.

- Jakpak by ne, zaradoval se rytíř. Zpočátku jsme tam měli jenom Libuši, ale pak jí bylo smutno, tak jsme tam vzali Kazi a Tetu.

A tu je zajímalo, jak to dělají, když je tam tolik rytířů a tak málo ženských.

- Inu, usmál se rytíř svým jemným, shovívavým, vědoucím úsměvem. Tak vy tomu nerozumíte? optal se. Tam jde všechno na atom, jedna pilulka spraví jídlo, pití i milování na celý rok. Atom účinkuje jako brom, chcete-li. Tak ještě tomu nerozumíte?

Nerozuměli tomu stále, ale přijali to, protože jim nezbývalo než to vzít.

- A máte tam kováře? chtěl vědět kdosi.

- Nač? ptal se rytíř. Naše koně lítají vzduchem jako šipky. Máme i rakety i vodíkové pumy máme, ale já jsem pro válku alkoholem.

Čas šel, vězňové loupali cibuli místo navlékání rybiček na ceňovky a přešlo i to a přebírali silon. A vrchní velitel vyprávěl, jak přišel do Blaníka na návštěvu Hitler: - Pozdravil hajl a já mu řekl nazdar. Chtěl, abych ho provedl horou, podivně se tam vochovejta a najednou šup a už měl v kapse kus uranu. Uran chytl, Hitler začal hořet, až tam zůstal, jak ho pámbu stvořil. Totéž se stalo Stalinovi, jenže se zlatem.

- Jestlipak bysme tam mohli, ptaly se modré tepláky toužebně.

- Na Veliký pátek, při pašijí hlase, vždycky jednou za rok Blaník otvírá se, řekl rytíř a zvedl prst.

– Každý tam může, dodal, každý, kdo je dobrý a spravedlivý. Pak zvedl hlas stařecky roztřepený a zazpíval:

*Žižka vzal svůj palcát,
do nepřátel bil,
a tím dokázal světu,
že je vlasti syn.*

Osmnáct měsíců uplynulo a vrátil se domů. Půdu mu nevrátili a on se tentokrát nebránil. Sedl si ke stolu a poslouchal, jak mu žena od kamen pokojně nadává, jak ho proklíná za jeho a svůj zmařený život. Bývala selkou, ale dnes je stařenka a jen andělé jí mohou spočítat utrpení, která po boku vrchního velitele zažila. Všechno se propadlo do jeho bezedného vzdoru a všechno nadarmo. Vzdor ho táhl ke dnu a ona musela s ním, věděla, že jim oběma není pomoci. Nerozuměla ničemu, její myšlení se zastavilo u smířlivého vědomí, že svět je řízen mužskými špatně a že není síly, která by jim moc z rukou vyrvala. Už nepláče: Dědek žvejká pořád to samý, copak by si s ním počali, však oni ho zase vrátí, když s ním nepořídili nic za mlada, teď je už na to starý.

A starý rytíř sedí u stolu a dívá se oknem ven přes černé kostry jabloní, z nichž rostou rovné vlky přímo do nebe, až k lesu, odkud srny vycházejí navečer a míří do vesnických sadů. Poslouchá, jak mu pod chalupou hlodá močůvka z jejich chléva a jak jalově uniká potokem pryč. Když se setmí, nerozsvěcuje, šetří elektrickým proudem. Lehne si do staré drátěné postele, nad níž visí na věšácích jeho pracovní šaty, a pod postelí trouchnivější boty, které nosíval na pole. V něžných, jakoby květinových plátcích se ze stropu olupuje omítka a pokrývá lože starého bojovníka.

Žije se svou ženou a se svým psem a oba je dosud uživí. V létě se stará, aby navozil a nasekal dříví, které pak v zimě ztopí, a aby měl dostatek čerstvé trávy a potom sena pro králíky, které potom před zimou a v zimě snědí. Na Veliký pátek každoročně zmizí a je pryč tři čtyři dny. Nikdo neví, kudy v ten čas chodí, ale vypráví se, že je v Blaníku. Chlapcům vypravuje o rytířích a chlapům o ženských, které tam s nimi žijí. Poklidně stárne, a kdyby mu někdo vrátil posledních třicet let života, nechtěl by je. Rád sedává za stolem, dívá se na krajinu a říká:

*Byli jsme a budem,
přišli jsme a pudem,
co je dobrého, zůstane,
a co je špatné, samo zmizí.*

Zůstane po něm polorozpadlá chalupa, stará žena a starý pes. A poslední vůle, kde napsal svému jedinému synovi:

*Synu, nikdy jsem v Blaníku nebyl. Všechno jsem si vymyslel, abych mohl říkat lidem pravdu a abych sám žil v pravdě až do smrti.
Amen*

IX

- Jsme šťastni, my, kteří žijeme v naplnění nové víry, nové filozofie a naděje lidstva, v Realismu Krásného Budování. V poměru pracujících k Realismu Krásného Budování, rozkvětu poměru státotvorného, v nedílném vztahu k člověku, tento směr zabezpečuje vedení lidstva k úplnému vítězství, což také rozkvětu poměru státotvorného odpovídá. Jinak by to poměr státotvorný nebyl, bylo by to podrobování se stavu člověka, který ještě není na té výši, aby mohl zastávat poměr státotvorný.

V poměru státotvorném zaujímá hlavní místo člověk, jak ani jinak v poměru státotvorném nemůže být. Jeho státníci řeší otázku člověka na dosahovaném stupni nejvyšší vzdělanosti a životní úrovně. V Realismu Krásného Budování řešíme otázku člověka vrácením se k učení staré školy, která učila o otázce tajemství života. Jsou jisté meze, za kterými rozum, šilhaje, žije v pohádkách. Každý z nás musí vyznati, vím, že nic nevím.

Přechodnou centralizací se Realismus Krásného Budování rozvíjí působením nejvyšší vzdělanosti, zachováním směru rozkvětu poměru státotvorného a nedílného poměru k člověku vítězi. Dosahování trvalého vzestupu, dobývání úspěchu, dovršování štěstí pracujících je vítězstvím Realismu Krásného Budování.

Víme, že v hlubokém vesmíru se dějí také jiné věci než neměnný pohyb hvězd, jsou to také zániky hvězd vyšinuvsích se ze své dráhy, z nichž některé jako meteory dopadají na naši zem. Válka Realismu Krásného Budování je také změna v normálním životě na Zemi, planetě, a rozvíjí se zde jako ohrožení a bouře. Skutečná válka propuká v mírovém budování, tj. když je tzv. trvalý mír. Teh-

dy se poměr státotvorný u pracujících rozvíjí ve stavu splňování vojenské služby, a ta je zas dělena na službu vojenskou v mírovém budování a na službu v rozvíjení aktů války. Žijeme v době, kdy technika spěje mílovými kroky kupředu. Často mluvíme o technické revoluci, o věku atomové mechanizace. Vojenská technika Realismu Krásného Budování a soudobá vojenská technika se liší v podstatě tím, že na místo střelných zbraní nastupují měřicí přístroje. Jde tedy o zcela odlišný způsob válčení. V přednostním postavení státotvorného brance jsou hájeny především přednosti techniky. Válka R. K. B. znamená uvolnění tvůrčího elánu v budovatelském snažení pracujících, v udržování poměru spřátelených národů a pracujících jako vládní vrstvy.

Namísto střelných zbraní a všech vymožeností novodobé vojenské techniky nastupují přesné měřicí přístroje spolu s nejmodernější technikou k účelu průzkumu kosmického stratosférického prostoru. (Rakety všech stupňů, globální rakety, družice, meziprostorové stanice, stratosférická letadla, kosmické lodě, bono-krátery, bovi-krátery, ne-krátery, kare-krátery apod.) V aktu války R. K. B. uvidíme šiky branných svazů už ne se zbraněmi, ale šiky branců, kteří nesou měřicí přístroje. Akt války pak se rozvíjí úrovní reduktivity hodnot volených oblastí a budovaných projektů, demargue vojenských základů, z jejichž ústředních úhlů se odbývá odstřel granátů a bomb různé potence. Odstřel se děje ve významu efektivním, v podobě vypouštění světelných raket, ohňostrojů a bengálských ohňů. Tím se rozvíjí kontrast jako vůbec hlavní akt války. Techniku, která ztotožňuje reálnost krásné ekonomie ve smyslu literárním, zde nebudu uvádět, o tom bude pojednáno ve zvláštních, k tomu určených spisech, „O kontrole salestivnosti“. V tomto pojednání jde o štěpný rys, jak vyúsťuje a postupně na jakém stupni se charakterizuje poměr státotvorný u branců.

Snad každý z nás se přiblížil ke hvězdám, jejichž věčnost opěvuje, a ptá se, proč by nemohlo být věčně všechno na zemi, náš život, věčný mír.

Realismus Krásného Budování dobýváním úspěchů dosáhne štěstí stále mladých budovatelů, je stálým zabezpečením štěstí všech a válka obnovením vzájemných vztahů, což znamená opět dovršení štěstí, neboť jde o produktivní změnu hospodářskou, politickou i kulturní. R. K. B. vyvrcholuje aktem války, obnovováním síly, krásy, trvalého mládí a věčného míru.

Domluvil, otřel si zpoceně dlaně do teplákové soupravy a rozhlédl se. Hleděli na něho, ti, co se vůbec dívali, jako by nerozuměli, bez zájmu, ale odevzdaně. Měli všichni teplákové soupravy, někteří modré a jiní vínové, podle oddělení.

Byl konec léta, jabloně v klášterní zahradě se prohýbaly pod tíhou jablek, která se odlupovala od větví a padala dolů s žuchnutím. Lup, žuch, lup, žuch, ozývalo se všude kolem a z jablek vytékala sladká šťáva do země, kde ji lízali mravenci. Vrabci, a to bylo s podivem, dosud nosili na hnízda.

– On se u nás nažere chlebička, napije se pomejí a pak je z toho janek. Viděl jsem je, jak se teď v září pojímají, řekl kočárový koč. Pac. Nováček zaklapl desky se svými spisy a mlčel, až k němu přistoupil něžný pac. Macháček s krabičkou od sirek. Ukazoval ji pac. Nováčkovi a žádal, aby se do ní opatrně podíval. Když mu pac. Nováček vyhověl, uviděl v krabičce čmeláka.

– Postavíme pro něj úl, svěřoval se něžný pac. Macháček, uděláme brigádu, plány už mám rozkreslený, to bude mít náš pan zdravotník ze čmelárny radost.

Ve vzduchu zabzučely moucha Fret a moucha Heretén. Zahnal je pac. Hruška, který, napaden duší, mával kolem sebe rukou a pobíhal po palouku ve snaze ji setrást. – Jdi pryč, Amálko, volal,

nechci tě. Druhou rukou si držel vínové tepláky, aby mu v běhu nespadly.

– Blázní jak prase, zabručel si pac. Kohout pro sebe a šel se podívat, co píše pac. Nováček. Na tom, že píše, nebylo nic nezvyklého, protože Nováček píše pořád. Když ne prezidentský projev, tak cosi vyřizuje pro OSN. Tentokrát měl však pac. Nováček neobyčejně šťastný úsměv ve tváři a pečlivostí až plazil jazyk. Jak by ne, vždyť si psal propuštění.

SNB v Československu

Propuštění

Pan Jan Nováček, č. 7105/8, úředník kontrolní, spisovatel a sportovec, jest tímto propuštěn. Byl u nás ošetřován po rentgenování v zubech, v oblasti levého ucha a snad též srdeční. Též po spálení ně stehem. Zažádal OSN k pobytu do svého rodiště a povolení mu bylo uděleno. Opouští tedy své působiště, psychiatrickou léčebnu v H.

Podpis

Jan Nováček

Eda Kriseová

Křížová cesta kočárového kočího

Ilustrace na obálce Rudra Narayan Mitra / Shutterstock.com

Korektura Adéla Lapáčková

Technická redakce Markéta Teuchnerová

Vydala Městská knihovna v Praze

Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. elektronické vydání

Verze 1.0 z 2. 10. 2026

ISBN 978-80-274-5125-8 (epub)

ISBN 978-80-274-5126-5 (pdf)

ISBN 978-80-274-5127-2 (prc)

KNIHOVNA? KNIHOVNA!

Využijte **prostor**
pro studium, setkání,
kulturu i relax.

Stahujte **e-knihy zdarma**
z **e-knihovna.cz**, prohlížejte
digitalizované tituly na
digitalizovane.cz.

Sledujte **videocasty**
a přednášky na
youtube.com/@knihovnaPraha.

Půjčte si obraz v Artotéce,
audioknihu, CD, film
nebo deskovou hru.

Tvořte se dřevem, papírem,
barvami, kůží i látkami.
Otevřený ateliér DOK16,
Atelier Jezerka a Kreativní
centrUM v Ústřední knihovně.

Navštivte přednášky,
koncerty, autorská čtení,
filmové projekce, akce
pro děti. Sledujte
mlp.cz/akce.

**Městská
knihovna
v Praze**

Vyzkoušejte svět
virtuální reality.
Více na **mlp.cz/vr**.